

NTV

7/8

9 177001 1232004 07

2009
ročník 61
60 Kč

čtenář

MĚSÍČNÍK PRO KNIHOVNY

OBSAH

- 243** _____ **Představuje se nová e-PK** > Zuzana Švastová
- 247** _____ **Služba eDDO v Národní knihovně ČR** > Ludmila Kohoutová
- 249** _____ **ROZHOVOR s Ing. Martinem Svobodou**
Národní technická knihovna – inteligentní budova pro 21. století
> Ladislav Kurka, Olga Vašková
- 254** _____ **Deset let školicího střediska Státní technické knihovny**
> Zdenka Kloučková
- 256** _____ **Projekt BiblioHelp aneb Biblioterapie na webu**
> Edita Vališová, Helena Valtrová, Iva Raclavská
- 261** _____ **Co nabízí pohádkoterapie?** > Lucie Poskierová
- 264** _____ **Zpráva o knize, která chce pomoci** > Olga Vašková
- 266** _____ **JAK NA TO: Zákoník je také kniha**
Kauce v knihovnách > Petra Koutná
- 267** _____ **E-learning v knihovnách. Vize, nebo blížká budoucnost? – 1.**
> Jan Zikuška
- 270** _____ **Informační vzdělávání ve veřejných knihovnách aneb Proč, co a jak?**
> Božena Blažková
- 271** _____ **Barokní jezuitské Klatovy 2009** > Stanislav Reiser
- 274** _____ **Postřehy ze semináře Knihovny a senioři** > Jana Poláčková
- 275** _____ **KNIHOVNY A WEB 2.0**
Information Commons – od teorie k praxi > Jan Rylich
- 277** _____ **KRONIKA**
Gratulace přímo nezbytná > Zlata Houšková
- 278** _____ **Lektorství v knihovnickém prostředí – stále aktuální téma pro vzdělávání** > Lenka Šimková
- 281** _____ **ZE ZAHRANIČÍ**
Návštěva v městské knihovně Sala Borsa > Blanka Konvalinková
- 283** _____ **Digitalizace historických map v Jihočeské vědecké knihovně**
> Jindřich Špinar, Ivo Kareš
- 286** _____ **Přehled obhájených diplomových prací na ÚISK FF UK v květnu 2009**
> Petra Myšková, Věra Pilecká
- 287** _____ **Databáze České knihy** > Milan Šilhan
- 288** _____ **Sociální konflikty (mobbing, bossing, staffing) se knihovnám nevyhýbají** > Libuše Foberová
- _____ **STÁLÉ RUBRIKY**

Středočeský kraj

Vydává:

Středočeská vědecká knihovna v Kladně,
příspěvková organizace Středočeského kraje,
ul. Generála Klapálka 1641, 272 01 Kladno

Evid. č. časopisu MK ČR E 485 ISSN 0011-2321

Šéfredaktorka: Mgr. Lenka Šimková

Redaktorka: Olga Vašková

Grafická úprava a sazba: Kateřina Bobková

Redakce a inzerce: Klementinum 190, 110 00 Praha 1,
tel.: 224 941 159

e-mail: ctenar@svkkl.cz, redakcectenare@centrum.cz

Redakční rada:

PhDr. Jiřina Kádnerová (předsedkyně), Ing. Aleš Brožek,
Ing. Jan Kaňka, PhDr. Šárka Kašpárková,
PhDr. Ladislav Kurka, PhDr. Jan Meier, Ing. Jiří Mika,
Mgr. Petra Miturová, Mgr. Alena Otrubová, Mgr. Jan Pěta,
PaeDr. Vladislav Raška, PhDr. Vít Richter,
PhDr. Vladimíra Švorcová, PhDr. Eva Žáková

Tisk: Serifa, Jinonická 80, 158 00 Praha 5

Distribuce:

Objednávky na předplatné přijímá
redakce časopisu ČTENÁŘ: měsíčník pro knihovny
Klementinum 190, 110 00 Praha 1, tel.: 224 941 159
e-mail: ctenar@svkkl.cz, redakcectenare@centrum.cz,
http://ctenar.svkkl.cz

Rozšiřují též společnosti holdingu PNS a.s. – drobný prodej;
MONITOR CZ, s.r.o.; SUWECO CZ s.r.o.;
B. Welemínová – PERIODIKA.

Podávání novinových zásilek povoleno Ředitelstvím poštovní
přepravy Praha čj. 1371/1994 ze dne 20. 6. 1994

Podávání novinových zásilek bylo povoleno
Českou poštou, s.p. OZSeČ Ústí nad Labem,
dne 21. 1. 1998, j.zn. P-327/98

Předplatné pro Slovensko: L. K. PERMANENT spol. s r.o.,
Hattalova č. 22, 831 03 Bratislava, tel.: +421 244 453 711
e-mail: lkperm@lkpermanent.sk

Cena jednoho čísla 1,992 EUR, roční předplatné 22,572 EUR
(dvojičíslo 2,656 EUR); cena jednoho čísla 40 Kč,
roční předplatné 460 Kč (dvojičíslo 60 Kč)

Časopis vychází s podporou dotace z programu MK ČR
Knihovna 21. století

Vydavatel si vyhrazuje právo zveřejnit publikované
materiály i na internetu.

Číslo odevzdáno k tisku 13. 7. 2009

Nevyžádané rukopisy se nevracejí.

FROM THE CONTENTS

- > Introducing the new Electronic Pedagogical Library *Zuzana Švastová* |243
- > Social and Natural Sciences Supply Centre Service (eDDO) at the Czech National Library *Ludmila Kohoutová* |247
- > INTERVIEW: National Technical Library – an intelligent building for the 21st century *Ladislav Kurka, Olga Vašková* |249
- > State Technical Library Training Centre – ten years on *Zdenka Kloučková* |254
- > BiblioHelp or Bibliotherapy on the internet *Edita Vališová, Helena Valtrová, Iva Raclavská* |256
- > What does story therapy offer? *Lucie Poskierová* |261
- > Report on a book that wants to help *Olga Vašková* |264
- > E-learning at libraries – Distant vision or the near future? 1 *Jan Zikuška* |267
- > Information education at public libraries or Why, what and how? *Božena Blažková* |270
- > Baroque Jesuit Klatovy 2009 *Stanislav Reiser* |271
- > Observations from the Libraries and Senior Citizens seminar *Jana Poláčková* |274
- > LIBRARIES AND THE WEB 2.0: Information Commons – from theory to practice *Jan Rylich* |275
- > Lectorship in a library environment – still a topical subject for education *Lenka Šimková* |278
- > FROM ABROAD: Visiting the Sala Borsa City Library *Blanka Konvalinková* |281
- > Digitization of historical maps in the South Bohemian Research Library *Jindřich Špinar, Ivo Kareš* |283
- > Czech Book Database *Milan Šilhan* |287
- > Even libraries have social conflicts (mobbing, bossing and staffing) *Libuše Foberová* |288
- > From the libraries |291
- > Regular features

AUS DEM INHALT

- > Es wird neue elektronische pädagogische Bibliothek dargestellt *Zuzana Švastová* |243
- > Der Dienst eDDO in der Nationalbibliothek der TschR *Ludmila Kohoutová* |247
- > GESPRÄCH: Technische Nationalbibliothek – intelligentes Gebäude fürs 21. Jahrhundert *Ladislav Kurka, Olga Vašková* |249
- > Zehn Jahre des Ausbildungszentrums der Technischen Nationalbibliothek *Zdenka Kloučková* |254
- > Projekt BiblioHelp oder Bibliotherapie in Web *Edita Vališová, Helena Valtrová, Iva Raclavská* |256
- > Was bietet die Märchentherapie an? *Lucie Poskierová* |261
- > Bericht über ein Buch, das helfen will *Olga Vašková* |264
- > E-learning in den bibliotheken – Vision oder eine nähere Zukunft? 1 *Jan Zikuška* |267
- > Informationsausbildung in den öffentlichen Bibliotheken oder warum, was, und wie? *Božena Blažková* |270
- > Jesuitische und Barockstadt Klatovy 2009 *Stanislav Reiser* |271
- > Wahrnehmungen aus dem Seminar Bibliotheken und Senioren *Jana Poláčková* |274
- > BIBLIOTHEKEN UND WEB 2.0: Informations Commons – von der Theorie zur Praxi *Jan Rylich* |275
- > Die Wirkung der Lektoren in der bibliothekarischen Umwelt – immer aktuelles Thema für Ausbildung *Lenka Šimková* |278
- > AUS DEM AUSLAND: Besuch in der Stadtbibliothek Sala Borsa *Blanka Konvalinková* |281
- > Digitalisierung der historischen Landkarten in der Südböhmischen wissenschaftlichen Bibliothek *Jindřich Špinar, Ivo Kareš* |283
- > Dateibasis des Tschechischen Buches *Milan Šilhan* |287
- > Sozialkonflikte weichen den Bibliotheken nicht aus *Libuše Foberová* |288
- > Aus dem Bibliotheken |291
- > Ständige Spalten

Milí čtenáři, letní dvojčíslo Čtenáře, které právě otvíráte, by se dalo rozdělit do několika bloků. Někdy se články věnující se jednomu tématu z více úhlů pohledu sejdou v redakci nahodile, a my se spíše snažíme o to, aby byl časopis obsahově co nejpestřejší, ale tentokrát jsme shodu naopak plánovali. V úvodu jsme se zaměřili na téma elektronického dodávání dokumentů zastoupené především elektronickou Pedagogickou knihovnou (e-PK) a službami Národní knihovny ČR v této oblasti. Další, kdo by určitě neměl v tomto přehledu chybět, je Státní technická knihovna a projekt VPK (Virtuální polytechnická knihovna).

Těto instituci jsme se však rozhodli věnovat pozornost hlavně v souvislosti s její novou budovou, protože datum otevření Národní technické knihovny v Dejvicích se rychlým tempem blíží. Jsme toho svědky každý den, neboť stěhování knih z Klementina vidíme na vlastní oči vždy, když přicházíme do redakce. Rozhovor s ředitelem NTK Ing. Martinem Svobodou je ještě doplněn ohlédnutím za činností školicího centra, které je součástí této knihovny již deset let a má za sebou úctyhodný počet vzdělávacích aktivit.

Další blok příspěvků se zabývá metodou psychoterapie využívající léčebné a podpůrné účinky četby, tedy biblioterapii. Úvodní text informuje o zajímavém projektu BiblioHelp, který vytvářejí studenti z Kabinetu informačních studií a knihovnictví (FF MU Brno). Biblioterapii jsme se věnovali i v loňském dvojčísle a letos se ještě můžete dočíst, co nabízí pohádkoterapie. Zpráva o knize, která chce pomoci, pak ukončuje tento tematický celek ukázkou toho, jak také může konkrétní kniha sloužící k léčbě četbou vypadat.

Poslední okruh se skládá ze zpráv z různých seminářů a akcí, které jsme nemohli opomenout. Na závěr bych ještě chtěla upozornit například na článek o e-learningu v knihovnách či o lektorství v knihovnickém prostředí.

I když se „tento způsob léta zdá být poněkud nešťastným“, přeji vám pokud možno jen samé příjemné zážitky.

Lenka Šimková

☑ **Seminář IVIG 2009** – Informační vzdělávání a informační gramotnost v teorii a praxi vzdělávacích institucí se uskuteční **24. 9. 2009** v aule Univerzity Karlovy, Praha 5 - Jinonice. Seminář je věnován podmínkám a aktivitám podporujícím informační gramotnost na základních, středních a vysokých školách. Je určen knihovníkům i pedagogům všech typů škol, studentům a pracovníkům mimoškolních vzdělávacích institucí. Letošní hlavní téma je *e-learning*. Stránky s informacemi o minulých ročnících jsou na adrese <http://knihovny.cvut.cz/ivig/seminar.html>.

☑ Sekce veřejných knihoven SKIP vyhlásila již 13. ročník celostátní akce **Týden knihoven**, který letos proběhne ve dnech **5.–11. 10. 2009**. Aktivita je zaměřená na propagaci služeb knihoven v nejšířší veřejnosti. Letošní motto **Knihovna mého srdce** koresponduje s celostátní anketou **Knihovna mého srdce**, na níž se knihovny ČR aktivně podílejí. Další podrobnosti jsou na stránkách <http://skip.nkp.cz/akcTyden09.htm>.

NEUŠLO NÁM

▶ Dvojí ocenění získal v soutěži internetové efektivity *Internet Effectiveness Awards 2009* šéfredaktor portálu Helpnet **Jaroslav Winter**. Ve čtvrtém ročníku soutěže, kterou pořádá *Asociace.BIZ*, byla vedle třinácti kategorií pro internetová řešení vyhlášena poprvé také kategorie **Největší osobní příspěvi k rozvoji internetu v ČR**. Na rozdíl od ostatních v této kategorii udělovala ceny nejen odborná porota, ale také veřejnost. Na slavnostním galavečeru 18. června 2009 ve Veletržním paláci v Praze převzal cenu poroty i veřejnosti Jaroslav Winter, který byl nominován za založení a organizaci pravidelné akce Březen – měsíc internetu, organizaci konference INSPO – Internet a informační systémy pro osoby se specifickými potřebami, provozování portálu Helpnet a za další aktivity ve prospěch osob se zdravotním postižením. Zdroj zprávy a další informace: <http://www.helpnet.cz/>.

Představuje se nová e-PK

ÚVOD

Elektronická pedagogická knihovna (dále jen e-PK) je **kooperační systém knihoven, které společně poskytují uživatelům služby typu document delivery prostřednictvím technologií internetu, resp. world wide webu.**

Funkci Servisního centra e-PK (dále jako SC e-PK) vykonává Ústav pro informace ve vzdělávání – divize Národní pedagogická knihovna Komenského (dále jen ÚIV – NPCK), která zajišťuje provoz technologií e-PK, vedení uživatelských kont včetně uzavírání smluv s uživateli e-PK a spravuje finanční prostředky vkládané uživateli jako předplatné na služby. Na poskytování služeb se kromě NPCK podílejí i další knihovny, např. knihovny pedagogických fakult vysokých škol, které jsou zároveň zakládajícími členy e-PK.

Služby, které e-PK nabízí, jsou určeny především učitelům, dalším pedagogickým pracovníkům a studentům pedagogiky. Současně jsou však k dispozici každému, koho zajímá cokoli z tematické oblasti pedagogiky, školství, výchovy, vzdělávání a dalších souvisejících vědních disciplín.

Základními službami jsou služby typu document delivery, tzn. dodávání kopií dokumentů, a rešeršní služby. E-PK je elektronická knihovna umožňující virtuální využívání nabízených služeb. To znamená, že až na výjimky probíhá veškerá komunikace uživatele s e-PK, resp. využívání jejich služeb prostřednictvím technologií internetu. Komunikace i služby jsou realizovány na tzv. uživatelských kontech.

Uživatelským kontem se rozumí chráněný prostor na zabezpečeném serveru ÚIV – NPCK, vybavený systémem autentizace přístupu a zřízený na základě smlouvy mezi ÚIV – NPCK a uživatelem, zejména za účelem autorskopravní ochrany dokumentů a ochrany uživatele před neoprávněným užitím požadovaných dokumentů. Umožňuje komunikaci s knihovnou, objednávat i přijímat služby a hradit poplatky za ně z finančních prostředků vložených jako předplatné. Konto je uživateli (vyjma tzv. koncového uživatele – viz dále) zřízeno na časově neomezenou dobu za jednorázový paušální poplatek a je přístupné pouze za podmínek definovaných v Knihovním řádu e-PK.

Databáze e-PK, tj. souborný katalog časopisů e-PK a pedagogická bibliografická databáze, poskytuje informace o dokumentech, které mohou knihovny zúčastněné v e-PK uživatelům zpřístupnit formou služeb document delivery. Dokumenty jsou uchovávány v účastnických knihovnách zpravidla v tradiční (papírové) formě. Technologie e-PK zároveň umožňují zapojení dalších „lokálních“ází jednotlivých knihoven tak, aby z nich uživatelé mohli objednávat služby stejně jako zází spravovaných v NPCK.

E-PK poskytuje zejména **služby document delivery z fondů knihoven zúčastněných v systému**. Přístup do systému je umožněn prostřednictvím uživatelských kont a databází. Služby jsou poskytovány v časových lhůtách podle dostupnosti fondů jednotlivých knihoven a za jednotnou cenu. **Služby document delivery** (dodávka dokumentů) zahrnují nejen dodávku tradičních papírových kopií poštou nebo faxem, ale také **služby electronic document delivery** (elektronická dodávka dokumentů), tj. dodávání elektronických kopií s využitím technologie internetu. Ceny za služby jsou stejné jako v klasické knihovně, s výjimkou autorského poplatku za elektronické kopie. Další službou je **zhotovování rešerší** podle zadání uživatele s možností doručení rešerše v papírové nebo elektronické podobě. **Úhrada plateb** účtovaných za poskytnuté služby probíhá automatizovaně odečtením částky z finančního účtu uživatele a jejím následným připočtením na finanční účet knihovny, která službu poskytla.

E-PK je budována jako **otevřený systém, umožňující vstup dalším knihovnám**, které se zohodly zapojit se za účelem zprostředkovávání služeb e-PK svým koncovým uživatelům formou meziknihovních služeb. Toto zapojení je v souladu s § 2 odst. d) zákona č. 257/2001 Sb., ze dne 29. června 2001, o knihovnách a podmínkách provozování veřejných knihovnických a informačních služeb (knihovní zákon), který mj. vymezuje meziknihovní služby jako „soubor výpůjčních, informačních a reprografických služeb, které mezi sebou uskutečňují knihovny s cílem zpřístupnit svým uživatelům knihovní dokumenty bez ohledu na místo jejich uložení“.

E-PK do roku 2008

E-PK vznikla na základě projektu **Multifunkční knihovnické centrum pro pedagogiku a školství**, který byl řešen v letech 2001–2003. Jeho základním cílem bylo vytvoření oborově zaměřené virtuální knihovny, která bude na základě vzájemné spolupráce pedagogických knihoven poskytovat služby vědeckým a odborným pracovníkům ve školství a zajistí odborným uživatelům přístup ke všem dostupným informačním zdrojům. Cíl byl tehdy definován takto:

1. *Zpřístupnit aktuální českou i zahraniční časopiseckou literaturu z fondů spolupracujících knihoven na základě souborného katalogu časopisů s navazující objednávkou plných textů v elektronické podobě.*
2. *Umožnit co největšímu množství odborných uživatelů přístup do oborově anotované databáze časopisecké literatury s možností on-line rešerší a navazující objednávky primárního informačního pramene, tj. plného textu vybraného článku v elektronické nebo papírové formě.*

Pro realizaci tohoto záměru byly tehdy ještě ve Státní pedagogické knihovně Komenského (SPKK) vytvořeny jak podmínky pro servisní centrum, tak byly postupně i spolupracující knihovny vybaveny skenery pro zhotovování elektronických kopií a dostaly přístup do systému pro vyřizování objednávek dodávání dokumentů. Protože SPKK ani knihovny pedagogických fakult neměly volné kapacity pro vlastní řešení technologie služeb document delivery, byl na základě výběrového řízení vybrán komerční software. Koncem roku 2003 se e-PK rozjela ve zkušebním provozu dočasně na platformě MS Windows; požadavek knihovny však byl provozovat službu na platformě OS Linux s DB Oracle. Při převodu na OS Linux však došlo k řadě problémů ze strany dodavatele, takže e-PK byla znovu v reálném provozu spuštěna až o rok a půl později. V průběhu let se bohužel ukázalo, že zvolený systém zcela neodpovídá potřebám služeb a že jej nelze do budoucna rozvíjet podle kritérií daných nejen vývojem technologií, ale především informačními potřebami a požadavky uživatelů – knihovníků i čtenářů. Vzhledem k tomu, že knihovna sjednotila všechny provozy do jednoho knihovního systému KP-WIN, bylo v roce 2007 rozhodnuto, že služby e-PK budou převedeny jako další integrální součást do téhož systému.

Projekt „Document delivery jako součást automatizovaného knihovního systému NPKK“

Z důvodů uvedených výše byl v roce 2008 řešen projekt **Document delivery jako součást automatizovaného knihovního systému NPKK**. Cílem projektu bylo integrovat služby elektronické Pedagogické knihovny a data souborného katalogu časopisů e-PK do jednotného AKS KP-WIN SQL. Tato integrace byla realizována pomocí nového modulu DDS (document delivery services) v rámci stávajícího automatizovaného knihovního systému, což vytvořilo:

- jednotné prostředí pro uživatele při využívání služeb e-PK,
- knihovní systém s plně integrovanými databázemi, službami a uživateli, umožňující zvýšení kvality poskytovaných služeb.

Shodou okolností však při řešení projektu a optimalizaci modulu pro služby document delivery došlo ke změně výchozích podmínek pro jejich poskytování. Tyto změny měly zásadní vliv nejen na nový modul DDS, ale i na celou filozofii e-PK.

V čem se změnilly podmínky pro poskytování služeb typu document delivery?

V průběhu roku 2008 se začala připravovat kolektivní smlouva mezi Dilia, o. s., a Národní knihovnou ČR. Dilia je ze zákona kolektivním správcem autorských práv a vzhledem k legislativ-

ním úpravám v autorskoprávní oblasti dostala možnost uzavřít kolektivní smlouvu, kterou mohla knihovnám přidělit nevýhradní licenci na poskytování služeb elektronického dodávání dokumentů (EDD). Současně s licencí však došlo také k jednoznačnému vymezení podmínek, za jakých mohou být služby EDD poskytovány, komu mohou být poskytovány, kdo je bude moci poskytovat a jaká bude výše autorské odměny.

Za jakých podmínek mohou být služby EDD poskytovány?

Služba EDD umožňuje uživateli získat kopii požadovaného dokumentu elektronickou cestou (on-demand). Kopie se zhotovují z děl uchovávaných v knihovnách v tradiční (zpravidla tištěné) formě. Jejich kopie – mezitímní rozmnoženina v elektronické podobě – bude knihovna zhotovovat pouze pro doručení uživateli s využitím technologie internetu. **Na základě e-PK poskytnuté elektronické rozmnoženiny si uživatel (vyjma uživatele – právnické osoby) zhotoví finální uživatelskou rozmnoženinu, a to podle své volby v elektronické podobě ve formátu grafického souboru nebo v tištěné verzi.** Elektronická mezitímní rozmnoženina na zabezpečeném serveru knihovny bude po zpřístupnění (doručení) uživateli zničena, e-PK ji nebude a nesmí používat k jinému účelu než k doručení díla danému jednotlivému uživateli, a to výhradně pro účely výzkumu a soukromého studia za níže uvedených podmínek.

Komu mohou být služby EDD poskytovány?

Uživatelem služeb EDD smí být pouze fyzická osoba, která tyto služby využívá klasicky prostřednictvím uživatelského konta. Právnické osoby však na tuto službu nemají nárok. Vzhledem k tomu, že řada knihoven využívala tuto službu pro své registrované koncové uživatele, zavedla e-PK tzv. **dočasné uživatelské konto**. V praxi to znamená, že knihovna pro svého uživatele objedná ze svého uživatelského konta elektronické kopie a uhradí je ze své finanční hotovosti. Kopie jsou koncovému uživateli zpřístupněny prostřednictvím dočasněho uživatelského konta. Jinak řečeno, prostřednictvím této stránky jsou koncovému uživateli zpřístupněny elektronické kopie, poskytnuté v rámci služby EDD, které pro něj uživatel – zprostředkující knihovna objednala od systému e-PK. Dočasné uživatelské konto slouží výhradně k jednorázovému zpřístupnění elektronických kopií a nelze z něj objednávat další služby ani využívat další funkce, jež jsou nedílnou součástí standardního uživatelského konta. Dočasné konto je zřízeno na dobu 14 kalendářních dnů od zpřístupnění kopií, po tuto dobu má koncový uživatel možnost stáhnout si elektronické kopie objednané od e-PK, po uplynutí této doby bude automaticky zrušeno bez možnosti obnovení. Dočasné uživatelské konto je zřizováno zdarma a je přístupné pouze po zadání autentizačních údajů, tzn. přístupového jména a hesla.

Kdo smí služby EDD poskytovat?

Služby EDD smí poskytovat knihovna nebo společenství knihoven – jako například e-PK. V e-PK zastává funkci servisního centra NPKK, která provozuje veškeré technologie a spravuje databázi uživatelů, smlouvy s uživateli i vložené finanční prostředky.

Jaká bude výše autorské odměny?

Tzv. autorský poplatek za elektronickou kopii se vztahuje pouze na dokumenty, které jsou v ochranné lhůtě podle autorského zákona. U těchto dokumentů činí výše poplatku za 1 stranu předlohy 15 Kč bez DPH, tj. 17,85 Kč vč. DPH. Nejvyšší možná výše autorského poplatku za 1 objednávku činí 100 Kč bez DPH, tj. 119 Kč vč. DPH. Jednou objednávkou se rozumí jedna elektronická nebo tisková rozmnoženina jednoho díla nebo jeho části. U knižních vydání literárních děl ve formě románu, novely, souboru povídek, básnické sbírky apod., a u vědeckých děl v knižní podobě, zejména učebnic, je prostřednictvím služby EDD umožněno poskytnutí pouze neúplného díla (výňatku), a to v maximálním rozsahu 25 stran předlohy.

Shrnutí

E-PK poskytuje služby zaměřené především na periodika a oblast literatury, ve které se nové informace objevují nejrychleji. Uživatel si stejně jako v klasické knihovně může v on-line databázi vybrat záznam článku a objednat jeho kopii – elektronickou nebo papírovou – nebo si může objednat jakýkoliv článek z časopisu odebíraného některou ze spolupracujících pedagogických knihoven. Kopii článku může dostat poštou nebo bude – při dodržení závazků vyplývajících z autorského zákona – zpřístupněna na jeho uživatelském kontě v elektronické podobě. E-PK dále nabízí meziknihovní služby a rešeršní služby. Ceny za služby jsou stejné jako v klasické knihovně, liší se pouze v autorském poplatku za elektronické kopie z dokumentů v ochranné lhůtě autorského zákona.

Služby může uživatel využívat po zaregistrování do e-PK. Uživatelem se může stát fyzická i právnická osoba. Předregistrace fyzické osoby se provádí prostřednictvím webového formuláře a následným podpisem smlouvy, kterou systém doplní údaji z předregistrace a připraví ke stažení ve formátu PDF.

Právnická osoba se přihlašuje prostřednictvím smlouvy, která je k dispozici na webové stránce e-PK a kterou po vyplnění zašle na adresu NPKK. Pokud chce pro své uživatele využívat služby EDD, musí je upozornit, že elektronické kopie dostanou prostřednictvím jednorázového dočasného uživatelského konta.

Po registraci je uživateli založeno uživatelské konto, tj. webová stránka dostupná výhradně po zadání autorizačních údajů. Aby bylo možno služby využívat, je třeba vložit finanční hotovost jako zálohu (předplatné). Více informací je k dispozici v Knihovním řádu e-PK.

V čem je nová e-PK skutečně „nová“?

Nová e-PK používá kromě **nové technologie služeb** (vyplývající ze závazků daných autorským zákonem a navazující kolektivní smlouvou uzavřenou mezi Národní knihovnou ČR a Dilia, o. s.) i **zcela nový software včetně nového designu**.

Software, který vyvinula firma KP-SYS, s. r. o., ve spolupráci s Národní pedagogickou knihovnou Komenského, dále rozvíjí možnosti poskytovaných služeb se stále větším využíváním technologií internetu.

E-PK pracuje s modulem DDS, integrovaným do stávajícího AKS KP-WIN SQL, a využívá pro práci s daty klientský software i WWW rozhraní. Komunikace uživatelských kont probíhá přes zabezpečený přenosový kanál.

Modul DDS je optimalizovaný na:

- správu objednávek včetně vazby na ceník služeb (platný v době vyřízení objednávky),
- správu uživatelů,
- správu objednávek a finančních účtů účastnických knihoven e-PK,
- správu finančních transakcí,
- statistiky,
- budování souborného katalogu časopisů a umožňuje uživatelské úpravy podle specifických požadavků NPKK.

Servisní centrum e-PK využívá mimo jiné:

- evidenci uživatelů (fyzických i právnických osob) s možností variant: integrace uživatelů e-PK do evidence uživatelů NPKK s příslušnými parametry, anebo samostatnou evidenci uživatelů e-PK,
- správu finančních účtů uživatelů, zahrnující možnost vkladů, transakcí vázaných na služby (platby automaticky odečítány systémem) i transakcí zadávaných ručně,
- možnost zasílání informačních zpráv jednomu uživateli, všem uživatelům (zprávy jsou zasílány jak v podobě e-mailů, tak i informací zveřejněných na uživatelském kontu),
- oboustrannou komunikaci uživatel – e-PK včetně trvalé archivace zpráv a možnosti jejich zobrazení,
- automatické oznámení e-mailem o vyřízení služby,
- automatické oznámení e-mailem o nízkém stavu finančního účtu uživatele.

Uživatelům e-PK nabízí mj.:

- možnost předregistrace s automaticky generovanou předvyplněnou smlouvou včetně možnosti zadávání objednávek (ty jsou však vyřizovány až po dodání smlouvy a finanční hotovosti),
- volitelné heslo včetně možnosti jeho změny (SW obsahuje funkci pro „zapomenuté heslo“, tj. funkce, která smaže stávající heslo a automaticky odečte poplatek, kterým se hradí zaslání nového hesla – to si uživatel při první návštěvě svého konta změní),
- formuláře pro objednávky,
- napojení na databáze NPKK a předvyplnění objednávek bibliografickými daty z čtenářem vybraných záznamů (u detailů článků je odkaz „Objednat prostřednictvím e-PK“. Ten uživatele nasměruje na přihlášení do e-PK, kde už po zadání přihlašovacích údajů bude mít objednávku předpřipravenou a pouze si zvolí typ kopií, který požaduje.),
- přehled dosud realizovaných objednávek,
- informace o finančním účtu uživatele,
- prostor pro informace od servisního centra a pro dotazy na servisní centrum.

Závěr

Nová e-PK nabízí vyšší úroveň elektronických služeb knihovny, usiluje o jejich maximální kvalitu i uživatelskou přívětivost při dodržení všech závazků vyplývajících zejména z autorskoprávní legislativy. Od jejího spuštění 11. 3. 2009 se jen do konce měsíce předregistrovalo dvacet nových uživatelů, z nichž někteří hned dodali podepsané smlouvy a začali e-PK využívat. Doufám, že tento trend bude i nadále pokračovat, a věřím, že touto cestou budeme moci stále kvalitněji uspokojovat informační potřeby a požadavky všech, kteří se na e-PK obrátí.

Služba eDDO v Národní knihovně ČR

Služba eDDO zajišťuje elektronické dodávání kopií z tištěných i elektronických dokumentů. Cílem je zjednodušit jejím prostřednictvím přístup ke knihovnímu fondu NK ČR co největšímu počtu uživatelů. Poskytování digitálních kopií je v podstatě služba založená na tzv. principu *just-for-you-digitizing*. Jedná se o vytvoření prozatímní digitální kopie dokumentu určené právě a jen pro uživatele, který si ji objednal. Výsledným produktem může být podle jeho volby tištěná podoba objednaného dokumentu či elektronický soubor v netextovém formátu. Poskytnuté rozmnoženiny jsou určeny pouze pro osobní či interní potřebu uživatele, studium, vědu a výzkum.

Elektronické dodávání dokumentů (EDD) bylo v Národní knihovně spuštěno před sedmi lety. Po ročním testovacím provozu (od prosince roku 2002), určeném pouze pro instituce, byla služba nabídnuta i veřejnosti. Vývoj eDDO

byl podporován z grantu MŠMT v *programu LI* v rámci *projektu LI 2000001 Referenční centrum NK ČR – brána do světa informací*.

Za dobu své existence prošla služba řadou administrativních i technických změn. Původní software, vyvinutý a spravovaný firmou AiP Beroun, byl v únoru roku 2007 nahrazen softwarem poskytovaným Státní technickou knihovnou, s cílem umožnit zapojení služby eDDO do sítě tzv. dodavatelských center. V průběhu letošního března došlo k drobné úpravě softwaru, kterou si vyžádala změna pravidel poskytování služby související s kolektivní smlouvou uzavřenou mezi agenturou Dilia, o. s., a knihovnamy na konci loňského roku. Zmiňovaná smlouva se dotkla i dalších oblastí služby. Od února letošního roku mají všichni poskytovatelé EDD povinnost vybírat autorské poplatky za kopie z těch titulů, u nichž ještě trvají majetková autorská práva, a tyto poplatky následně

odvádět agentuře Dilia. Po započtení poplatků vypadá ceník služby eDDO následovně:

kopie 1 strany předlohy od roku 1911 včetně	2 Kč
kopie 1 strany předlohy do roku 1910 včetně	5 Kč
autorský poplatek za kopii 1 strany předlohy bez DPH	15 Kč
autorský poplatek za kopii 1 strany předlohy s DPH	17,85 Kč
nejvyšší možná výše autorského poplatku za 1 objednávku bez DPH	100 Kč
nejvyšší možná výše autorského poplatku za 1 objednávku s DPH	119 Kč

Jak služba eDDO funguje v praxi? Uživatelé se na základě písemné smlouvy mohou stát jak knihovny, tak jednotlivci z řad veřejnosti. Knihovna přitom musí splňovat podmínky § 2 písm. a) zákona č. 257/2001 Sb. (knihovní zákon). Jednotlivci jsou limitováni věkem, potenciálnímu uživateli musí být alespoň 18 let. Dále platí, že licence udělená agenturou Dilia, o. s., k poskytování této služby se vztahuje pouze na území ČR. Prostřednictvím elektronického dodávání dokumentů je možné objednávat články z periodik, výňatky z knih a sborníků (v rozsahu max. 25 stran), dokumenty z digitální knihovny (k nimž má NK ČR oprávněný přístup). Knihovny mají navíc možnost objednávat prostřednictvím on-line formuláře služby eDDO také mezinárodní meziknihovní služby (MMS). Vyřízení objednávky trvá obvykle 48 hodin, výjimku tvoří právě požadavky MMS, kde je lhůta pro vyřízení až 3 měsíce.

Přenos dat, vyúčtování jednotlivých zakázek i veškerá komunikace mezi NK ČR a uživate-

lem probíhá prostřednictvím tzv. uživatelského konta. Jedná se v podstatě o chráněný virtuální prostor zabezpečený prostřednictvím autentizačních údajů a přístupný pouze konkrétnímu uživateli. Zřizovatelem a správcem všech uživatelských kont v rámci služby eDDO je NK ČR, rep. pověřeni pracovníci Oddělení meziknihovních a referenčních služeb. Konkrétní uživatelská konta jsou přístupná prostřednictvím webového rozhraní <http://doc.nkp.cz>. Uživatel může po přihlášení zadávat požadavky na dodání kopií a přijímat vyřízené zakázky. Služba eDDO rovněž umožňuje předávat knihovnám kopie objednané v rámci MMS přímo v elektronické podobě, a to tehdy, pokud to dovolují licenční podmínky poskytovatele. Dále lze prostřednictvím konta sledovat pohyb vložených finančních prostředků (*Výpis z účtu*), vytvářet statistiky (*Měsíční statistiky*) a v *Osobním nastavení* např. měnit vstupní heslo či aktualizovat kontaktní údaje.

Současný software nově umožňuje knihovnám, které jsou uživateli služby eDDO, vytvářet tzv. podkonta. Jejich prostřednictvím dochází k předání prozatímní digitální kopie přímo koncovému uživateli, a ten si ji může buď vytisknout, nebo uložit ve formě netextového dokumentu.

Dosavadní zkušenosti ukazují, že služba eDDO skutečně dokáže naplnit cíle, s nimiž byla vyvíjena. Její nespornou výhodou je – kromě rychlosti – vyřízení objednávky i snadná dostupnost. Díky využití prostředí internetu při jejím poskytování je přístupná téměř odkudkoliv.

LUDMILA KOHOUTOVÁ
> ludmila.kohoutova@nkp.cz

Obrázek č. 1 Uživatelské konto – základní nabídka

NÁRODNÍ TECHNICKÁ KNIHOVNA – INTELIGENTNÍ BUDOVA PRO 21. STOLETÍ

Foto Lukáš Kalivoda

V pondělí 19. března 2001 se v Galerii Jaroslava Fragnera na Betlémském náměstí v Praze konala tisková konference a po ní následovala vernisáž výstavy soutěžních návrhů na urbanistické, architektonické a projektové řešení Národní technické knihovny. Byl to jeden z prvních kroků na osmileté cestě, která bude zakončena 9. 9. 2009 slavnostním otevřením největší nově postavené knihovny v České republice, která vyrostla v pražských Dejvicích uprostřed areálu vysokých škol.

Postavou, která dostala tento náročný úkol na starost, je Ing. MARTIN SVOBODA, ředitel Státní technické knihovny. Najít si v nabitém programu čas na setkání nebylo pro něj jednoduché, proto jsme s kolegou dr. L. Kurkou (LK) zvolili při přípravě rozhovoru pro Bulletin SKIP a měsíčník Čtenář společný postup.

■ Otevření Národní technické knihovny (NTK) se kvapem blíží. Co vám teď, kdy spolu hovoříme (2. června – pozn. red.), dělá největší starosti, nebo z čeho naopak máte radost?

□ Naši webmasteri nám udělali ošklivou věc. Na stránky STK dali počítadlo – odpočet do dne otevření. Dnes se na něm objevilo číslo 98. To je ta největší starost... Na druhé straně – už se nedá nic dělat, všechno je rozjeté, všechno jsme se snažili připravit tak dobře, jak dovedeme. Před lety jsem si myslel, že budeme otvírat dokonalou, vyšperkovanou knihovnu. Tuto krásnou myšlenku jsem už dávno opustil, protože je mi jasné, že minimálně první rok (a pak už napořád) budeme vylepšovat, dodělávat, předělávat, přestože si myslím, že ta knihovna je navržena dobře. Je to dáno i tím, že to je první knihovna tohoto druhu u nás, že má převahu volného veřejného prostoru, volného výběru podstatné části fondu – prakticky všechno, co se za poslední roky půjčilo, je volně dostupné.

Upřímně řečeno, starosti mi trochu působí stav doplňování výpočetní techniky, na kterou jsme dostali dodatečné peníze se zpožděním, ale věřím, že všechno stihneme tak, abychom byli schopni aspoň otevřít a do konce roku vše i vylepšit.

■ LK: Stěhování do nové budovy v Praze-Dejvicích je dosud druhou největší stěhovací akcí v českém knihovnictví. Nabralo zpoždění, mělo se začít 1. dubna. V jaké fázi se momentálně nachází a kdy skončí?

□ Začalo se 19. května, zpoždění bylo způsobeno prodloužením soutěže na stěhovací firmu. Několik neúspěšných účastníků podalo námítky, ale my jsme neměli obavu, že bychom pochybili při vypisování soutěže. Vyhrála firma Stahl, což jsem rád, protože má se stěhováním takového objemu velké zkušenosti. První týden přestěhovali 70 000 knihovních jednotek a pak navrhli, že lépe využijí techniku, když budou stěhovat i o sobotách a nedělích, čemuž my – zaměstnanci STK – asistujeme. Zdá se tedy, že je reálné, abychom přestěhování do konce července stihli.

Největší zádrhel vidím v tom, že se stěhováním tak obrovského fondu nemá v Česku vůbec nikdo zkušenost. Nejenže přestěhujeme 1,2 milionu svazků ze dvou míst – z Klementina a ze Lhoty u Dolních Břežan, ale z nich vybereme 350 000, které jsou opatřeny RFID čipy a kódy LCC (Library of Congress Classification), a ty musíme postavit do regálů úplně jinak, než jak stojí teď ve skladu. Tam

jsou uloženy tak, jak přicházejí, jen podle formátu, trochu podle druhu dokumentu, ale vůbec ne podle obsahu. Takže v červenci propukne takové „hromádkování“: knihy budeme vybírat a stěhovat je do pater, tam nastane další třídění a stěhování do sektorů a až po dalším třídění je uložíme do regálů. Takže každou knižku otočí lidská ruka několikrát za sebou.

■ Jak je to tedy se spuštěním „poloprovozu“ od června, o němž jste své uživatele předběžně informovali?

☐ To se nám nepodařilo, byla to naše trochu naivní a příliš optimistická snaha. Chtěli jsme zkrátit na minimum dobu, kdy nebudou fondy STK uživatelům fyzicky přístupné. Budovu v Klementinu jsme zavřeli v únoru 2009, od té doby všichni, kteří mají ruce, intenzivně pracují. Dalším důvodem, proč nebyl červnový termín reálný, je posunutí stěhování. V srpnu bychom mohli totiž půjčovat jenom historické věci. A to asi není to podstatné.

■ LK: V květnu měla být Státní technická knihovna transformována na Národní technickou knihovnu. Proč k tomu zatím nedošlo?

☐ Zavinilo to drobné administrativní nedopatření – pozemky, přes které je vedena parovodní přípojka k novostavbě NTK, mají ve vlastnictví čtyři subjekty: České vysoké učení technické (ČVUT), město, Technická správa komunikací a STK. Dokud nebude toto věcné břemeno zapsáno na všechny čtyři pozemky, nemůže STK se svojí „nudličkou“ nakládat.

NTK bude mít novou zřizovací listinu a statut, kde by měl být uveden majetek. Abychom tento proces urychlili, vyřešili jsme to tak, že zřizovací listina bude podepsaná bez majetku, a do konce roku mám uloženo tuto záležitost vyřídit. V nejbližších dnech by paní ministryně dr. Miroslava Kopířová mohla zřizovací listinu podepsat. *(Stalo se 8. června – pozn. red.)* Máme tedy měsíc zpoždění proti předpokladu.

■ LK: Fond NTK měl zahrnout i fondy knihovny Českého vysokého učení technického a knihovny Vysoké školy chemicko-technologické. Toto sdružování má dlouhou a složitou historii. Jak se situace vyřešila a co to uživatelům přinese?

☐ Toto spojení je už v základu projektu, který v roce 2000 schválila vláda ČR svým usnesením č. 699. V něm byla Ministerstvu školství, mládeže

a tělovýchovy (MŠMT) uložena transformace STK na veřejnoprávní instituci, protože jen jako taková může založit novou společnou právní osobu. Společnou knihovnu. To se ovšem nestalo. My jsme se měli transformovat v souvislosti s vytvořením zákona o veřejných výzkumných institucích. Výzkum sice děláme, ale není ho tolik, abychom z něj mohli financovat nákup knih. Jenom na dokreslení: STK využije téměř 40 procent rozpočtu na nákup fondu, čímž se dost lišíme od řady českých a zahraničních knihoven. S tím se MŠMT nevyrovnalo, nemáme tu výhodu jako Akademie věd, která přibližně stejně situovanou knihovnu, v níž výdaje na výzkum rovněž představují proti výdajům na fondy pouhý zlomek, financuje z peněz určených na výzkum, protože to umožňuje zákon o Akademii věd. Takový zákon my nemáme, takže se do kategorie veřejná výzkumná instituce nedostaneme. A tohle je vážná a do značné míry pochopitelná překážka pro vysoké školy, které, mají-li dávat do něčeho svoje lidi a peníze a ovlivňovat chod instituce, chtějí znát jasnou vlastnickou a řídicí strukturu. Za takovou považují právní osobu. O nalezení východiska jsme se snažili řadu let, uspořádali jsme mnoho sblížovacích seminářů, kde jsme si všechno vysvětlili. Nakonec je to tak, že se Ústřední knihovna ČVUT, která vznikla letos k 1. lednu jako samostatná součást školy na úrovni ústavu, přemístí do nové budovy, kde bude sídlit v samostatných prostorách.

■ A jak to bude s financováním – budou se knihovny podílet na nákladech spojených s provozem?

☐ Ano, podle počtu zaměstnanců a objemu fondu budou přispívat na náklady budovy poměrným dílem. Co se týče nákladů na provoz svých knihoven, ty si financují samostatně. Jediné, co se – aspoň z pohledu návštěvníků – propojí a bude společné, je fond časopisů.

■ Nemůže se stát, že se při doplňování fondu budou nové tituly zbytečně nakupovat dvakrát?

☐ Máme zkušenost už z doby asi před pěti šesti lety, kdy STK provozovala sdílenou katalogizaci s knihovnami ČVUT, že to překrytí fondu je zhruba 15 procent. Stát se to tedy může, nicméně pravděpodobnost není vysoká, a samozřejmě se o tom budeme domlouvat. Nejpозději v příštím roce vy-

tvóříme společnou akviziční komisi a tohle se určitě zlepší. U časopisů ostatně tato domluva už nastartovala.

■ Historie Státní technické knihovny sahá k roku 1718, což ji řadí k nejstarším technickým knihovnám na světě. Do východního křídla Klementina se přestěhovala v roce 1935 jako Knihovna vysokých škol technických v Praze. Pokusů o výstavbu nové budovy bylo od té doby několik, až to nakonec vyšlo. Nemýlím-li se, tak jste u projektu výstavby NTK byl od prvopočátku?

☐ Ne tak úplně. Když jsem se v roce 1997 hlásil do výběrového řízení na místo ředitele STK, netušil jsem, že by to měla být moje hlavní zábava. A když mě náměstek MŠMT pro vědu a vysoké školství prof. Emanuel Ondráček přijímal, sdělil mi, že mám za úkol postavit knihovnu. A bylo to. Ale i kdybych to byl věděl dopředu, asi bych do toho šel.

Měl jsem velké štěstí, že se kolem projektu vřady objevili lidé, kteří mu pomohli. V roce 1998 byla hotová první skica stavebního programu, který pak jako součást projektu NTK o rok později schválila vláda. Velkou zásluhu na tom měla moje předchůdkyně dr. Miloslava Rupešová, která z podstatné části projekt skvěle zpracovala. Se stavebním programem nám velmi pomohl Ing. arch. Josef Liška; pak náměstek MŠMT pro vědu a vysoké školství doc. Josef Průša uvolnil z portfolia vysokých škol peníze na architektonickou soutěž, jejíž výsledky jsme vyhlásili v lednu 2001. A pak se nic nedělo. První vláda sociálních demokratů nenašla odvahu projekt financovat. Druhá vláda s ministryní Petrou Buzkovou se k němu sice postavila velmi vstřícně, ovšem mělo to háček: 14. srpna 2002, kdy jsem měl domluvenou s paní ministryní schůzku, abych ji o projektu informoval, Vltava v Praze kulminovala. Přes Karlův ani přes jiný most se nadalo přejít, zavřená byla jak STK, tak ministerstvo v Karmelitské ulici. Povodně udělaly díru do rozpočtu, takže se opět projekt odsunul. To se nicméně změnilo a v roce 2003 jsme předkládali jeho aktualizovanou verzi a hlavně nový investiční záměr, který nakonec vláda v únoru 2004 svým usnesením č. 169 schválila. No a pak už to jelo...

V létě 2004 jsme měli vybraného projektanta a rozběhli první stupeň soutěže na zhotovitele. Projektant musel řešit autorskoprávní záležitosti

s architektky, takže na podzim 2004 se začalo projektovat a na jaře 2006 jsme měli jak územní rozhodnutí, tak stavební povolení a zadávací dokumentaci. Mohla tedy doběhnout soutěž na zhotovitele, který měl kromě toho, že dům postaví, zajistit na stavbu peníze. Vítězem dvouступňové obchodní veřejné soutěže se stalo sdružení společností Sekyra Group, SG Projekt Management a SG Public Private. Vláda teď tuto investici splácí ve splátkách 300 milionů korun ročně.

■ LK: Všechno postupovalo tak, jak bylo naplánováno. Já žádnou stavbu, kde by vše probíhalo tak hladce, neznám a myslím si, že se podobná situace dlouho nebude opakovat.

☐ Ano, je to pravda, všechno jsme zvládli za peníze a v termínech, které byly naplánovány. Sekyra Group měla za úkol postavit dům za 28 měsíců a na konci posledního měsíce jsme skutečně stavbu přebírali. Peníze, které byly alokovány na začátku, stačily na postavení budovy tak, jak byla vyprojektována. Avšak za ty čtyři roky, které uběhly od projektu do jeho realizace, prošly výpočetní technologie velkým vývojem. Museli jsme proto vedle samotného rozšíření ještě zlepšit chlazení, výkon trafostanice, záložního dieselagregátu atd. Dohodli jsme se také na některých úpravách, například na umístění pobočky pražské Městské knihovny v nové budově, takže tyto změny způsobily nárůst výdajů o necelých 90 milionů. Zdůrazňuji však, že se samotnou stavbou tyto náklady nesouvisejí.

■ LK: Stavět rozsáhlé dílo vyžaduje určitou přípravu. Kam jste šli „na zkušenu“?

☐ Pro mne byl největší inspirací zájezd, který jsem v roce 1992 absolvoval ještě jako pracovník Národní knihovny. Financovala ho Mellonova nadace a za tři týdny jsme projeli řadu univerzit a asi 25 knihoven na východním pobřeží USA. Potom, když na stavbu NTK stále nebyly peníze, jsem byl na několika konferencích a obvykle při té příležitosti jsem stihl navštívit i zajímavé knihovny, například ve Finsku nebo v Norsku. Od začátku 90. let jsem jezdil na konferenci evropských automatizátorů knihoven ELAG, která se vždycky koná v nějaké evropské knihovně. Viděl jsem tedy celou řádku knihoven a mnohé z nich byly inspirativní. Ale abych to nevztahoval jenom na sebe – všechny kolegyně a kolegové jezdili také po světě a každý

z nich přišel s něčím zajímavým. Nešli jsme tedy do stavby jako úplní neznalkové.

■ **LK: O nové NTK se hovoří, že „spojuje moderní architekturu a nová technická řešení jak ve stavební oblasti, tak v efektivním provozu budovy“. Lze tedy říct, že je inteligentní budovou?**

■ Nevím úplně přesně, co pojem inteligentní budova obsahuje, ale rozhodně moje velké přání bylo, aby ta knihovna byla na jedné straně na špičkové úrovni současných technologií, na druhé straně aby ty technologie neužívala marnotratně, ale inteligentně.

Měli jsme opět štěstí, že se projektu energetické náročnosti budovy a řešení větrání, vytápění a klimatizace ujal Ing. Jan Žemlička. Takže „díky“ němu si například nebudou návštěvníci knihovny na toaletách mýt ruce teplou vodou, protože na to stačí studená. Až na dvě výjimky není v budově klimatizace: jednou z nich je strojovna výpočetní techniky a druhou trezor historického fondu. Jinak je všude pouze přitápění, větrání. Topení a chlazení domu je skryto v podlahách, resp. ve stropěch, v nichž jsou vedeny plastové trubky, do kterých se v létě pumpuje studená a v zimě teplá voda. Dům má velkou tepelnou setrvačnost; teď ho vlastně rok budeme ladit, není to vůbec jednoduché.

■ **LK: Bude tedy NTK na úrovni nízkoenergetického domu?**

■ Teď budeme zpracovávat tzv. energetický štítek budovy a věřím, že se dostaneme do třídy A, do té nejlepší kategorie. Napomáhá tomu například dvojí fasáda, která v létě funguje jako tepelný komín, v zimě izoluje. Oproti původním plánům se změnil poměr skla a pevné hmoty v obvodovém plášti, jsou tam silně izolované parapety. Střecha je taky hodně silná, s vegetací, která by měla přezít nepřízeň počasí. To všechno jsou věci, které mají přispět k tomu, aby ten dům byl energeticky co nejméně náročný.

■ **LK: Co nového a v jakých oblastech přinese NTK do českého knihovnictví?**

■ STK se vždycky pyšnila tím, že jejím *métier* jsou služby, nikoli jen pěstování krásných fondů. O to jsme vždy usilovali, do jisté míry až do sebeznížení.

Myslím si, že nová knihovna je postavená tak, aby byla součástí dejvického vysokoškolského komplexu ve všech směrech. Je v ní konferenční sál, výstavní sál, kavárna, zmíněná pobočka Městské knihovny, knihkupectví – zdá se, že to bude spojené knihkupectví ČVUT a VŠCHT, dále prodejna počítačových doplňků a opravna počítačů. Má tedy velmi silnou sociální roli, věřím, že se stane místem setkávání. Téměř jedna třetina všech míst k sezení je určena k relaxaci, asi 1300 míst je ve studovnách nejrůznějších typů. Tohle je tedy jeden přínos, druhou oblastí, v níž bychom také byli rádi „za hvězdy“, by měly být možnosti individuálních služeb.

LK: Když mě na chvíli uděláš svým mluvčím, tak řeknu, co je tady poprvé: Poprvé je v knihovně místnost první pomoci, která nikde jinde v knihovnách není, jsou tam čajové kuchyňky pro čtenáře, na toaletách přebalovací stoly pro miminka, z techniky je tam prvně třídička...

Děkuji, na to bych zapomněl. Jak jsem už zmínil, všechen fond ve volném výběru je vybaven RFID čipy, které mají dvě důležité funkce – zaprvé samoobslužné půjčování a vrácení dokumentů, což už v Česku je, ale myslím, že jako první máme třídičku, která ty vrácené publikace bez doteku ruky knihovníka roztřídí do sektorů. Právě v masivním nasazení technologie RFID přinášíme do českého knihovnictví něco nového.

Ručně pak mohou knihovníci využívat tzv. knihovního asistenta, kterým poměrně snadno přeskenují publikace na policích. Hned tak zjistí, jestli si listivý student svou oblíbenou příručku k elektrotechnice nezařadil do oddílu astronomie, aby ji měl na druhý den pohotově při ruce.

■ **Jak jste přistupovali k zařizování interiérů nábytkem a doplňky, tedy tím, co dělá prostředí přívětivým?**

■ Na tuto stránku jsme mysleli od samého začátku a našemu dodavateli jsem s trochou přeháňení často říkal: ten dům si postavte, jak chcete, ale musí krásně vypadat a dlouho vydržet. Musí samozřejmě splňovat normy, ale nezáleží mi tolik na tom, jak ta konstrukce bude postavená. Důležité je, aby prostředí uvnitř bylo příjemné, zvoucí, aby bylo vybavené tak, aby se neošoupalo za první týden. Tedy, aby dokázalo rozumně stárnout.

Architekti od začátku spolupracovali s grafiky a designéry mobiliáře, kteří nás někdy tlačili do velmi kvalitního a velmi drahého zařízení. Nakonec

Foto z webové kamery sledující výstavbu NTK – listopad 2008

jsme našli kompromis mezi cenou, kvalitou a funkcí. Bez ústupků v kvalitě a trvanlivosti jsme vybrali do administrativní části zařízení od české firmy, do části veřejné jsme z větší části vybrali zahraniční firmu *vitra*, která má ve světě řadu realizací a nábytek od ní je i po 35 letech stále kvalitní. Tato etapa nebyla vůbec jednoduchá, už nám trochu scházely peníze, které jsme museli různě přesypávat. Bylo to napínavé, ale myslím, že se to většinou povedlo (*tříkrát zaklepání na stůl*).

■ **A jak jste vybrali regály?**

■ To taky byla anabáze, ale nechci to rozebírat, regály jsou regály, slouží, dělají nejen to, co chtějí knihovníci, dokonce i to, co chtěl architekt, tj. aby ty plechové čelní stěny z nelakovaného pozinku odrážely barevnost, kterou do knihovny vnáší podlahy. Podlahy v této knihovně budou asi světovým unikátem, myslím, že nikde nic tak šíleného není. Jsou totiž učebnicemi inženýrské statiky, ilustrací statického výpočtu.

■ **Cože?**

■ Když dnes statici dělají výpočet, tak si ho na počítači vizualizují, což je barevný obrázek. Červené plochy jsou ty, kde je stropní deska podepřená, a modré jsou ty, kde je deska jakoby prověšená. Podlaha je tedy barevná přesně jako diagram statiky.

■ **Z jakého je materiálu?**

■ Z kaučuku. V nadzemních podlažích od třetího nahoru jsou podlahy zdvojené, v mezeře je uložená ventilace, rozvody jak silové, tak počítačové sítě a rozvody topení. Snad ještě na doplnění: budova je z pohledového betonu, nemá žádné krytí na stěnách, ani pod stropem. Všechno je přiznané, vedou tam křížem krážem přívody k osvětlení, sprinklery a další technologie... Jako první v Česku máme vysokotlaké sprinklery, z nichž netryská voda, ale jen mlha, takže se jimi mohou hasit knihy i elektrické instalace.

■ **Jak se budou lidé dostávat z patra do patra?**

■ Buď pěšky po schodech nebo výtahy, které jsou čtyři, z nich dva jsou určeny pro návštěvníky. Z atria vede centrální schodiště, další tři jsou po obvodu budovy. Atrium je uvnitř otevřené až do stropu, přivádí do nitra budovy denní světlo a vzduch jím může cirkulovat, což zase snižuje energetickou náročnost budovy. Ale o tom jsem se zmiňoval už dřív.

Hodina vyhrazená našemu rozhovoru byla u konce, rozloučili jsme se s přáním, aby nová budova Národní technické knihovny splnila všechna očekávání svých návštěvníků i zaměstnanců.

LADISLAV KURKA – OLGA VAŠKOVÁ

Deset let školicího střediska Státní technické knihovny

Stěhování do nové budovy Národní technické knihovny přímo vyzývá k bilanci činnosti školicího střediska Státní technické knihovny (dále jen STK). Je tomu totiž přesně deset let, kdy vzniklo a začalo si hledat své „místo na slunci“ v prostředí mimoškolního vzdělávání.

Školicí středisko STK

Foto archiv knihovny

Prvním impulsem k vzniku střediska byla v roce 1998 nutnost zajistit masivní vzdělávání pracovníků knihovny v základní počítačové gramotnosti v souvislosti s postupným vybavováním pracovišť STK výpočetní technikou. Vzdělávání zaměstnanců bylo v té době zajišťováno ve spolupráci s Ústavem pro informace ve vzdělávání v učebně na Senovážném náměstí v Praze, kam pracovníci knihovny na kurzy docházeli, ale trochu neradi. Přesto zde absolvovali kurzy *Word* a *Excel* prvních 29 pracovníků a 14 zaměstnanců se naučilo používat elektronickou poštu (e-mail).

Rozhodnutím ředitele knihovny Ing. Martina Svobody pak v červenci 1999, po rozsáhlé restrukturalizaci knihovny, vzniklo školicí středisko, opatřené deseti osobními počítači, 50 stohovatelnými židlemi a účelně vyrobenými variabilními stoly a zařízením pro multifunkční provoz, přímo jako organizační součást knihovny. Záhy přibyla interaktivní tabule SMART board, diktafon, vizualizér a ozvučení. Na některá potřebná zařízení však nebylo dost finančních prostředků, a tak jsme již z počátku využili možnosti dotačního programu *Open Society Fund OSI/NLP – Program TCI /Training Centre Initiative* s projektem

Training Centre of the State Technical Library – completion (Školicí středisko STK – dovybavení 2000). Shodou okolností byl v té době podán do stejného programu i projekt Výukového centra MOLIN pro další vzdělávání knihovníků v ČR (*Training Centre for Continuing Educations for Librarians in the Czech Republic*), do kterého se školicí středisko ihned zapojilo. Projekt měl vyšší cíle a aktivní spolupráce s úžasnou partou tvůrčích a nadšených osobností ovlivnila celou další činnost střediska (viz <http://knihovna.nkp.cz/Nkkr0002-3/0002-3099.html> [cit. 22. dubna 2009]).

Prvořadé vzdělávání v základní počítačové gramotnosti bylo kromě klasických metod výuky doplněno o distanční on-line vzdělávání na intranetu formou počítačové školy *Online2000 Centrum*. Kurzy Windows NT, MS Word, MS Excel a MS PowerPoint byly přístupné všem pracovníkům knihovny 24 hodin denně a obsahovaly kromě výkladových částí i cvičení a kontrolní testy. V roce 2001 a letech následujících využívala tento způsob vzdělávání více než polovina zaměstnanců knihovny. Přibýly také projekty vzdělávání v oblasti sociálně-psychologické, otevřeli jsme kurzy angličtiny tří znalostních úrovní apod.

Rozběhlo se i vzdělávání určené široké odborné veřejnosti a bylo úspěšné. Za cykly přednášek a kurzů na téma elektronizace knihoven, v STK to byly zejména *Semináře o elektronických službách typu dokument delivery pro pracovníky veřejně přístupných knihoven*, získalo školicí středisko spolu s Výukovým centrem Národní knihovny ČR CENU INFORUM 2002.

Od samého počátku jsme se snažili využívat dotací z programů Ministerstva kultury ČR *Knihovna 21. století* a *Veřejné informační služby knihoven*. Do druhého jmenovaného vstupujeme s žádostmi o dotaci každoročně a zatím vždy úspěšně.

Projekt *Moderní informační a komunikační technologie v knihovnictví* doplněný v názvu vždy aktuálním rokem obsahuje cyklus teoreticko-praktických seminářů a krátkých kurzů zaměřených na expertní vzdělávání navazující na úroveň ECDL. Od roku 2001 se uskutečnilo 66 seminářů a kurzů s celkovým rozsahem 752 hodin a účastí 1178 zájemců, kteří přicházejí každoročně zhruba ze 60 různých veřejně přístupných knihoven a informačních institucí. Velmi potěšující je již samozřejmá základní počítačová gramotnost zájemců hlásících se na další semináře a kurzy, což v letech 1999–2001 zdaleka nebylo běžné a stávalo se, že někteří účastníci seminářů viděli osobní počítač poprvé v životě a myš pro ně byla úplnou raritou. Výrazně se zlepšující stav v této

oblasti je výsledkem i mimoškolního vzdělávání organizovaného všemi zainteresovanými veřejnými knihovnami, a to zejména díky programu Ministerstva kultury ČR *Veřejné informační služby knihoven*, konkrétně podprogramu *Mimoškolní vzdělávání knihovníků (VISK 2)*. Současně se plně potvrzuje trend minulých let, kdy se řada knihoven (díky technickému vybavení a právě nezbytné počítačové gramotnosti svých pracovníků) snaží zařadit do svých služeb i formy elektronického doručování dokumentů, byť dnes s autorskoprávními problémy.

Významnou položkou ve výčtu aktivit školicího střediska jsou rekvalifikační knihovnické kurzy. Až do roku 2003 jsme s laskavým pochopením pracovník oddělení vzdělávání Národní knihovny ČR využívali možnost účasti pracovníků STK v jejich kurzech, a naplňovali tak oboustranně výhodnou dohodu o spolupráci v oblasti vzdělávání, uzavřenou mezi NK ČR a STK již v roce 2000. Výborné profesní i osobní vztahy poté dovolily rozdělit si pole působnosti v rekvalifikačních kurzech tak, aby se vzájemně doplňovaly a poskytly zájemcům o rekvalifikaci širší nabídku. Učební osnovy kurzu s rozsahem povinných 160 vyučovacích hodin jsme zaměřili na speciální, odborné a technické knihovny a po získání akreditace Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy ČR v květnu 2004 jsme otevřeli první kurz již na podzim téhož roku. Akreditace je udělována zásadně na dobu tří let a další dva otevřené kurzy v letech 2005/6 a 2006/7 (vždy v období školního roku, tj. říjen – červen) byly pro nás jako pořadatele

významnou zkušeností, neboť ukázaly klady a záporny učebních osnov a nutnost neustálé aktualizace jednotlivých částí tematických celků. Takto nabyté poznatky jsme využili při úspěšné žádosti o novou akreditaci, která končí v červnu 2010. V jednotlivých kurzech jsme zatím měli vždy 18 účastníků, a to z kapacitních důvodů, poptávka vždy totiž přesahovala naše možnosti a i kurz v roce 2009/2010 je téměř obsazen. Nemění se však jenom některé části vzdělávacích okruhů, ale také „studenti“. Přibývá zájemců mladší generace i lidí, kteří zatím v knihovně nepracují, ale hledají v ní do budoucna uplatnění. Pokud se to podaří ještě během kurzu, což se u zvlášť šikovných a aktivních stává, je radost i na naší straně.

Během uplynulých deseti let se ve školicím středisku uskutečnilo téměř 1100 ryze vzdělávacích akcí se 7780 účastníky. Učebnou prošlo za tu dobu neuvěřitelných 26 500 lidí, kteří byli účastníky i dalších prezentací, exkurzí, porad, jednání různých komisí apod.

Nabídku vzdělávacích akcí i jejich archiv naleznete na známé adrese <http://www.stk.cz/cs>.

Při poslední změně organizační struktury STK bylo školicí středisko přejmenováno na vzdělávací centrum a jako takové vstupuje do nové budovy Národní technické knihovny. Lze si jen přát, aby si i do budoucna udrželo své postavení v oblasti celoživotního vzdělávání a plnilo svou funkci nejen ku prospěchu knihovny.

ZDENKA KLOUČKOVÁ > Z.Klouckova@stk.cz

POLYTEMATICKÝ STRUKTUROVANÝ HESLÁŘ: AKTUÁLNĚ

Ve *Čtenáři* č. 4/2009 (s. 127–130) se mohli zájemci dozvědět informace o nových možnostech využití Polytematického strukturovaného hesláře. Jedním z navrhovaných směrů vývoje bylo převedení PSH do formátu SKOS (Simple Knowledge Organization System) a uvolnění PSH v rámci licence Creative Commons. Oba záměry se již podařilo uskutečnit. Dostupnost ve formátu SKOS umožnila např. vytvoření webového rozhraní pro hledání v PSH (vizualizaci hesláře najdete na webových stránkách PSH), propojení s dalšími soubory dat a zároveň poskytnutí sekundárního přístupu k fondům Národní technické knihovny. Uvolnění PSH v rámci licence Creative Commons představuje jeden z prostředků jeho širšího využití, které umožní další šíření mezi uživateli nejen z prostředí

knihoven. Návrh zveřejnit PSH pod licencí Creative Commons byl schválen bezprostředně po uvedení české verze CC licencí (16. 4. 2009). PSH ve formátu SKOS je uvolněn konkrétně pod licencí CC-BY-NC-SA (Uveďte autora – Neužívejte dílo komerčně – Zachovejte licenci 3.0 Česko).

Další nadstavbovou službou je možnost navrhnout nové heslo PSH prostřednictvím webového formuláře. Ten naleznete na stránkách PSH v sekci *Návrh nové hesla* (<http://www.stk.cz/cs/katalogy-a-databaze/psh/navrh-noveho-hesla/>). Jednoduchý formulář usnadňuje participaci uživatelských knihoven, odborné veřejnosti, ale i knihoven, které dosud PSH nevyužívají.

Referát PSH
> psh@stk.cz

Projekt BiblioHelp aneb Biblioterapie na webu

„Shakespeare může být stejně prospěšný jako
všelijaké příručky duševní sebepomoci.“¹

Úvodní slovo o biblioterapii a jejím okolí

Biblioterapie je metoda *psychoterapie* využívající *léčebné a podpůrné účinky četby*². Může být *individuální* (svěpomocná) či *skupinová* (biblioterapeutická sezení vedená terapeutem s případnou asistencí odborného knihovníka). Proces biblioterapie je zaměřený na racionální, ale hlavně emoční percepci vybraného díla. Smyslem terapie je *reflexe prožívané zátěžové situace na pozadí četby knihy*, při níž u pacienta dochází k celkovému uvolnění nahromaděného psychického napětí, přenesení pozornosti od zátěžové situace, utišení bolesti, relaxaci a zábavě, průchodu pocitů, představ, dojmů, ke stimulaci tvůrčího a kritického myšlení, katarzi, vhledu, k novému uspořádání hodnot, postojů, identifikaci, porozumění prožívané situaci, jejímu přijetí, vyrovnání, uklidnění apod. Ve smyslu biblioterapie tak četba nabývá hodnoty *uměleckého díla i léčebného procesu*, přičemž v průběhu terapie se využívá jak naučných publikací, tak beletristických knih (pokud se jedná o rozbor náboženského textu, hovoříme o *hagioterapii*). Principy biblioterapie lze aplikovat i na její písemnou podobu – typickým příkladem je psaní internetových deníčků, *blogů*, jejichž obsah je často plný nejen vlastních názorů a postřehů autora, ale současně i jeho pocitů, představ, zážitků, které může s ostatními členy dané internetové komunity sdílet.

Pro zvýšení pozitivního účinku léčby zacílené na psychosomatiku pacienta je možné biblioterapii kombinovat s obdobnými terapiemi typu *arteterapie* (v užším slova smyslu léčba výtvarným uměním), *muzikoterapie* (léčba hudbou), *choreoterapie* (léčba tancem a pohybem) apod. V procesu léčby je důležitá plná koncentrace na dílo. Zde je uveden stručný výčet umělecky vedených terapií:

arteterapie – **léčba výtvarným uměním**,
biblioterapie – **léčba knihou**,
dramaterapie – **léčba divadlem**,
estesioterapie – **arteterapie zaměřená na řezbářství**,
estetoterapie – **léčba skrze estetické vjemy**,
filmoterapie – **léčba filmem**,
fototerapie – **léčba fotografií**,
choreoterapie – **léčba tancem a pohybem**,
muzikoterapie – **léčba hudbou**,
poetoterapie – **léčba skrze poezii**³.

Projekt BiblioHelp a jeho záchranářské aspekty

Projekt BiblioHelp vytváří pětičlenný tým studentů prvního ročníku navazujícího magisterského studia oboru Informační studia a knihovnictví na Masarykově univerzitě. Jeho cílem je tvorba *webového portálu* obsahujícího *knížní tituly* z oblasti biblioterapie, jejich popis a možnosti přístupu v případě výběru konkrétní knihy uživatelem. Tímto způsobem naplněný informační zdroj se má stát podpůrným prostředkem zejména v procesu *individuální biblioterapie* – primární cílovou skupinou projektu je tedy *široká veřejnost* a její specializovaná informační potřeba. Kvalitu a relevanci knižních titulů chce projekt zajistit *konzultacemi* s odborníky pracujícími s rizikovými klienty (pomáhající profese). Chce se stát jejich pomocným nástrojem a též i hojně využívaným zdrojem knihovnické obce – což je sekundární cílová skupina projektu.

V procesu biblioterapie jde tedy v mírně přeneseném slova smyslu o poskytnutí určité formy *záchrany*. V projektu BiblioHelp je tato záchrana realizována informačním obsahem a funkcemi webového portálu a myšlenkově pojata jako první pomoc v podobě *záchranného kruhu: rozhraní portálu jako záchrana pro každého, kdo při hledání vhodných knih zatím tápal, kdo se v moři knih a ve svém trápení doposud beznadějně topil*. Každý po-

třebný jedinec by měl v tomto záchranném kruhu najít spolu se svým problémem útočiště. Tuto myšlenku portálu má vystihovat vizualizace projektového loga.

Biblioterapie u nás

V českém prostředí nemá biblioterapeutická metoda ještě své pevné místo ani mezi odborníky, ani v povědomí potencionálních uživatelů. Krajská knihovna v Pardubicích se sice pokusila vytvořit *biblioterapeutický seznam* vhodné literatury (Biblioterapeutický kabinet), ale její dobrý záměr zůstal pouze u onoho seznamu bez dílčích kategorií, možnosti specifikace problému, bez jakékoli nadstavby, zpětné vazby nebo propojenosti jednotlivých publikací s funkcemi on-line katalogu knihovny. U jednotlivých knih jsou uvedeny pouze stručné anotace, autor a číslo MDT⁴. Stávající situace chce projekt BiblioHelp využít, a svým provedením (strukturovaná bibliografická databáze anotovaných záznamů) tak vyplnit mezeru v této oblasti a současně tím přispět k popularizaci této terapeutické metody.

Zahraniční biblioterapeutické projekty

Jak již bylo uvedeno výše, u nás není tato metoda léčebné terapie příliš známá, ale v zahraničí existuje řada projektů, které biblioterapii praktikují a propagují – používají ji zejména při práci s dětským čtenářem, přičemž zároveň podporují *rozvoj dětských čtenářských dovedností*. Za zmínku stojí například tyto projekty:

Best Children's Books

Jde o velmi rozsáhlý projekt⁵ věnující se dětskému čtenářství obecně. Snaží se poradit rodičům, jak pro své dítě pečlivě zvolit knihu, která potomka od čtení neodradí, ale naopak v něm vzbudí o četbu zájem. Samostatná sekce zaměřená na biblioterapii dělí dětské problémy do sedmi kategorií (šikana, smrt a umírání, zdravotní postižení a znevýhodnění, rozvod, závislost, zdravé stravování, poruchy příjmu potravy). Ke každé z těchto kategorií je připojen seznam doporučené literatury, která se daným problémem zabývá pro dítě přístupnou

formou. Zdůrazněna je zde role ztotožnění se dítěte s hlavním hrdinou příběhu.

Doporučené záznamy jsou přebírány z jiných biblioterapeutických seznamů a řazeny podle toho, na kolika z nich se současně objevují. Vyhledané publikace je také možné okamžitě hledat v nejbližší knihovně, některé knihy jsou ke stažení volně, nebo za poplatek.

Kids' Page: Bibliotherapy Booklists

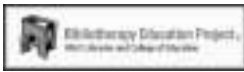
Portál Kids' Page⁶ přináší projekt Carnegie Library of Pittsburgh, jehož smyslem je opět pomoci dětem zvládat obtíže dnešního světa. Problémy jsou rozděleny do 32 kategorií bez hierarchie, přičemž se zde objevují položky jako například smrt, zneužívání dětí, ale také nové brýle či cucání si palce. Po rozkliknutí položky je čtenáři nabídnuto několik titulů, z nichž vedou hypertextové odkazy přímo do souborného knihovního katalogu, kde je okamžitě zřejmé, zda je kniha volná a v jaké dílčí knihovně se nachází, včetně otevíracích hodin příslušné knihovny. Nic tedy nebrání snadnému získání knihovní jednotky.

Zajímavé jsou ale i další možnosti webu, který přináší velké množství nápadů, jak dětem zpříjemnit četbu nebo kreativně využít jejich volný čas. Registrovaným uživatelům nabízí pomoc při vypracovávání domácích úkolů, předkládá třídění fondu dětských knih podle osmi věkových kategorií, dětem přináší možnost hraní si a vytváření vlastní pohádky s použitím *StoryMakeru*, upozorňuje na zajímavé dětské akce a mnoho dalšího.

Imagination Press

Odlíšný přístup představuje toto specializované knihkupectví, které se již svou tvorbou zaměřuje na děti v krizových situacích. Jde o projekt American Psychological Association⁷. Knihy jsou rozděleny do 14 kategorií a doplněny o anotace. Autory jsou psychologové nebo jiní odborníci na duševní zdraví, kteří tvoří své publikace přímo pro účely tohoto projektu, na míru dětem a jejich problémům. Součástí každé knihy je také poznámka pro rodiče.

Bibliotherapy Education Project

Projekt University of Nevada, Las Vegas[®] je zaměřen na nejširší veřejnost a jeho posláním je shromažďovat knihy vhodné pro svépomocnou biblioterapii nebo jako pomoc odborníkům v jejich praxi.

Projekt hojně využívá hodnocení knih od samotných zaregistrovaných a zapojených uživatelů-čtenářů, kteří po přečtení knihy dobrovolně vyplňují poměrně obsáhlý dotazník týkající se hodnocení dané knihy podle stanovených kritérií (např. nároky na čtenářskou úroveň, specializace, věková vhodnost, zajímavost, doba čtení atd.). Na závěr může hodnotitel uvést vlastní názory formou krátké úvahy.

Pokročilé vyhledávání umožňuje hledat v deseti kategoriích podle netradičních kritérií, jako je pohlaví hlavního hrdiny, předmět (zde myšleno problém) či věk čtenáře.

BiblioHelp: jak a koho může inspirovat?

Pro kteréhokoli člověka, kohokoli, kdo se potýká s nějakým problémem a má zájem hledat pomoc prostřednictvím knih, může být projekt BiblioHelp příležitostí (inspirací), jak se stát „sám sobě biblioterapeutem“. *Internetové prostředí* umožňující anonymitu, nonstop fungování, dále potom absence bariér v podobě nutnosti objednání, dlouhého čekání, svěřování se někomu dalšímu s mnohdy choulostivými problémy a absence jiných a vyšších poplatků (než je ten za připojení k internetu) – to vše poskytuje příležitost k tomu, aby se web stal určitým „bezpečným ostrovem“ v bouři života. Webový portál by měl sloužit nejen uživatelům, kteří hledají pomoc pro sebe, ale i lidem, kteří chtějí lépe porozumět svým blízkým s určitými problémy, a také těm zvědavým, kteří se chtějí podívat na svět cizíma očima anebo se zajímají o biblioterapii.

Projekt BiblioHelp si klade za cíl spolupracovat s odbornou veřejností v obou směrech – nejen od ní získávat doporučení jednotlivých knih, ale i naopak inspirovat ji zpětně, a zapojit tak do projektu *širokou veřejnost* prostřednictvím *veřejnosti odborné*. Na portálu budou moci tedy najít inspiraci nejen odborníci, kteří

se sami zabývají biblioterapií v praxi, vedou biblioterapeutická sezení, ale i všichni ti, kteří fungují v roli psychologů, poradenských psychologů, koučů, psychiatrů i jiných lékařů, zdravotních sester, sociálních pracovníků, učitelů, speciálních pedagogů anebo osobních asistentů. A pracují tak s klienty či pacienty majícími problémy z okruhů, které chce projekt BiblioHelp pokrýt. Svoji strukturou se zaměřuje jak na problémy *psychické*, tak i *fyzické* a *sociální* (včetně tzv. „životních situací“). Každou z těchto tří kategorií dále člení do *deseti tříd* s popisky upřesňujícími jejich obsahovou náplň.

BiblioHelp: životní zátěžové situace a fungování portálu

Nyní se na jednotlivé okruhy problémů zaměříme podrobněji.

I. Psychické problémy – léčba slovem, tentokrát tištěným

Knihy této kategorie mají mj. „bojovat“ s předsudky, které se s psychickými onemocněními a lidmi jimi postiženými pojí výrazně více než s nemocemi somatickými (fyzickými).

1. *Demence a mentální retardace* (demence u Alzheimerovy choroby, dětská demence, stupně mentální retardace...)
2. *Poruchy osobnosti, chování a schizofrenie* (bludy, paranoia, narcismus, autismus...)
3. *Afektivní poruchy* (poruchy nálad, deprese, manická porucha...)
4. *Fobie, úzkosti a obsese* (sociální fobie, panická porucha, akutní reakce na stres, poruchy přizpůsobení, neurotické poruchy, podrážděnost, nutkání...)
5. *Návyková a závislá chování* (duševní poruchy vyvolané požíváním alkoholu, drog, psychotropních a halucinogenních látek, abstinenčními příznaky...)
6. *Psychosomatika a konverzní poruchy* (chronická bolest, únava, dušnost, zažívací obtíže, poruchy spánku, hypochondrie...)
7. *Specifické poruchy chování, učení a pozornosti* (hyperaktivita, enuréza, dyslexie, dysgrafie...)
8. *Poruchy příjmu potravy* (mentální anorexie, bulimie, noční přejídání...)
9. *Sklony k sebevraždě a sebeškozování*

(demonstrativní sebevraždy, plánované, impulzivní, způsobování ran, zabraňování hojení, extrémní okusování nehtů, vytrhávání vlasů...)

10. *Sexuální poruchy*

(nedostatek a ztráta sexuální touhy, odpor k sexualitě, nespokojení, selhání, bolest...)

II. Fyzické problémy – nádoby spojitě

Avšak ani život s hendikepem či fyzickou bolestí se neobjede bez výrazného dopadu na psychiku trpícího, nadto některé nemoci v sobě často propojují oba aspekty onemocnění – psychický i fyzický.

1. *Civilizační choroby a nesprávný životní styl* (obezita, alergie, astma, ekzémy, lupénka, diabetes, hypertenze, infarkt...)
2. *Nemoci kostí a páteře* (osteoporóza, degenerativní poruchy růstu, poranění krční páteře, míchy, ochrnutí...)
3. *Nemoci kloubů a pohybového aparátu* (omezení hybnosti – revma, artritida, Bechtěrevova nemoc, totální endoprotéza kolenního, kyčelního kloubu...)
4. *Nemoci nervového systému a svalů* (poruchy řeči, obrna, mozková příhoda, DMO, epilepsie, roztroušená skleróza, svalová dystrofie, křeče...)
5. *Poranění, úrazy, bolest* (popáleniny, zlomeniny, jizvy, plastické operace, amputace, bolestivá hojení...)
6. *Smyslová postižení* (zraková a sluchová postižení)
7. *Kombinovaná postižení* (kombinovaná tělesná a smyslová postižení)
8. *Vnitřní nemoci* (nemoci soustavy dýchací, trávicí, dialýza...)
9. *Nádorová onemocnění a nevyléčitelné nemoci* (onkologické nemoci – rakovina, leukémie; AIDS...)
10. *Vrozené vývojové vady a dědičná zatížení* (Downův syndrom, rozštěpy, defekty končetin...)

III. Sociální problémy a životní situace – to se může stát každému

A nakonec je třeba brát v úvahu situace související s vývojovými stádii jedince – ať již těmi přirozenými, tak i těmi, které člověka zasáhne tzv. „nepřipraveného“ náhlé situaci čelit.

1. *Vztahy, partnerství a sexualita* (disfunkční rodina, nechtěné dítě, interrupce,

rozchod, věkový rozdíl partnerů, manželská krize, rozvod...)

2. *Životní změny a rozhodnutí, životní cesta*

(dospívání, změna školy, přestěhování se, vstup do manželství, ztráta bydlení, práce, syndrom vyhoření, krize středního věku, odchod do důchodu, sebepřijetí...)

3. *Výchova dětí*

(výchovné problémy – předškolák, 1. stupeň, 2. stupeň, střední škola, puberta, agresivita, osamostatnění dítěte...)

4. *Stáří, umírání a smrt*

(senilita, samota ve stáří, úmrtí blízkého člověka...)

5. *Závislosti*

(PC, internet, alkohol, drogy, závislost na rodičích, partnerovi, workholismus, gamblersství...)

6. *Násilí*

(šikana ve škole, na pracovišti, mezi příbuznými, domácí násilí, týrání, sexuální zneužívání...)

7. *Rasismus a nesnášenlivost*

(předsudky, xenofobie, nesnášenlivost národnostní, rasová, jazyková, kvůli vzhledu, víře, názorům...)

8. *Víra a ideologie*

(pronásledování, tyranie, despotie, nepochopení rodiny, rozdělená rodina, různé názory na výchovu dětí, hledání smyslu života...)

9. *Traumata a katastrofy*

(neštěstí, nehody, katastrofy, požáry, povodně, krádeže, náhlé zchudnutí, znásilnění, válka, holocaust, pokusy o sebevraždu...)

10. *Uvěznění*

(ztráta osobní svobody, domácí věznění, vězení...)

Vzhledem ke skutečnosti, že každý člověk je jedinečnou a neopakovatelnou individualitou, představuje doporučování četby na míru značně ošemetnou záležitost. Přesto se dá říci, že každá kniha je určena pro konkrétní okruh čtenářů. A naopak, že pro každého potenciálního čtenáře se nějaká vhodná kniha najde. Charakter každé anotované knihy zastoupené v portálu BiblioHelp bude upřesněn *ikonami* rozlišujícími *žánr díla* (beletrie, populárně naučná literatura), *věkovou vhodnost* (dítě, dospělý, senior), *doporučujícího odborníka* či vyskytující se *náboženský pohled* na věc. Ke konkrétnímu problému by měl uživatel portálu *vyhledávat* knihy freetextovým prohledáváním v celé klasi-

fikaci včetně upřesňujících popisů k jednotlivým třídám – rychlejšímu hledání by mohl pomoci též následující *abecední seznam* tříd.

ABECEDNÍ SEZNAM

Afektivní poruchy
Civilizační choroby a nesprávný životní styl
Demence a mentální retardace
Fobie, úzkosti a obsese
Kombinovaná postižení
Nádorová onemocnění a nevyčísitelné nemoci
Násilí
Návyková a závislá chování
Nemoci kloubů a pohybového aparátu
Nemoci kostí a páteře
Nemoci nervového systému a svalů
Poranění, úrazy, bolest
Poruchy osobnosti, chování a schizofrenie
Poruchy příjmu potravy
Psychosomatika a konverzní poruchy
Rasismus a nesnášenlivost
Sexuální poruchy
Sklony k sebevraždě a sebepoškozování
Smyslová postižení
Specifické poruchy chování, učení a pozornosti
Stáří, umírání a smrt
Traumata a katastrofy
Uvěznění
Víra a ideologie
Vnitřní nemoci
Vrozené vývojové vady a dědičná zatížení
Výchova dětí
Vztahy, partnerství a sexualita
Závislosti
Životní změny a rozhodnutí, životní cesta

Dále bude možné knihy vyhledávat podle autora, názvu díla, doporučujícího odborníka apod. *Zpětnou čtenářskou vazbu* by mohla portálu zajistit např. možnost přečtené knihy komentovat, doporučovat ostatním, popisovat atd.

BiblioHelp (nejen) pro knihovníky a knihovny

Jakým způsobem mohou projekt BiblioHelp využívat přímo knihovníci a knihovny? Mohou tento zdroj ocenit a využít hlavně v případech, kdy jsou dotazováni svými čtenáři o radu a odbornou pomoc s výběrem literatury pro ně vhodné – snahou projektu je propojit webový

portál s knihovními katalogy, což má usnadnit přístup k vybrané knižní jednotce. Dále lze po vzoru Biblioterapeutického kabinetu Krajské knihovny v Pardubicích vytvořit ze svého fondu určitý „biblioterapeutický koutek“ těchto knih. Projekt BiblioHelp jim může být nápomocen jak s výběrem vhodných knih, tak i s jejich klasifikací. Tímto posláním může přispět k opětovnému přiblížení knihoven k jedné z původních myšlenek chápajících knihovnu jakožto *léčebnu duše* (podle Diodora Sicilského šlo o nápis na nejstarší knihovně v Egyptě). Dále se může do projektu zapojit i *sít knihkupců*, a zvýšit tak dostupnost jednotlivých knižních titulů prostřednictvím odkazů vedoucích na místa určená k zakoupení vybraného titulu.

Závěr ve znamení výzev

Zdá se, že ambice projektu BiblioHelp jsou nemalé. Jako jeho tvůrci se domníváme, že tímto způsobem vytvořený portál by se mohl stát v českém prostředí pro svoji unikátnost opravdu prospěšným nástrojem široké i odborné veřejnosti – aby však mohl všechny své cíle projekt naplnit, potřebuje pomoc přímo od vás: odborných terapeutů, poradenských psychologů, sociálních pracovníků, pedagogů, literárních vědců, knihovníků, nakladatelů apod. Vzetelně řečeno *od znalců literatury a lidských duší*. Pokud vás tedy náš projekt oslovil, můžete nás se svými dotazy, náměty či připomínkami kontaktovat na adrese *BiblioHelp@gmail.com*, kam můžete zasílat i případné knižní tipy.

Další informace o projektu jsou k dispozici na stránkách konference Infokon www.infokon.cz – příspěvek ve sborníku <http://www.infokon.cz/konference-sbornik/> a prezentace projektu <http://www.slideshare.net/BiblioHelp/biblio-help-infokon-08-presentation>. Souhrnné a propagační informace naleznete na stránkách časopisu Inflow <http://www.inflow.cz/bibliohelp>.

Na spolupráci

se těší tým projektu

**Bc. Edita Vališová, Bc. Božena Kováčová,
Bc. Darina Novotná, Bc. Iva Raclavská,
Bc. Helena Valtrová.**

**EDITA VALIŠOVÁ > HELENA VALTROVÁ >
IVA RACLAVSKÁ > BiblioHelp@gmail.com**

ODKAZY:

- 1 *Biblioterapie: léčba četbou* [online]. Sociální revue, 2008 [cit. 2008-11-11]. Dostupný z [www: <http://socialnirevue.cz/item/biblioterapie-lecba-cetbou>](http://socialnirevue.cz/item/biblioterapie-lecba-cetbou).
- 2 Národní knihovna ČR. *KTD – Česká terminologická databáze knihovnictví a informační vědy (TDKIV)* [online]. c2005 [cit. 2009-01-27]. Dostupný z [www: <http://sigma.nkp.cz/F/MXFHM2CRDLV1IHHHAKE4KGPT7EDJPH/MVXBD7I5TM21ELEXI7BP-05759?func=file&file_name=find-b&local_base=KTD>](http://sigma.nkp.cz/F/MXFHM2CRDLV1IHHHAKE4KGPT7EDJPH/MVXBD7I5TM21ELEXI7BP-05759?func=file&file_name=find-b&local_base=KTD).
- 3 RUSZOVÁ, Dagmar. Biblioterapie jako metoda spadající do oblasti široce pojímané arteterapie. *Knihovnický Zpravodaj Vysočina* [online]. 2008, roč. 8, č. 2 [cit. 2008-11-01]. Dostupný z [www: <http://kzv.kkvysoctiny.cz/Default.aspx?id=998>](http://kzv.kkvysoctiny.cz/Default.aspx?id=998). ISSN 1213-8231.
- 4 *Krajská knihovna v Pardubicích* [online]. [2003] [cit. 2009-01-27]. Dostupný z [www: <http://www.knihovna-pardubice.cz/index_.asp?menu=351>](http://www.knihovna-pardubice.cz/index_.asp?menu=351).
- 5 BARANCIK, Steve. *Bibliotherapy – Using Children’s Books To Address Children’s Problems* [online]. 2006–2008 [cit. 2009-01-27]. Dostupný z [www: <http://www.best-childrens-books.com/bibliotherapy.html>](http://www.best-childrens-books.com/bibliotherapy.html).
- 6 Carnegie Library of Pittsburgh. *Bibliotherapy Bookshelf, Carnegie Library of Pittsburgh Kids Page* [online]. c2008 [cit. 2009-01-27]. Dostupný z [www: <http://www.clpgh.org/kids/booknook/bibliotherapy/>](http://www.clpgh.org/kids/booknook/bibliotherapy/).
- 7 American Psychological Association. *Magination Press: Special Books for Children’s Special Concerns* [online]. c2008 [cit. 2009-01-27]. Dostupný z [www: <http://www.maginationpress.com/>](http://www.maginationpress.com/).
- 8 University of Nevada, Las Vegas. *Bibliotherapy Education Project* [online]. c2007, 12-Nov-2008 [cit. 2009-01-27]. Dostupný z [www: <http://library.unlv.edu/faculty/research/bibliotherapy/>](http://library.unlv.edu/faculty/research/bibliotherapy/).

Co nabízí pohádkoterapie?

V dnešním rychle měnícím se světě musí dospělí a samozřejmě i děti reagovat a přizpůsobovat se různým požadavkům každodenního života. Jedním z možných způsobů, jak dětem s orientací v tomto světě pomoci, je ukázat jim pohádku. Ta umožňuje dítěti porozumět sobě a okolnímu světu. Mnoho z nás si bez pohádek dětství nedokáže představit. Vždy zůstanou v naší paměti a je jedno, jestli nám je pět nebo třicet let. V pohádkách často dochází k tomu, že splývá reálný svět se světem fantazie. Tyto dvě roviny spolu vytvářejí skutečnost, která je pro dítě srozumitelná. Dítě se prostřednictvím pohádek seznamuje se situacemi, které pak mohou řešit i jeho problémy. Všechny pohádky, ať už folklorní či moderní, mají společnou jednu věc, a to magickou skutečnost, která je zde navíc viděna očima dítěte. Jedním z jejich úkolů je rozvíjet představivost. Ze všech „médií“ je literatura stále nejobsáhlejší a především nejstarší. Pohádka poskytuje informace, poučení a zábavu, ale především rozvíjí dovednost číst a porozumět psanému slovu.

Pohádky jsou plné dobra a zla, a vždy v nich zvítězí dobro a zlo je potrestáno. Také díky

tomu mohou děti získávat stále nové zážitky a emoce. Pohádky mají také výchovný charakter, děti si totiž vezmou ponaučení z daného příběhu. Dále se mohou vcítit do postav hrdinů, zvířat atd. Význam můžeme spatřovat také v rozvoji dovedností, shromažďování praktických i teoretických znalostí. Pohádky ukazují dětem etické problémy a dále jim umožňují získat odpovědi na otázky důležité pro jejich další vývoj. Mají však i jiné funkce, a to relaxační, humorné a emocionální.

Důležitou roli při vyprávění pohádek by měli mít rodiče, měli by o nich s dětmi mluvit, přemýšlet co se v konkrétní pohádce skrývá. V každém příběhu se objevují symboly dobra, zla, hlouposti či lakoty, každá postava má důležitou roli. Hlavní hrdina se vždy ocitá v tíživé situaci, ze které se nakonec pak dostane. Takový sled děje je důležitý pro fantazii v dětském životě, dodává mu podněty pro skutečný život. Také díky pohádkám se nám daří u dětí již v raném věku založit a upevnit mravnost.

Pokud dítě poslouchá nebo si čte pohádky, ponoří se do vnitřního světa. Nejsou to však jen hříčky fantazie, ale i vytváření lidské „duše“.

Dítě v předškolním věku má rozumové schopnosti rozvinuty natolik, že dobře vnímá a dovede se soustředit, dobře vyslovuje a řeč rozvíjí díky rozhovoru a poslechu četby. Dítě mezi třetím až pátým rokem nerozlišuje mezi vnějšími a vnitřními prožitky. Pokud dětskou duši neobohatíme o slovo a obraz, zůstane jeho fantazie prázdná. Pro toto období jsou důležitá lepopřehleda. Pro plynulost v řeči pomáhají říkanky a delší básničky. Pohádky, které jsou dítěti předčítány před spaním, by neměly obsahovat strašidelné prvky, naopak by měly být plné pohody. Dítě ocení rodičovskou přítomnost a možnost se k mamince nebo tatínkovi přitulit. Četba je důležitá pro rozvoj myšlení a fantazie. Dítě v předškolním věku vyžaduje čtení pohádek opakovaně, i když je zná už nazpaměť. V tomto období se nedoporučuje číst dětem o příliš vzrušujících událostech. Dítě již není tak závislé na rodičích, spíše se upíná k dětem stejného věku. V předškolním věku se dítě nejčastěji bojí neznámých lidí, zvířat a situací, které jsou pro ně stresové (např. návštěva lékaře, vstup do školky). Vhodnou četbou v období šesti let jsou příběhy o dětech, o výletech a různých příbězích zabývajících se jízdou na kole, bruslích a jině. Dítě bývá v šestém roce schopno vstupu do školy. Morální symboly a obrazy se hodí pro sedmý rok věku. Pohádky hrají důležitou roli také v rozvoji myšlenkových schopností. U dítěte mezi šestým až devátým rokem je výrazným rysem aktivita a důležitá pro jeho rozvoj je hra. Četba v tomto období může dobře zapůsobit, jelikož dítě se snaží napodobovat hrdiny z knížek.

Během devátého roku ustupuje zájem o pohádky. Zaměřují se za příběhy o přírodě či zvířatech. Děti se začínají zase o něco více a jinak zajímat o okolní svět. V každém období tedy dítě vnímá pohádku jinak a jinak k ní také přistupuje.

Definice pohádkoterapie podle Marie Molické zní: „Pohádkoterapie je druh biblioterapie v procesu budování léčby a osobního rozvoje.“¹ Další vymezení je následující: „Pohádkoterapie je terapie pomocí pohádek. Pohádkoterapie je nová metoda, která je velice jednoduchá, efektivní a její popularita se na celém světě zvyšuje.“² Je vedena prostřednictvím práce s terapeutickými pohádkami.

Terapeutické pohádky

Jsou určeny dětem ve věku 4–9 let. Jejich cílem je uklidnit, snížit strach a bolest. Umožní dítěti ztotožnit se s hrdinou vyprávěného příběhu a prožívat nové dobrodružství a následné emoce. Hrdina se v pohádkách stále setkává s náhlými překážkami, které musí zdolat tím, že pro ně najde správné řešení. Pohádka jako terapeutický prostředek je výtvar, který pomáhá rozvíjet osobnost dítěte, seznamuje s lidmi, s překážkami všedního dne a učí, jak se chovat v určitých situacích. „Pohádka je určitá metoda pro snížení hladiny úzkosti. Dalším cílem v terapeutických pohádkách je seznámit dítě s novými vzorci chování, které doposud nepoznalo.“ (3, str. 22). Charakteristickým znakem je zde obtížná situace pohádkového hrdiny.

Terapeutická pohádka odpovídá na traumata, která děti mohou prožít během svého života a může sloužit jako určitý návod, jak se orientovat v takových situacích. Pohádky pomáhají v řešení problémů, ale zasahují také citovou stránku dětského života a podporují fantazii. Ta je velice důležitá pro zdárný vývoj a práci s vizuálními představami. Pohádka řeší vhodným způsobem dětské problémy, nikdy není ukončena otevřeným koncem či nevyřešenou situací. Díky ní mohou děti objevit základy etické existence. „Každá pohádka se dotýká jiných složek psychického vývoje.“ (4, str. 28)

Terapeutické pohádky můžeme rozdělit na tři druhy:

- 1. psychoterapeutické** – měly by sloužit především k tomu, aby usnadnily následnou změnu v myšlení. Příběhy mohou posloužit jako určitá prevence, při náhlých situacích (např. návštěva lékaře, rozvod rodičů). Psychoterapeutické pohádky by měly dítěti dát možnost přemýšlet o obtížných situacích, naznačit jim způsob chování a také vyřešit daný problém.
- 2. výchovně psychologické** – u dětí redukuje nepříjemné emoční napětí, které je způsobeno těžkými situacemi, se kterými se během svého vývoje setkávají. Výchovně psychologické pohádky učí dítě pozitivně myslet, vyrovnávat se s obtížnými situacemi apod.
- 3. relaxační** – podporují správný vývoj dítěte pomocí vizualizace obrazů, které mají za cíl

uklidnit a odbourat napětí. Tento druh pohádek slouží k odreagování se od situace, která je stresová (např. očkování).

Všechny terapeutické pohádky mají své prvky. Schéma musí obsahovat následující čtyři složky:

- 1. Hlavní téma** – hlavním tématem pohádek jsou okolnosti, kdy se hrdina dostává do obtížných situacích, na které reaguje především strachem a úzkostí.
- 2. Hlavní hrdina** – hlavním hrdinou je především dítě nebo zvířátko, se kterým se dítě může ztotožnit.
- 3. Další postavy** – pomáhají hrdinovi učit se způsobům chování, radí mu, jak dosáhnout úspěchu.
- 4. Pozadí vyprávění** – pohádka se odehrává v místech, která děti znají.

Hrdina, který je plný strachu a obav, se jich za pomoci vedlejších pohádkových postav zbavuje. Dochází k odhalování úzkosti a následně ke spojování s pozitivními podněty. Při výběru pohádkového hrdiny musíme zohlednit věk

a situaci dítěti, která v něm vzbuzuje úzkost. Hrdina nesmí mít stejnou podobu a také jméno jako dítě, kterému je pohádka čtena. Terapeutickou pohádku můžeme považovat jenom za návrh, který dítě může a nemusí přijmout. Může si vybrat pohádku, která bude odpovídat na jeho problémy. Najdou se však i takové pohádky, kterým dítě nevěnuje žádnou pozornost nebo jiným vůbec nerozumí. To naznačuje, že nejsou vhodné z toho důvodu, že se netýkají jeho problémů. Pomocí terapeutické pohádky dítě získává podporu, učí se uvažovat o dané situaci pozitivně, uspokojuje své potřeby. Ta, která se týká daných problémů dítěte, pomáhá vypořádat se s nevládnutými emocemi a odbourává problémy. Při sestavování či psaní terapeutických pohádek musíme dbát dvou pravidel. S daným scénářem mohou rodiče a terapeuti vytvářet různé příběhy, které se budou zabírat takovým problémem, se kterým se dítě potýká. Musíme mít na paměti, že sám příběh problém neodstraní, ale na jeho příkladě si dítě může přivlastnit určité řešení.

LUCIE POSKIEROVÁ > lucie.poskierova@osu.cz

POUŽITÁ LITERATURA:

- MOLICKA, Maria. *Tekst dr M. Molické o bajkoterapii*. [online]. c2005, [cit. 2009-01-11]. Dostupné z [www: <http://www.abcbaby.pl/?page=Structure&id=150>](http://www.abcbaby.pl/?page=Structure&id=150).
- BAJKOTERAPIA. [online]. c2005, [cit. 2009-02-25]. Dostupné z [www: <http://www.abcbaby.pl/?page=Structure&id=73>](http://www.abcbaby.pl/?page=Structure&id=73).
- MOLICKA, Maria. *Příběhy, které léčí*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2007. 141 s. ISBN 978-80-7367-203-4.
- ČERNOUŠEK, Michal. *Děti a svět pohádek*. 1. vyd. Praha: Albatros, 1990. 187 s. ISBN 80-00-00060-1.
- MOLICKA, Maria. *Bajkoterapia. O lekach dzieci i nowej metodzie terapii*. Poznań: Media Rodzina, 2002. 153 s. ISBN 8372780412.
- POSKIEROVÁ, Lucie. *Faktory ovlivňující dětského čtenáře*: bakalářská diplomová práce. Opava, 2007. 64 s. Slezská univerzita v Opavě. Vedoucí bakalářské práce Mgr. Barbora Koneszová.
- PŘÍHODA, V. *Ontogeneze lidské psychiky: vývoj člověka do patnácti let*. 3. vyd. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1971. 461 s.

DO ČÍSLA přispěli

• **Božena Blažková** – Studijní a vědecká knihovna v Hradci Králové • **PhDr. Jaroslav Císař** – Vydavatelství Grand Princ v Praze • **Mgr. Zlata Houšková** – NK ČR, Praha • **Mgr. Ivo Kareš** – Jihočeská vědecká knihovna, České Budějovice • **PhDr. Zdenka Kloučková** – Státní technická knihovna, Praha • **Bc. Ludmila Kohoutová** – NK ČR, Praha • **Mgr. Blanka Konvalinková** – Krajská vědecká knihovna v Liberci • **Mgr. Petra Koutná** – Koutná & Slušná, advokátní kancelář v.o.s., Praha • **Mgr. Petra Myšková** – ÚISK FF UK v Praze • **Mgr. Věra Pilecká** – ÚISK FF UK v Praze • **Jana Poláčková** – Středočeská vědecká knihovna v Kladně • **Bc. Lucie Poskierová** – Univerzitní knihovna OU v Ostravě • **Bc. Iva Raclavská** – Kabinet informačních studií a knihovnictví FF MU, Brno • **Stanislav Reiser** – MěK Klatovy • **Bc. Jan Rylich** – Studia nových médií, FF UK v Praze • **Milan Šilhan** – Svaz českých knihkupců a nakladatelů, Praha • **Mgr. Jindřich Špinar** – Jihočeská vědecká knihovna, České Budějovice • **Mgr. Zuzana Švastová** – Národní pedagogická knihovna Komenského, Praha • **Bc. Edita Vališová** – Kabinet informačních studií a knihovnictví FF MU, Brno • **Bc. Helena Valtrová** – Kabinet informačních studií a knihovnictví FF MU, Brno • **Bc. Jan Zikuška** – VUT Brno

Zpráva o knize, která chce pomoci

Setkání s člověkem, který prožil velkou životní tragédií, bývá pro většinu z nás složité. Nevíme jak projevit soucit, abychom nejtrpěli bolest a tvářit se nezúčastněně může zas vypadat jako lhostejnost. Takové pocity jsem měla před setkáním s autorkou knihy *Bez slitování* (podtitul *Drama rodinné msty*) LIBOU ŠVRČINOVOU–CUNNINGS, která přijela z kanadského Calgary, aby ji představila českým čtenářům. Stalo se tak v sobotu 16. května na letošním knižním veletrhu Svět knihy Praha.

Před publikum, které zaplnilo Komorní sál v pravém křídle Průmyslového paláce, usedla příjemná, vyrovnaným dojmem působící žena, jejíž nervozitu prozrazovaly pouze ruce obračející stránky s poznámkami.

Foto Jan Dlouhý

„Vidím tady přátelské tváře,“ začala hovořit pevným hlasem, „a tak vás všechny vespolek vítám. Hned na začátku chci říct to podstatné: můj bývalý manžel Alois Dolejš zavraždil naše dvě děti, dvanáctiletého syna a desetiletou dceru. Čin samotný se vymyká představivosti normální-

ho soudného člověka. O okolnostech se nebudu příliš zmiňovat, můžete se o nich dočíst v knize. Ale o čem bych se ráda zmínila, je důvod, proč byla kniha vlastně napsána.

Alois Dolejš byl v květnu 1987 za vraždy odsouzen na doživotí, ale po dvaceti pěti letech by měl možnost požádat o slyšení a komise by rozhodla, jestli ho propustí na svobodu. Po jedenácti letech jeho věznění jsem úplnou náhodou zjistila, že v kanadských zákonech existuje tzv. klauzule slabé naděje. Ta říká, že za vzorné chování si zločinec může požádat o propuštění po pouhých patnácti letech. A propouštěli tenkrát až 80 procent žadatelů. Byla to pro mě velká rána, hlavou se mi honily různé představy, jedna horší než druhá.“

Je známé, že oběti, které přežijí podobnou tragédii, reagují většinou pudem sebezáchovy, obrazně řečeno zalezou do doupěte a lížou si rány, snaží se vzpamatovat. Tento proces trvá mnoho let. Pak ale stejně musí zvolit, jestli se

budou i nadále chovat jako oběť, nebo vyjdou ven a začnou bojovat o svůj život. „Věděla jsem,“ pokračovala dále, „že jestli neudělám nic, propustí Dolejš za tzv. ‚vzorné chování‘ na svobodu. Ale co mám podniknout?“

Otázkou, za níž následovala malá pauza, se Liba Cunnings neobracela k nám přítomným, ale k sobě a k událostem, které si tímto vyprávěním zpřítomňovala a nikdo z nás nepochyboval o tom, že to i po tolika letech není pro ni bezbolestné vzpomínání.

„A pak se to najednou stalo. Buddhisté mají rčení, že když se člověk rozhodne hledat učitele, učitel se objeví. Tak se objevila Kirstie McLellan, velmi zkušená kanadská publicistka, autorka několika knih dokumentárního charakteru, a přišla s návrhem, že spolu napíšeme knihu. Věděla jsem, že to je přesně to, co musím udělat, že kniha bude legální zbraň, kterou budu potřebovat. Nebylo to však jednoduché rozhodnutí, protože jsem po jedenácti letech musela vyjít z anonymity, opět se veřejně vystavit médiím a znovu odkrýt všechnu bolest a zoufalství, s nimiž jsem žila. Současně s tím, že jsem vystoupila na veřejnost, vyskytl se další problém. Nemohla jsem si dovolit, aby mě podle toho, co řeknu nebo napíšu, bylo možné najít, nemohla jsem ohrozit vlastní bezpečnost. Proto se nikde nesmělo psát o mém novém zaměstnání, o sportech, které provozuji, nezmiňovalo se moje nové jméno... Toto nebezpečí mi dnes nehrozí, proto je české vydání knihy otevřenější, můžu v něm hovořit i o věcech, které v kanadské verzi nemohly vyjít.“

V dalším povídání se L. Cunnings dotkla pro ni velmi citlivé záležitosti, totiž toho, že se mnoho lidí domnívá, že oběť napíše knihu proto, aby vydělala peníze nebo získala slávu. Řekla, že nic není vzdálenější od pravdy, než toto tvrzení. „Téměř vždy jde o akt zoufalství, částečně očisty, také akt z obav, že se na strašný zločin zapomene a nikdo se z něj nepoučí. Pro postiženého člověka je to v podstatě poslední volání o pomoc.“ Dále se zmínila o přetrvávajícím stereotypu, že brutální zločiny páchají pouze negramotní opilci, spodina společnosti. Dolejš pocházel z dobře situované a vzdělané rodiny, on sám byl člověk s výbornými organizačními schopnostmi, navíc ale taky silně egoistický a manipulující, a to ve spojení s výbušnou povahou vytvořilo dohromady velmi nebezpečnou kombinaci. „V době, kdy naše manželství existovalo už jenom na papíře, jsem žila v hrozné situaci. Pokud jsem někomu naznačila, co se u nás děje, nikdo to nechtěl slyšet, nikdo mi nevěřil. Tohle často dělá i nejbližší rodina, a žena tak žije dál v izolaci a bez opory. Jakmile to dojde tak daleko, že se muž uchýlí k výhrůžkám, a jako rukojmí si vezme děti, žena je v podstatě mezi dvěma mlýnskými kameny. Má se obrátit o pomoc, nebo tím přitíží sobě i dětem?“

Upozornila také na to, že málokdo z nás má specifické vzdělání, které by mu umožnilo rozpoznat patologické chování v jeho raných začátcích. Vždy existuje určitá hranice, po jejímž překročení je třeba odejít. A jak sama přiznala, ona ten kritický bod včas nepostřehla, a i proto zaznělo přání, že „kdyby tahle kniha pomohla jen jedině ženě odejít včas, její účel byl splněn.“

Další problém, o kterém L. Cunnings hovořila, a který ji stále tíží, se týkal současných zákonů v Kanadě i u nás. „Kriminálníci mají dnes více lidský právn než oběti. Ty buď nelidsky trpí, anebo jsou mrtvé. Ve většině civilizovaných zemí neplatí oko za oko, zub za zub, za vraždy se nepopravuje. Už tímto prokazujeme zločincům velkou službu. Jestliže jsou odsouzeni na doživotí,

mělo by to tak zůstat. Vzorné chování ve vězení je urážkou logiky a citu slušného člověka. Přála bych si ochránit ty ženy a děti, které jsou v nebezpečí. Někdo také musí promluvit za oběti, které zaplatily cenu nejvyšší. Proto je tato kniha věnována mým dětem – Pavlovi a Elunce.“

Na otázku, jestli tento případ a jeho zveřejnění ovlivnilo kanadské zákony, Liba Cunnings odpověděla: „Ano, to se doopravdy stalo. V Kanadě platil do té doby zákon, že se nezvěstné osoby hledaly až po 48 hodinách. Po této události jsem docílila, že zákon změnili a jestliže se jedná o pohřešované děti, začínají je hledat okamžitě.“

A jak se vyvíjel její další život? „Časem člověk najde lidi, kteří mají schopnost pomoci. Musím říct, že běžná psychoterapie nepomáhá. Musela jsem hledat jiné cesty. Také jsem musela změnit zaměstnání, prodala jsem dům, zbavila jsem se téměř všeho, co mi připomínalo předcházející život. Původním povoláním jsem strojař, kreslila jsem v konstrukci, v zeměměřičství. Celý život jsem sportovala a přes tento zájem jsem si doplnila vzdělání a dnes dělám sportovní rehabilitace a sportovní masáže. Hodně mi to pomohlo, tato práce mi umožnila, že můžu být užitečná, můžu někomu pomoci. A také hodně cestuji, absolvovala jsem šest cest do Nepálu, teď tam pojedou posedmé. Takže nakonec z toho vidíte, že i po takové tragédii se dá život znovu vybudovat. Můj otec, který to neměl v životě lehké, vždy zastával názor, že člověk by se měl snažit udělat to nejlepší s tím, co má. Tak jsem se o to snažila.“

Na dokreslení tohoto případu je třeba dodat, že Alois Dolejš v roce 2005 ve vězení zemřel a o propuštění na svobodu i díky této knize nepožádal. Pro české čtenáře knihu vydalo Nakladatelství Epoque v edici VICTIMA (oběť), do češtiny ji přeložila sama autorka a redakčně upravila Marie Bělíková.

Zaznamenala **OLGA VAŠKOVÁ**

E-mailová zpráva z 20. 6. 2009 od L. Cunnings:

Kanadský parlament se začal zabývat návrhem na zrušení klauzule „slabé naděje“. Před pěti lety se mi sice také podařilo podobný návrh dostat na program parlamentu, ovšem bezúspěšně. Doufám, že tentokrát vláda i poslanci vyslyší lidi, kteří prožili podobné hrůzy jako já a změní tuto neuvěřitelnou zákonnou normu.

ZÁKONÍK JE TAKÉ KNIHA

MŮŽE KNIHOVNA OD UŽIVATELE POŽADOVAT SLOŽENÍ URČITÉ ČÁSTKY PŘI VYPŮJČENÍ KNIHY S TÍM, ŽE KDYŽ TUTO KNIHU V POŘÁDKU VRÁTÍ, BUDE MU PŘÍSLUŠNÁ ČÁSTKA VRÁCENA?

Otázka možnosti knihoven vybírat kauce – tedy možnosti požadovat po uživateli knihovny složení určité peněžité částky při vypůjčení knihy, která bude vrácena spolu s řádným vrácením vypůjčené knihy, rozvířila v loňském roce poklidné knihovnické vody v důsledku názorového střetu Ministerstva financí a Ministerstva kultury České republiky (resp. Svazu knihovníků a informačních pracovníků České republiky). Tato otázka je již dlouho diskutována a je nezbytné říci, že do dneška nebyla uspokojivě vyřešena.

Knihovní zákon tuto záležitost explicitně neupravuje. V § 4 zákona č. 257/2001 Sb., knihovního zákona, ve znění pozdějších předpisů, jsou definovány veřejné knihovnické a informační služby a je zde také stanoveno, za které služby je provozovatel knihovny oprávněn požadovat úplaty, respektive náhradu účelně vynaložených nákladů.

Dle stanoviska Ministerstva financí České republiky, vyjádřeného dopisem ze dne 8. 2. 2008 adresovaným ředitelce odboru umění a knihoven Ministerstva kultury České republiky, by požadování kaucí bylo s ohledem na citovanou dikci knihovního zákona porušením této normy.

S tímto stanoviskem Ministerstva financí České republiky vyjádřil zásadní nesouhlas Svaz knihovníků a informačních pracovníků. Možnost knihoven vybírat finanční částky na zajištění řádné povinnosti vrátit půjčenou knihu zpět opírá jednak o čl. 2 odst. 3 Listiny základních práv a svobod, tedy o právo každého činit vše, co není zákonem zakázáno a jednak o právo knihovny požadovat jistotu ve smyslu ustanovení § 555 a následně zákona č. 40/1964 Sb., občanského zákoníku, ve znění pozdějších předpisů, k naplnění povinnosti provozovatelů knihoven zajistit ochranu knihovního fondu. Na základě těchto skutečností Svaz knihovníků a informačních pracovníků oznámil Ministerstvu financí ČR, že nepovažuje jeho výklad za relevantní a doporučil knihovnám postupovat podle občanského

zákoníku, tedy požadovat jistotu ve smyslu ustanovení § 555 občanského zákoníku.

Pro doplnění uvádím, že oba dopisy jsou publikovány na portálu Knihovnického institutu Národní knihovny ČR <http://knihovnam.nkp.cz/>. Zde lze také nalézt vzorové knihovní řády, které s pojmem kauce se samozřejmě pracují (pravděpodobně v důsledku výše uvedeného doporučení).

Postoj Svazu knihovníků a informačních pracovníků je v několika směrech problematický. Odhlédnuto od toho, že orgány státní správy (exekutivy) mohou poskytovat výklady právních předpisů a jejich stanoviska – jsou podstatným výkladovým pramenem pro posouzení mezí práv a povinností účastníků právních vztahů, mám za to, že tento úsudek vychází ze špatného základního předpokladu: totiž že provozovatel a uživatel knihovny jsou v čistě soukromoprávním vztahu a jejich vztah je řízen výlučně smluvně.

Na území České republiky mohou být zřizovány a provozovány knihovny, které splňují definici knihoven stanovenou zákonem č. 257/2001 Sb., knihovním zákonem, ve znění pozdějších předpisů, tedy zařízení, v nichž jsou způsobem zaručujícím rovný přístup všem bez rozdílu poskytovány veřejné knihovnické a informační služby vymezené tímto zákonem, a která jsou zapsána v evidenci knihoven. Pro upřesnění a úplnost dodávám, že knihovní zákon se nevztahuje na knihovny provozované na základě živnostenského oprávnění; těchto organizací se můj další výklad netýká.

Knihovny ve smyslu knihovního zákona jsou zřizovány k poskytování veřejných knihovnických a informačních služeb na základě a podle zákona, nejsou tedy soukromoprávním subjektem, který může dělat vše, co není zákonem zakázáno. Jejich zřizovatel je povinen ustanovovat tyto instituce v souladu se zákonem a uživatelům knihoven ukládat povinnosti pouze v rozsahu, který zákon umož-

ňuje. Nelze se ztotožnit se stanoviskem, že knihovna spadající pod režim knihovního zákona má neomezenou soukromoprávní dispozici, na základě níž může v rámci svých knihovních řádů ukládat povinnost uživateli knihovny nad rámec zákona, tedy jako povinnost smluvní.

Snaha knihoven zajistit řádné vrácení knih kaucemi či jinými zajišťovacími prostředky je pochopitelná. Nicméně tuto situaci bude možné řešit *de lege fer-*

enda v rámci novelizace zákona č. 257/2001 Sb., knihovního zákona, ve znění pozdějších předpisů, kde by měl být režim zajištění povinností uživatelů knihoven explicitně vymezen. Stávající stav je, že knihovny kauce běžně vybírají, jejich výběr mají zakotven do svých knihovních řádů a uživatelé knihoven je běžně skládají. Do doby, než bude tato praxe napadena uživateli u soudu nebo do doby, kdy bude prosazena relevantní změna zákona...

E-learning v knihovnách Vize, nebo blížká budoucnost?

1.

Většina knihoven v České republice prochází průběžnou modernizací a snaží se svoje služby přizpůsobit především uživatelům. Poskytují přístup k internetu, vytvářejí přístupné webové stránky, spousta služeb prochází procesem automatizace, sdílená katalogizace není problém, digitalizuje se vše, co se jen může uživatelům hodit, a zpřístupňují se elektronické informační zdroje. Společným jmenovatelem všech těchto činností je integrace výpočetní techniky a internetu. Ve výčtu takto moderně poskytovaných služeb jsem jednu významnou záměrně vynechal. Vzdělávání uživatelů, ač je mu v některých knihovnách věnována spousta času, se stále ještě nedomochovalo potřebného nového a moderního kabátu. I když existují obsahově různorodé vzdělávací aktivity zaměřené na více cílových skupin, forma je stále stejná.

Otázkou zůstává, proč když u ostatních služeb dokážeme držet krok s dobou, v případě vzdělávacích programů stojíme o pořádný krok zpět. Činnost, která posunuje roli knihoven od pasivního k aktivnímu předávání informací, by si určitě zasloužila naši větší pozornost. Vyřešit tuto situaci určitě nelze ze dne na den, ale čím později začneme, tím hůře pro nás. Intenzivnější využívání možností výpočetní techniky a internetu ve vzdělávacích službách nás opět o kousek posune blíže k tomu, o co všichni společně usilujeme – spokojený uživatel. Tento článek určitě nenabízí jednoznačné řešení, ale spíše se snaží poukázat na výhody a možnosti, které knihovnám nabízí moderní forma vzdělávání, a to **e-learning**.

Když se řekne e-learning

Tak jako spousta publikací věnovaných e-learningu se snaží přinést trošku terminologického pořádku svým čtenářům, ani tento článek nezůstane pozadu. Pro začátek se pokusím přiblížit, co si vlastně pod pojmem e-learning můžeme představit. Neočekávejte však jasnou a univerzálně pravdivou definici. U problematiky, která prochází neustálou změnou a obzvláště v posledních letech intenzivním rozvojem, to snad ani nejde. Pro názornost bude stačit, když si uvedeme dva (relativně podobné) pohledy od českých odborníků. Ludvík Eger ve své publikaci *Technologie vzdělávání dospělých* (2005) uvádí:

„E-learning je vzdělávání spojené se sítí. E-learning je spojen nejen s počítačem a speciálním výukovým softwarem, ale rozumí se, že ke vzdělávacímu procesu patří i síť, prohlížeč a další software, který umožňuje práci v síti atd. V každém případě je podstatné, že se jedná o vzdělávací proces a že nejdůležitější je dosáhnout vzdělávacích cílů!“

V knize *E-learning (nejen) pro pedagogy* (2006) definuje Kamil Kopecký e-learning trošku odlišně, i když ve výsledku se stejným důrazem jako v přecházejícím případě:

„*E-learning chápeme jako multimediální podporu vzdělávacího procesu s použitím moderních informačních a komunikačních technologií, které je zpravidla realizováno prostřednictvím počítačových sítí. Jeho základním úkolem je v čase i prostoru svobodný a neomezený přístup ke vzdělávání.*“

I když v prvním případě autor chápe e-learning jako samotné vzdělávání, pro druhého je „pouze“ jeho multimediální podporou. Na společný bod – použití ICT a internetu – snad ani není třeba upozorňovat. Pro pochopení samotného významu slova *e-learning* bych však vyzdvihl pojem, který zaznívá v obou definicích – **proces**. Spousta lidí považuje za e-learning vystavení elektronických textů na www stránkách, pletou si jej se softwarem na tvorbu multimediálních materiálů nebo jej zaměňují se systémy na správu výuky. I když tyto body k tématu bezpochyby patří, je třeba si uvědomit, že jsou pouze podmnožinou samotného e-learningu. Kdybych měl přispět i svoji troškou a pokusit se o definici, asi by zněla následovně:

„*E-learning je vzdělávací proces, využívající možnosti moderních informačních a komunikačních technologií.*“

Nebudu se nyní zaměřovat na to, co by mohlo logicky následovat – popis toho, co vlastně do oblasti e-learningu spadá a jaké všechny nástroje můžeme při vzdělávání využít (toto téma by i ve stručnosti vydalo minimálně na jeden další článek). Raději se podívejme, jaké výhody a nevýhody nám může zapojení ICT do vzdělávacích služeb přinést.

Pro a proti e-learningu

Výhod, které nám e-learning přináší, je spousta a nebál bych se tvrdit, že jednoznačně převažují nad nevýhodami. Mezi nejčastěji zmiňované a nejdůležitější bezpochyby patří:

Geograficky a časově neomezená přístupnost – studující si sám určí místo a čas ke studiu, které mu vyhovují.

Okamžitá aktuálnost informací – platí především u on-line výuky, kdy je možno velice rychle udržovat aktuálnost studijního obsahu. Tento bod je rozdílný především ve srovnání s tištěnými studijními materiály (a i případná distribuce studijního obsahu prostřednictvím

CD je rychlejší než aktualizované vydání knihy).

Využití multimédií – pokud každému studujícímu nabídneme možnost vnímat informace v podobě, která mu nejvíce vyhovuje, zvýší se tím i efektivita samotného učebního procesu.

Komunikační možnosti – opět podporují individualitu studujících, kteří si mohou sami zvolit nástroje, pomocí kterých budou komunikovat nejen s vyučujícími, ale také s ostatními studujícími.

K přednostem můžeme také přičíst finanční stránku. I když zavádění e-learningu do služeb instituce vyžaduje zpočátku vyšší investice, tak z dlouhodobého hlediska se jedná o činnost ekonomicky efektivní.

Mezi **nevýhody** naopak můžeme zařadit:

Technologické omezení – i přes široké rozšíření ICT existuje určitá skupina obyvatel, která nemá bezprostřední přístup k internetu a (ne)znalost práce s počítačem je limituje natolik, že je pro ně e-learning nevhodný (nepoužitelný).

Potlačení přímé komunikace – existují nástroje, které dokáží přímou komunikaci téměř ideálně simulovat, nikdy však elektronická forma nedokáže nahradit „face to face (F2F)“ komunikaci.

Tematická nevhodnost – některé znalosti nelze studujícím pomocí e-learningu předat, nebo jen nekvalitně a neefektivně.

I když jsou jmenované nevýhody v mnoha směrech limitující, určitě je nelze považovat za tak závažné, aby nám zabránily v implementaci e-learningu do služeb knihovny. Pokud nemá student vlastní PC, případně připojení k internetu, vždy může využít prostory a vybavení samotné knihovny. Také potlačení přímé komunikace není nepřekonatelný problém. U témat, která to vyžadují, je řešením přiměřená kombinace tradiční (F2F) a e-learningové formy studia. V odborné literatuře můžeme tuto formu vzdělávání nalézt pod označením „*blended learning*“. Jakýkoliv e-learningový kurz může tedy sloužit jako doplněk tradiční prezenční výuky, nebo fungovat jako samostatný distanční kurz.

Složky e-learningového kurzu

Pokud se rozhodneme pro využití e-learningu ve službách knihovny (i jakékoliv jiné in-

stituce), je třeba uvědomit si tři základní složky každého takového kurzu, které mají oproti tradiční výuce svoje náležitosti a odlišnosti.

Studijní obsah – je vše, co lze předávat v digitální podobě – studijní distanční texty, interaktivní testy, multimediální soubory v podobě animací, simulací, audio nebo video-přednášek atd. Vždy je však třeba mít na paměti základní pravidlo – studijní materiál nevznikne pouhým převedením z papírové do elektronické podoby. Takovému podkladu mají svá didaktická specifika, která je třeba respektovat.

Účastníci e-learningu – lidským faktorem každého e-learningového kurzu jsou jeho autoři, studenti a vyučující. Na samotné **přípravě kurzů** se podílí hned několik odborníků – garant kurzu, programátor, odborník tvořící texty, metodik upravující texty pro použití v distanční podobě nebo grafik. Bývá však pravidlem, že některé funkce lze při kompetentnosti dané osoby sloučit. Důležitým prvkem distanční formy studia jsou **učitelé**, které v odborné literatuře nalezneme pod označením **tutoři**. Jejich cílem není aktivně předávat učivo, ale motivovat a podporovat studujícího při jeho samostudiu.

Řízení studia – většinou se k řízení studia využívají softwarové nástroje nazývané jako *Learning Management Systems (LMS)*. Ty umožňují nejen tvorbu studijního obsahu, ale také nabízejí synchronní i asynchronní komunikaci mezi studujícími a tutorii nebo prostředky na podporu týmové spolupráce. Důležitá je také jejich administrativní složka – management celého kurzu a sledování činnosti studentů.

Samotná tvorba e-learningových kurzů je tedy komplexní činnost, při které je třeba brát v úvahu mnoho aspektů a před jejímž počátkem je třeba vyřešit hodně otázek. Kdo je naše

cílová skupina a co ji chceme naučit? Jaký LMS k tomu využijeme? Máme připravený realizační tým? Je budoucí tutor obeznámen s formou výuky v distanční podobě? Známe specifika pro tvorbu distančních textů? Jsme vůbec připraveni – hledáme důvody proč e-learning zavést, nebo výmluvy proč ne? Pokud si na tyto otázky dokážeme odpovědět, pak jsme na nejlepší cestě začít integrovat e-learning do našich služeb.

Možnosti uplatnění e-learningu v knihovnách

Spoustu zájemců o problematiku určitě napadne otázka, v jakých konkrétních vzdělávacích službách se dají možnosti e-learningu uplatnit. Odpovědi může být, že téměř ve všech. Využívat jej lze nejen k vzdělávání uživatelů, ale i zaměstnanců samotných knihoven.

V praxi se nabízí příklad, kdy krajské knihovny mohou poskytovat široké spektrum vzdělávacích aktivit pro menší obecní nebo městské knihovny, bez toho, aby účastníci kurzů museli cestovat každý týden přes celý kraj (nebo i republiku). Výhodou je využití e-learningu i pro akademické knihovny, kdy jsou uživatelé na styl práce prostřednictvím počítače a internetu zvyklí – tím odpadá riziko nepřipravenosti cílové skupiny na moderní formu výuky. E-learning je tedy metoda, kterou mohou využívat všechny typy knihoven nezávisle na velikosti nebo počtu uživatelů.

Ani obsahové zaměření na knihovnickou problematiku není pro e-learningové kurzy žádným oříškem. Témata jako katalogizace, akvizice, počítačová a informační gramotnost nebo soft-skills téměř volají po e-learningovém zpracování. Stačí se nebát a začít!

JAN ZIKUŠKA > zikuska@lib.vutbr.cz

POUŽITÁ LITERATURA:

- 1 BAREŠOVÁ, Andrea. *E-Learning ve vzdělávání dospělých*. 1. vyd. Praha: VOX, 2003. 173 s. ISBN 80-86324-27-3.
- 2 EGER, Ludvík. *Technologie vzdělávání dospělých*. 1. vyd. Plzeň: Západočeská univerzita, 2005. 171 s. ISBN 80-7043-347-7.
- 3 KOPECKÝ, Kamil. *E-learning (nejen) pro pedagogy*. 1. vyd. Olomouc: HANEX, 2006. 125 s. ISBN 80-85783-50-9.
- 4 NOCAR, David. *E-learning v distančním vzdělávání*. 1. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého, 2004. 77 s. ISBN 80-244-0802-3.
- 5 ZLÁMALOVÁ, Helena. *Příručka pro tutorii distančního vzdělávání*. 1. vyd. Ostrava: Vysoká škola báňská – Technická univerzita, 2003. 22 s. ISBN 80-248-0280-5.

Informační vzdělávání ve veřejných knihovnách aneb Proč, co a jak?

V měsíci dubnu se konal v Hradci Králové seminář *Informační vzdělávání ve veřejných knihovnách*, který organizovala hradecká Studijní a vědecká knihovna společně s Moravskou zemskou knihovnou. Vzhledem k tomu, že všechny materiály a prezentace jsou zájemcům k dispozici na webových stránkách SVK v Hradci Králové, budu v těchto informacích stručnější a zaměřím pozornost spíše na otázky nastíněné v nadpise článku.

Setkání předcházela zprvu spíše jen intuitivní potřeba propojení teoretických poznatků a nových trendů ve vzdělávání s konkrétní praxí veřejných knihoven, která vyústila v dohodu mezi MZK Brno a SVK v Hradci Králové, že se uvedenou problematikou začnou více zabývat. Vedení obou knihoven pověřilo Mgr. Janu Nejezchlebovou (MZK) a Boženu Blažkovou (SVK), aby se na tuto činnost knihoven systematicky zaměřily. Obsahová příprava hradeckého semináře vycházela ze závěrů dílny, která se konala v rámci tzv. nultého ročníku stejnojmenného semináře v Brně v říjnu 2008 (SVK v Hradci Králové a MZK Brno se dohodly, že budou tuto akci organizovat společně a místa konání se budou pravidelně střídát).

Jednání v Hradci Králové zahrnovalo tři části – teoretickou, praktickou a návrhovou. Oblast teoretická měla za cíl seznámit přítomné s novými trendy ve vzdělávání. Psychologický pohled na toto téma posluchače zaujal v příspěvku PhDr. Pavla Vacka, Ph.D. z Pedagogické fakulty Univerzity Hradec Králové, který charakterizoval proměny současné mladé generace a rizika, která dnešní mládež ohrožují (*Současné požadavky na sociálně osobnostní a komunikační dovednosti*).

Zasvěcený a informačně nabitý pedagogický pohled poskytla přednáška Mgr. Jany Kratochvilové, Ph.D. z Masarykovy univerzity v Brně (*Nová didaktická koncepce výuky v souladu s požadavky RVP a ŠVP*). Knihovnické hledisko poskytl příspěvek Mgr. Jany Nejezchlebové z MZK Brno (*Informační vzdělávání – definice a sjednocení pojmů*).

Druhou částí programu byly ukázky příkladů informačního vzdělávání v jednotlivých knihovnách

Královéhradeckého a Jihomoravského kraje. Byly zaměřeny pouze na informační vzdělávání, které je organizováno pro školy a byly vybrány tak, aby ukázaly, jak různorodé je jeho současné pojetí v knihovnách. Zazněly zde i dvě prezentace z činnosti školních informačních center na středních školách (OA a VOŠ Valašské Meziříčí a SPŠE Pardubice). Nezabývali jsme se dalšími možnostmi, které knihovny v této oblasti mají (např. webové prezentace, pomoc nezaměstnaným, aktivity pro rodiče na mateřské dovolené, vzdělávání seniorů a další). Na semináři zaznělo celkem 12 příspěvků, které přehledně dokumentovaly, co knihovny v rámci informačního vzdělávání školám nabízejí. Tradiční knihovnické lekce jsou postupně nahrazovány novými tématy a při realizaci jednotlivých aktivit jsou používány i netradiční „oživující a zábavné“ metody. K inovacím nabídky aktivit dochází především ve větších knihovnách a tam, kde knihovníci využívají možnosti vlastního dalšího vzdělávání (lektorské dovednosti, kritické myšlení, tvořivá dramatika apod.). Nové formy jsou však zaváděny individuálně a většinou postrádají systémové řešení.

Třetí část semináře tvořila diskuse o předloženém návrhu základních okruhů informačního vzdělávání pro ZŠ a SŠ ve veřejných knihovnách – *Čtenářská gramotnost, Knihovna jako zdroj informací a Elektronické informační zdroje*. Navrhovaná témata se snaží pokrýt, co by nemělo v systému informačního vzdělávání chybět a zároveň se snaží reflektovat současné potřeby školních vzdělávacích programů a celoživotního vzdělávání.

Za organizátory děkuji všem účastníkům semináře za jejich aktivní účast a zájem o danou problematiku. Pokud máte nějaké připomínky nebo náměty, napište nám. Další setkání se uskuteční na jaře roku 2010 v Brně.

Závěry z 1. odborného semináře Informační vzdělávání ve veřejných knihovnách

Seminář přiblížil knihovníkům současné trendy ve vzdělávání z hlediska psychologického i pedagogického.

Zdůraznil důležitost tzv. klíčových kompetencí – souboru vědomostí, dovedností, schopností, postojů a hodnot (kompetence k učení, ke komunikaci, k řešení problémů, sociální a personální, občanské a pracovní). Zároveň zde byly předvedeny praktické ukázky nejrůznějších forem informačního vzdělávání v knihovnách Jihomoravského a Královéhradeckého kraje. Účastníci byli také seznámeni s definicemi pojmů a s návrhem základních okruhů informačního vzdělávání.

Z jednání semináře a z diskuse vyplynulo, že je zapotřebí začít pracovat na vytvoření systému informačního vzdělávání ve veřejných knihovnách. Jeho konkretizace a příprava dalšího semináře (MZK Brno, duben 2010) by měly být hlavní náplní nově vznikající sekce při Sdružení knihoven ČR.

Doplňující informační zdroje

- Prezentace, příspěvky a fotografie ze semináře – <http://www.svkhk.cz/1-odborny-seminar-informacni-vzdelavani-ve-verejnych-knihovnach-2009-04-21-22.html>
- 1. odborný seminář Informační vzdělávání ve veřejných knihovnách / Simona Macháčková – <http://www.inflow.cz/zprava-z-1-odborneho-seminare-informacni-vzdelavani-ve-verejnych-knihovnach>
- Dobrá zpráva č. 2: seminář o informačním vzdělávání v Hradci Králové / Jana Nejezchlebová – <http://www.ikaros.cz/node/5434>

BOŽENA BLAŽKOVÁ > bozena.blazkova@svkhk.cz
Foto archiv knihovny

Barokní jezuitské Klatovy 2009

Od pátku 24. do neděle 26. dubna 2009 proběhl nejen v klatovské knihovně již třetí ročník projektu *Barokní jezuitské Klatovy*. Jeho patrony jsou Mons. František Radkovský, biskup plzeňský, starosta Klatov Mgr. Rudolf Salvetr a P. Ing. František Hylmar, provinciál České provincie SJ (Společenstva Ježíšova). Organizačně projekt zajišťují občanské sdružení Klatovské katakomby, Česká provincie Tovaryšstva Ježíšova, Město Klatovy, Městská knihovna Klatovy, Římskokatolická farnost Klatovy, Gymnázium Jaroslava Vrchlického v Klatovech, Kolegium pro duchovní hudbu, Mammocentrum Klatovy, s. r. o., Klatovské zdraví, a. s. a občanské sdružení Bartolomeo.

Původní myšlenkou celé akce byla propagace a podpora kulturního, historického a duchovního odkazu doby, kdy vznikly klatovské katakomby. Během tří let existence se projekt rozšířil i o další významné části klatovské historie spjaté s barokem a s působením jezuitského řádu nejen ve městě a okolí, ale v celoevropských až celosvětových souvislostech. Během této doby se před posluchači vystřídala řada nejen duchovních odborníků v oblasti historie i architektury. Za všechny můžeme zmínit

například doc. RNDr. Ing. Karla Mačáka, CSc. z Technické univerzity v Liberci, doc. PhDr. Jiřího Mikulce, CSc. z Historického ústavu Akademie věd ČR, prof. PhDr. Tomáše Halíka, Th.D., profesora Univerzity Karlovy a prezidenta České křesťanské akademie či prof. PhDr. Jana Sokola, Ph.D., CSc. V přibližování doby baroka a jejího významu pro současnost pokračovali organizátoři i letos a snad bude možnost projekt rozvíjet i v letech dalších.

Letošní prezentace začaly v pátek 24. dubna v klatovském gymnáziu cyklem přednášek pro studenty i pedagogy na společné téma *Klatovské gymnázium a jezuitské střední školství*. Odpoledne pak účastníky konference vystřídali sami studenti gymnázia se svými referáty s mottem *Barokní jezuitské Klatovy, jezuité v povědomí studentů gymnázia*.

Vlastní konference se konala v sobotu ve společenském sále Městské knihovny Klatovy. Po slavnostním zahájení, kdy starosta Klatov Mgr. Rudolf Salvetr, P. František Hylmar, SJ, a předseda občanského sdružení Klatovské katakomby Ing. Václav Chroust přivítali návštěvníky a představili jednotlivé účastníky, již mohl bývalý starosta města Karel Mráz, který celým

S diskusí P. Roachovi (vpravo) ochotně pomohl P. Ing. František Hylmar

Slavnostní zahájení

P. Thomas Roach, SJ

Foto archiv knihovny

programem provázel, uvést první přednášející doc. PhDr. Ivanu Čornejovou, CSc. Ta návštěvníkům přiblížila jezuitské pojetí pedagogiky v komplexním dobovém kontextu vzdělávání. Jezuitský vzdělávací systém vznikl v průběhu takřka půl století a jeho definitivní verze z konce 16. století byla vydána až po řadě ověřování. Doc. Čornejová upozornila na skutečnost, že v dané době se největší důraz kladl na intenzivní výuku latiny, řečtiny a částečně dalších jazyků, podstatou pak bylo memorování a opakování, stranou však nezůstávalo ani například divadlo. Dále se posluchači mohli zamyslet nad tím, proč navzdory množství se kritice od 18. století nikdo spolehlivě neprokázal, že by jezuitské pedagogické postupy byly nepoužitelné pro moderní dobu. Na toto téma navázala Mgr. Kateřina Valentová, Ph.D., která posluchačům představila výuku na jezuitských gymnáziích. Ve své přednášce shrnula náplň studia, způsoby hodnocení studentů, ale například i denní rozvrhy činností učitelů i žáků. Na závěr pak hovořila konkrétně o klatovském gymnáziu. Jezuitské školy dříve a nyní porovnal P. Thomas Roach, SJ, sekretář generálního představeného Tovaryšstva Ježíšova pro vzdělání a historicky první zahraniční přednášející na *Barokních jezuitských Klatovech*. Kromě jiného upozornil na skutečnost, že ačkoliv jsou jezuitské školy křesťanskými, výuka náboženství je na nich čistě dobrovolná (v některých zemích, kde jezuitské školy zdárně působí, dokonce nesmí být křesťanství jakkoliv propagováno). Převážná část učitelů nejsou jezuité a navíc základní hodnoty, které se v těchto školách preferují, totiž osobní přístup ke každému jednotlivci, snaha o dokonalost a služba, jsou

zároveň hodnotami ryze lidskými. P. Roach přinesl i ukázkou fotografií různých škol po celém světě. Celá přednáška samozřejmě probíhala v angličtině, ale posluchači měli možnost mít před sebou text podle svých jazykových schopností buď v angličtině, nebo v češtině. Při následné diskusi ochotně pomohl P. Hylmar a podle množství dotazů bylo patrné, že jazyková bariéra byla mnohem nižší, než by někdo mohl čekat. Pohled na jezuitskou životosprávu nastínil Mgr. Karel Černý, Ph.D., ve své prezentaci nazvané *Jezuité a lidské tělo: věda, medicína, strava*. Na jednu stranu představil kvalitu jezuitské kuchyně, zároveň však přiblížil i jezuitskou medicínu a pohřební obřady. Cyklus přednášek uzavřel Mgr. Vít Aschenbrenner, který představil hudebníky jezuitského gymnázia a vydal se po stopách klatovských seminaristů. Zároveň vysvětlil problémy s určováním datace a autorů jednotlivých skladeb, neboť většina hudebnin byla po zrušení řádu roku 1773 zničena. V tomto úhlu pohledu se pak jeví jako nečekané štěstí skutečnost, že část hudebnin klatovského sboru byla přijata do hudební sbírky děkanského kostela a uchovávala se dodnes.

Po přestávce předvedli Ing. Jan Červenák a jeho spolupracovníci Bc. Klára Čepková a Mgr. Karel Černý, Ph.D., názornou prezentaci chystaných stavebních úprav a několika násobného rozšíření stávající expozice v klatovských katakombách v následujících letech. Ing. Červenák, odborník v oboru klimatologie, představil plánované propojení tří jezuitských staveb (kostela, koleje, kterou v současné době využívají Městský úřad Klatovy, Městská knihovna Klatovy a částečně soukromí

obchodníci, a domu přistavěného ke kostelu, který momentálně slouží jako obytný dům). Dále by mělo dojít k výraznému rozšíření podzemní prohlídkové trasy a k vybudování stálé expozice. K tomuto bodu navíc starosta Klatov Mgr. Rudolf Salvetr upozornil na možnost a vlastně nutnost využití finančních prostředků z evropských fondů, předpokládaná investice totiž dosahuje částky přibližně 25 milionů Kč.

Po skončení prezentace ještě Ing. Václav Chroust pozval všechny přítomné na odpolední requiem. Celebroval P. František Hylmar, SJ., o hudební provedení se postaralo Kolegium pro duchovní hudbu pod vedením Mgr. Víta Aschenbrennera.

Barokní jezuitské Klatovy byly slavnostně završeny v neděli 25. dubna svatováclavskou mší v jezuitském kostele Neposkvrněného početí Panny Marie a sv. Ignáce. Celebroval Mons. František Radkovský, biskup plzeňský, hudební provedení opět zařídilo Kolegium pro duchovní hudbu.

Doufáme, že myšlenky a plány, které zde byly nastíněny, nezapadnou, že se podaří získat finance na realizaci stavebních úprav význačné a takřka nejznámější klatovské památky, jakou jistě katakomby jsou, a že i všichni partneři projektu vytrvají i do dalších let.

STANISLAV REISER > region2@knih-kt.cz

Poznámka: Zkratka SJ (případně SI) za jménem osoby znamená Societas Jesu (Jesu), katolický řád v češtině nazývaný „Tovaryšstvo Ježíšovo“, lidově jezuité.

Celé Česko čte dětem VÝZVA

Projekt vznikl proto, aby si společnost uvědomila, že pravidelné předčítání má pro emocionální vývoj dítěte a formování jeho návyku číst si v dospělosti obrovský význam.

Společnost *Celé Česko čte dětem* hledá regionální koordinátory, kteří budou propagovat ideje kampaně. Zejména:

- * informovat širokou veřejnost ve svém regionu o cílech kampaně;
- * předávat propagační materiály zařízením, organizacím a institucím, které se chtějí do kampaně zapojit;
- * spolupracovat s místními zařízeními, institucemi, správními orgány, médii atd.;
- * inspirovat, pořádat či spolupřát akce, které slouží k propagaci hlasitého předčítání dětem a které podporují emocionální zdraví dětí;
- * organizovat jiné akce pořádané společností *Celé Česko čte dětem*;
- * pořádat semináře a konference na téma emocionálního zdraví dětí a vlivu předčítání na vývoj osobnosti;
- * získávat dobrovolníky, kteří budou pravidelně předčítat dětem v nemocnicích;
- * snažit se o zavedení každodenního hlasitého předčítání dětem v jeslích, mateřských a základních školách, družinách, nemocnicích apod.

Více informací na <http://www.celeceskoctedetem.cz>.

Postřehy ze semináře Knihovny a senioři

Dne 15. a 16. dubna 2009 se více než čtyřicet knihovníků zúčastnilo v **Masarykově veřejné knihovně Vsetín** odborného semináře zaměřeného na práci se seniory v knihovnách.

Mottem setkání se stala slova Elišky Tkáčové, členky seniorského konzultantského týmu vsetínských knihoven: *Seniorský věk není nic jiného, než další etapa života, kde slovo „musím“ nahradím slovem „chci“*. Náplň semináře byla opravdu bohatá – knihovnické služby pro seniory, vzdělávání seniorů v knihovnách, senioři jako spolupracovníci a partneři knihoven, aktivizace seniorů.

První den probíhal ve třech blocích. První zahájil úvod do problematiky, druhý byl věnován teorii a třetí blok praktickým zkušenostem knihoven v České republice. Už počáteční příspěvek prvního bloku *Úvod do problematiky seniorského věku* Mgr. Romana Giebische, Ph.D. z NK ČR přinesl mimo jiné několik málo varovných čísel:

- v roce 2007 bylo v ČR 2 197 071 seniorů;
- téměř 40 % naší populace tvoří senioři;
- v letech 2015–2030 bude Evropa velmi intenzivně stárnout;
- podle odhadů se naše země stane šestou „nejstarší“ zemí;
- v roce 2050 bude 30 % seniorů starších 65 let.

Novým trendem se dnes stává tzv. aktivní stárnutí. Společnost musí začít vytvářet prostředí a programy umožňující seniorům vyrovnat se s novými poznatky a technologiemi, rozvíjet nejen jejich tvůrčí schopnosti, ale zaměřit se i na oblast vzdělávání všech věkových kategorií v přípravě na stárnutí a stáří. Nezapustitelnou úlohu v tomto procesu hraje i vzdělávání mladé generace ve vztahu k seniorům a podpora zdravého životního stylu jako formy odpovědné přípravy na stáří.

Pochopitelně ani knihovny nemohou zůstat v tomto vývoji pozadu.

Vedle tradičních knihovnických a informačních služeb bude důležité rozvíjet nové aktivity směrem k této skupině občanů, spolupracovat s orgány místní správy, občanskými sdruženími, dobrovolnickými centry, obecně prospěšnými společnostmi,

charitou atd. Své služby musí knihovny nabídnout také domovům pro seniory, domům s pečovatelskou službou a hospicům.

A co lze tedy konkrétně pro seniory dělat nového a zajímavého?

Organizovat počítačové kurzy – „školičky“ pro seniory (programy MS Office, internet), tréninky paměti, pořádat tzv. „čaje o páté“ – diskusní kroužky, přednášky na zajímavá témata (bezpečnost seniorů, zdraví, mezigenerační vztahy apod.), předčítání, společná čtení, literární besedy, literární kavárny, organizovat seniorské zájmové kluby, rozvíjet aktivity typu „*mapa paměti*“ jako zdroj *historické lokální paměti*. Při své činnosti nesmí knihovny zapomínat také na úpravu svých webových stránek, tedy na graficky přívětivější uživatelské prostředí pro seniory (větší písmo, záložky a odkazy na další zajímavé zdroje). Nutné je přizpůsobit prostory knihoven potřebám seniorů (vhodný nábytek, osvětlení, bezbariérový přístup, dostatek vhodných odpočinkových míst).

A jaké jsou možnosti financování a spolupráce? Nabízí se granty, dobrovolnická práce, využití tvůrčího potenciálu seniorů samotných, možnost navázat na dřívější pracovní zařazení seniorů, spolupráce se školami. Ve vztahu ke zřizovateli knihovny nikdy není na škodu připomínat, že čtenáři jsou v ČR nejpočetnější zájmovou skupinou a senior je také občan-volič.

Z bloku teorie zaujala všechny zúčastněné poutavá přednáška *Specifika práce se seniory* socioložky PhDr. Jiřiny Šiklové, CSc. Přínosné bylo i téma *Senioři a agrese* MUDr. PhDr. Miroslava Orla.

Druhý den začal prohlídkou budovy vsetínských knihoven a poté pokračoval formou workshopů na téma *Aktivizace seniorů, komunitní a vzdělávací aktivity pro seniory, Trénování paměti a kreativita a První pomoc pro seniory v knihovně, fyzioterapie pro seniory*.

Z celé akce vyplynula jednoznačná potřeba dalších setkání a seminářů na téma seniorský věk.

Text a foto **JANA POLÁČKOVÁ**
> polackova@svkkkz

INFORMATION COMMONS – OD TEORIE K PRAXI

V souvislosti s tématem Knihovny 2.0 bychom neměli opomenout ani velmi důležitou koncepci „Information Commons“ (IC), která se zabývá vztahem mezi knihovnou a jejími uživateli – konkrétně otázkou, jak jim vyjít co nejvíce vstříc. Nejvýznamnějším nástrojem IC je integrace neboli vzájemné propojování fondů, služeb, procesů i aktivit.

Jak jsme již v této sérii článků několikrát zdůraznili, jedním ze základních pilířů Webu 2.0 (a současně i Knihoven 2.0) je **zaměření na uživatele**. Knihovny by tedy měly vycházet svým návštěvníkům maximálně vstříc, a to skladbou fondů, nabídkou služeb nebo třeba rychlým katalogem či přehledným značením v budově knihovny.

Filozofie založená na integraci služeb a jejich maximálním zpřístupnění uživatelům se nazývá **Information Commons** nebo také **Learning Commons** či **Library Commons**. V posledních několika letech se jedná o populární trend, kterým knihovny reagují na současný „konzumní“ způsob života. V knihovnách totiž lidé obvykle netráví dlouhé hodiny, ale chtějí rychle, jednoduše a pohodlně vyřídit co potřebují – a právě koncept IC jim toto umožňuje.

DEFINICE IC

Termín Information Commons vyjadřuje myšlenku integrovaného a efektivního přístupu k informacím, a to jak fyzicky, tak elektronicky. Jedná se tedy v podstatě o efektivnější uspořádání fyzického prostoru a optimalizaci organizace práce. **Snahou IC je nabídnout uživatelům v ideálním případě jen jeden přístupový bod, jedno rozhraní, pro interakci s knihovnou.** Praktickou aplikací tohoto konceptu jsou například vzájemně propojené databáze nebo třeba jeden fyzický pult v knihovně, u kterého uživatel může uspokojit všechny své informační potřeby.

Důležité je také provázání knihovnických služeb například s univerzitami, kulturou, vědou a výzkumem a podobně. **Information Commons jsou tedy integrované veřejné služby, propojené nejen v rámci služeb knihovny, ale i v rámci**

jejich vnějších vazeb. Idea je taková, že se knihovny stanou určitým kreativním a znalostním prostředím, kde může probíhat například školní výuka, vědecké bádání nebo třeba různé konference, výstavy, odborné přednášky.

Jednou z nejznámějších osobností v oblasti Information Commons je dr. **Russell Bailey**, který dlouhá léta implementoval principy IC v knihovně Murrey Atkins na University of North Carolina v USA (nyní působí v knihovně na Providence College). U nás se otázce Information Commons věnuje kupříkladu Petra Štögrová Jedličková z Ústavu informačních studií a knihovnictví (FF UK), která tomuto tématu věnovala řadu článků, a o IC také přednáší.

DVĚ ROVINY IC

Jak jsme si již řekli, Information Commons se snaží usnadnit uživateli život tím, že integruje různé služby a informační zdroje na nějaké snadno dostupné místo. V ideálním případě by měl existovat jeden univerzální přístupový bod ve fyzické rovině (tj. samotná budova knihovny) a jeden v rovině elektronické či virtuální (tj. webové stránky).

Fyzickým jádrem Information Commons bývá obvykle centrální víceúčelový pult, u kterého uživatelé mohou vyřídit v podstatě všechno, co potřebují. Půjčit si nebo vrátit knihu, objednat si legitimaci, něco si vytisknout nebo okopírovat, zjistit informace o dopravním spojení nebo třeba členských státech Evropské Unie. Stručně řečeno, funkcí tohoto hlavního obslužného pultu je vyřešit jakýkoliv dotaz návštěvníka knihovny.

Primárním elektronickým přístupovým bodem je webová stránka a e-mailová adresa.

Jak už jsme nastínili v minulých dílech, webová prezentace slouží jako určitá vstupní brána do knihovny, a musí být tedy přehledná, přístupná i použitelná. Vedle základních informací, novinek a např. knihovního katalogu je možné využít i některé služby Webu 2.0, jako jsou blogy, diskuse, fotografie z různých akcí, přednášek a podobně. Chybět by samozřejmě neměla ani on-line informační a referenční služba zodpovídající dotazy uživatelů.

Kromě těchto dvou základních pilířů existují i další doplňky, které se zpravidla „točí kolem zmiňovaného uživatele a starají se o jeho blaho“. Tyto drobnosti sice nejsou nijak zásadní pro samotnou knihovnu, ale jsou příjemné pro její návštěvníky. Jedná se například o vhodné osvětlení, přehledné značení knih a oddělení nebo třeba i koberce, které jsou sice náročnější na údržbu, ale pro návštěvníky jsou příjemnější.

IMPLEMENTACE IC

Myšlenka Information Commons je ve světě poměrně oblíbená a řada knihoven ji již integrovala do své činnosti. V ideálním případě je knihovna s ohledem na principy IC již budována, nicméně většina knihoven tyto prvky pochopitelně implementovala až později, kupříkladu během kratší rekonstrukce.

Výhodou IC je totiž skutečnost, že se nemusí jednat o nákladný projekt, který by vyžadoval rozsáhlé stavební úpravy. Na zavedení IC je možné pracovat postupně, podle času a dostupných prostředků. Větší knihovny mohou například zkusit sjednotit několik různých pultů (vracení knih, pokladna, informace atd.) na jedno místo; a menší knihovny mohou začít třeba tím, že zjednoduší nebo nějak obohatí své webové stránky (případně si je založí, pokud je ještě nemají).

Milí čtenáři, rubrika KNIHOVNY A WEB 2.0 se chýlí ke konci. Její autor připravuje poslední shrnující příspěvek k této problematice. Rádi bychom znali váš názor, zda vás série článků oslovila, inspirovala nebo dokonce přivedla k začlenění některých prvků Webu 2.0 do svých služeb. Uvítáme všechny postřehy, nápady a praktické zkušenosti v této oblasti, které by mohly být zajímavé i pro ostatní knihovny.

Vaše redakce ČTENÁŘE

Z českého prostředí musím zmínit přinejmenším novou budovu Národní technické knihovny v Praze, která bude slavnostně otevřena 9. září 2009. Moderní budova NTK svým návštěvníkům nabídne např. samoobslužné půjčování knih (díky RFID čipům ve všech knihách), noční studovnu otevřenou i mimo klasickou otevírací dobu a také pestrou paletu zajímavých služeb (např. internetové pokrytí v celé knihovně, prostory pro konference či výstavy, pobočka Městské knihovny, kavárna, prodejna skript atd.).

ZÁVĚREM

Information Commons není konkrétní služba nebo technologie, ale jedná se spíše o nový a progresivní přístup knihovny ke svým uživatelům. Jak výstižně shrnuje článek¹ Petry Jedličkové v časopise *Ikaros*: „**Information Commons je teorie, koncepce, strategie a konkrétní postup uspořádání fyzického prostoru knihoven, organizace práce a řízení pracovníků knihovny tak, aby vznikl integrovaný model služeb pro získávání, zpracování a prezentaci informací, učení a informačně-technickou podporu**“.

Je také vhodné zopakovat, že Information Commons je především obecný koncept, který nevyžaduje žádné nepřiměřené náklady. Jde totiž především o organizační záležitost a určitou změnu přístupu k uživateli. A ačkoliv není těžké prvky Information Commons implementovat, může být tato strategie pro knihovnu (a její uživatele) významným přínosem.

1 JEDLIČKOVÁ, Petra. Information Commons: myšlenková i fyzická revoluce v knihovnách. *Ikaros* [online]. 2004, roč. 8, č. 3 [cit. 2009-06-11]. Dostupný na [www: <http://www.ikaros.cz/node/1588>](http://www.ikaros.cz/node/1588). URN-NBN:cz-ik1588. ISSN 1212-5075.

KRONIKA

PhDr. Vít Richter

Skutečnost, že bylo Jaroslavu Vrchlickému pouhých 50 let, když ho gratulanti oslovili „velebný kmete“, mě příliš nepřekvapila, stačí se na Vrchlického podobiznu z té doby podívat (a také je tahle historka dnes všeobecně známa). Trochu více mě zarazilo, že babička Boženy Němcové, když dorazila na Staré Bělidlo, byla ve věku snad pouhých 52 let.

Zato když mně letos počátkem června zavzvonil mobilní telefon, aby mi připomněl blížící se narozeniny mého šéfa, a blikla příslušná číslice, nevěřicně jsem se podívala na uložená data (znám své překlepy). Ale leto-počet byl správný. Rychle jsem mobil vypnula, chvilku počkala (co kdyby to byla přece jen nespecifikovaná chyba) a zapnula znovu. Nic se nezměnilo a já nevěřicně zírala na to, že PhDr. Vít Richter slaví letos své šedesátiny.

Kdo zná jeho pracovní výkonnost a nasazení, šíři záběru a odborných kontaktů, schopnost přijímat nové podněty a angažovat se v nových projektech, rozsah přednáškové a publikační činnosti, aktivitu ve SKIP, ÚKR i dalších organizacích, ale také jeho turistickou zdatnost, povědomí o literárním, společenském a kulturním dění, rozsah čtenářských i dalších kulturních aktivit a sebevzdělávání, musí být nutně zaskočen tvrzením kalendáře stejně jako já.

Vítek Richter není přítelem oslav a chvalořečí a nejméně snáší ty, které se týkají jeho osoby. Pravděpodobně proto nebude příliš nadšen ani tímto článkem. Jenže on patří nepochybně k nejvýznamnějším osobnostem současného českého knihovnictví – a zdůraznit přínos takových lidí pro náš obor se nejen sluší, ale je čas od času přímo nezbytné. Naše paměť je totiž velmi krátká a na zásluhy ostatních jsme schopni kupodivu rychle zapomínat... Tak snad mi to promine.

Profesní život dr. Richtera je spjat především s Národní knihovnou ČR, ve které začal pracovat v roce 1971 po absolvování základní vojenské služby. Začínal od píky, prošel zde řadou pracovních pozic a poznal knihovnu a její provoz jako málokdo. Současně studoval obor na FF UK, kde v roce 1980 získal doktorát. Počátkem devadesátých let se stal ředitelem útvaru služeb NK ČR a dosáhl vlastně jednoho z nejvyšších postů v knihovně; pro řadu lidí by to pravděpodobně byl vrchol kariéry.

Gratulace přímo nezbytná

V roce 1992 však přišla nabídka na nový a nesnadný úkol – první velkou stavební akci v knihovnictví po roce 1989 (a vlastně po desítkách let) – přestavbu, resp. výstavbu centrálního depozitáře v Hostivaři. V ČR nebyly v té době téměř žádné zkušenosti s tímto typem stavby, nebylo kde se poučit, s kým se radit. Bylo jasné, že půjde o úkol náročný a v mnoha ohledech riskantní. Vít Richter však výzvu přijal a stavbu dovedl ke zdárnému konci (1995). Byla to velká událost, depozitář v Hostivaři navštívily desítky exkurzí z celé republiky i zahraničí. Dnes, kdy se v Česku již patnáct let nově staví a zásadně rekonstruuji knihovny, se může zdát tato stavba mnohem méně důležitá, než ve skutečnosti byla. Pro Národní knihovnu je její význam dosud mimořádný a vyřešil na desítku let její tragickou prostorovou situaci.

Ale ani výstavba a vedení depozitáře nebylo poslední výraznou změnou v profesní kariéře V. Richtera. V roce 1998 přišla další nabídka – tentokrát na post ředitele odboru knihovnictví, který nějakou dobu stagnoval a nereflektoval trendy v oboru. Šlo opět o pracovní pozici zcela odlišnou, která je zaměřena primárně „mimo“ Národní knihovnu; především jde o koncepční a manažerskou práci, s přesahem do legislativy, s povinností jednání (a vyjednávání) s veřejnou správou na všech úrovních, s politiky, partnery z komerční i neziskové sféry, což vyžaduje nejen orientaci v jedné (jednom typu) knihovně, ale široký přehled o oboru a trendech v mnoha dalších oblastech (rozvoj ICT, politická situace atd.). Po krátkém zvažování dr. Richter přijal i tento úkol. Byla to volba šťastná – zcela jistě pro obor (dnes Knihovnický institut), ale také pro veřejné knihovny. Útvar se pod jeho vedením změnil v dynamický a respektovaný poradenský, metodický, vzdělávací a koordináční orgán. Prohloubily se kontakty s veřejnými knihovnami, s mnoha institucemi veřejné správy, navázány byly kontakty nové s dalšími organizacemi.

Opomenout nelze program internetizace veřejných knihoven. Tvrdím, že dodnes nejsou doceněny zásluhy dr. Richtera v této oblasti, prosazení koncepčních i legislativních kroků, přesvědčení představitelů decizní sféry; z paměti se vytratila úmorná jednání na mnoha úrovních, desítky seminářů pro starosty a knihovníky o významu internetu pro obec i pro pozici veřejné knihovny, přesvědčování, sladování názorů, řešení stížností, námitek, připomínek apod. Tento běh na dlouhou trať ostatně dosud neskončil... A další kauza – Knihovní zákon a jeho peripetie; snaha o koordinaci a sladění problematiky k alespoň relativní spokojenosti různých typů knihoven a zároveň legislativců státní správy. Role Víta Richtera, který vždy usiloval o konsensus, odstra-

nění neuralgických bodů a potlačení osobních animozit, který byl vždy orientován na vyřešení problému a vzájemnou spolupráci, byla i zde zásadní. Kolik práce odvedl při přípravě nejrůznějších koncepčních materiálů, které v různé míře ovlivnily a ovlivňují naši realitu, není myslím schopen posoudit a docenit nikdo z nás. V posledních letech svou aktivitu zaměřil na problematiku autorského práva ve vazbě na knihovny a jednání s autorskými ochrannými svazy, vydavateli a producenty, ministerstvem kultury ad., kde se snažil/snaží s dalšími kolegy vybojovat co nejvýhodnější pozici pro knihovny (a jejich uživatele).

Jeho společenské angažmá v oboru začalo v roce 1989. Některí z kolegů si možná vzpomenu na článek „Zpráva o stavu knihoven v Čechách“, který Vít Richter a Zdena Blechová uveřejnili v Technickém magazínu (č. 9, 1989). Byl to v té době příspěvek velmi odvážný, který způsobil poprask nejen u odborné veřejnosti. Zároveň se společně s dr. J. Burgetovou, prof. J. Cejpkem, dr. L. Kurkou, dr. R. Málkem a několika dalšími kolegy účastnil (zprvu ilegálních) příprav a obnovení činnosti Svazu knihovníků a informačních pracovníků, k němuž došlo v roce 1990. SKIP se stal jeho dalším životním údělem. Dlouhá léta vykonával funkci tajemníka a poté byl v roce 1998 zvolen do jeho čela. Předsednickou funkci (dovolila bych si říci: své druhé povolání a zaměstnání) zastává v plném nasazení již čtvrté volební období. Jak se za tu dobu SKIP proměnil a co všechno s Vítkem Richterem v čele dokázal, ponechám na laskavém posouzení čtenářů. Namátkou kromě již výše zmí-

něných aktivit, v nichž SKIP hrál vždy významnou roli, ještě uvádím: „záchrana“ regionálních funkcí, start programů VISK, vstup knihoven do kampaní Březen – měsíc internetu, anketa Moje kniha, oslovení a zapojení knihoven do akce Kniha mého srdce, prosazení cen Knihovna roku, vznik časopisu Grand Biblio atd. Při výčtu dalších činností by neměla chybět zmínka o předsednictví v Ústřední knihovnické radě a také práce v redakční radě Čtenáře. Narychlo udělaná rešerše publikační činnosti dr. Richtera má více než 300 záznamů...

Má připomínka toho, čím Vít Richter dosud přispěl českému knihovnictví, není a nemůže být úplná. Mimo jiné i proto, že existuje řada případů, v nichž se angažoval, aniž se o tom ví (a aniž se ví, že mu to jednou přineslo osobní problémy či konflikty s nadřízenými). A také samozřejmě proto, že ve Čtenáři máme k dispozici jen určitý prostor.

Ráda bych však na závěr ještě dodala jednu věc: Vít Richter se po celou dobu ve vší své činnosti pro obor vyznačuje zásadními vlastnostmi, které ne všichni jeho pracovní partneři dokázali pochopit, a tudíž přijmout – **výsostným smyslem pro otevřenost, spolupráci, demokracii a bezprecedentní nezištnost.** I v tomto smyslu je osobností mimořádnou. Možná i kdyby na naši oborovou scénu nepřinesl nic jiného, byl by to důvod k tomuto neobratnému pokusu o připomenutí jeho zásluh.

Všechno nejlepší!

ZLATA HOUŠKOVÁ
Foto Eva Hodíková

Lektorství v knihovnickém prostředí – stále aktuální téma pro vzdělávání

Kurzy lektorských dovedností pořádané SKIP ČR ve spolupráci s Národní knihovnou ČR a finanční podporou MK ČR patří již několik let k nejatraktivnějším vzdělávacím aktivitám.

V loňském roce, kdy probíhal již 7. ročník kurzů, který byl opět hojně obsazen, bylo přislíbeno jeho další pokračování věnované práci lektorů s dětmi (dialogické metody). A tak v březnu a počátkem dubna letošního roku měli zájemci (kterých stále přibývá) možnost absolvovat navazující program s názvem **Lektorské dovednosti II. – Aktivizující metody**

v edukační práci s dětskými klienty knihovny (dialogické formy).

Vysoký standard i atraktivitu školení zajišťují především mimořádné odborné, lektorské i didaktické schopnosti doc. PhDr. Josefa Valenty, CSc. (FF UK, DAMU) a v tomto konkrétním kurzu i doc. PhDr. Hany Kasíkové, CSc. (FF UK, DAMU), kteří společně též pořádají např. i kurzy Dramatické výchovy.

Protože téměř před začátkem kurzu se uvolnilo několik málo míst, rozhodla jsem se, že jej také absolvuji. Vedl mě k tomu osobní zájem

obecně o problematiku vzdělávání, ale také zvědavost a naděje, že by mohl vzniknout zajímavý materiál i pro další zájemce a čtenáře.

Setkání proběhla ve čtyřech dnech, dvakrát ve čtvrtek 19. a 26. března a poté s menším časovým odstupem 9.–10. dubna (ve čtvrtek a v pátek).

V anotaci kurzu byly uvedeny tyto cíle: porozumění základním didaktickým kategoriím ve vztahu k tématu, osvojení si a zdokonalení základních dovedností pro využití aktivizujících metod a posílení schopnosti reflektovat vlastní praxi. Probrala se např. témata aktivizace jako psychologický a edukační fenomén, systém didaktických kategorií (cíl, obsah, forma, metoda, další prostředky), formulace cíle pro aktivizující učení, vztah učiva a metody a také vybrané typy aktivizujících metod. Hlavní náplní byly i vlastní výstupy účastníků, jejich reflexe a rozbor.

Přestože v názvu kurzu je kladen důraz na práci s dětskými čtenáři, bylo již první den zřejmé, že mnoho získaných znalostí a dovedností se dá využít i v případě vzdělávání, lektorování a dalších podobných činností s ostatními věkovými skupinami. Toho určitě využily kolegyně, které nepracovaly přímo v dětském oddělení. Knihovnice pracující s dětmi samozřejmě převažovaly, ale celá skupina se podle mého názoru pěkně spojila a spolupráce byla moc příjemná a milá. Úvodní setkání s Hanou Kasíkovou bylo opravdu podle slibu velmi aktivní a aktivizující. Někdo, kdo se takové lekce zúčastní poprvé (což byl můj případ), může mít z jejího průběhu doslova „oči navrch hlavy“. Celý den jste v podstatě v pohybu, a to jak po fyzické, tak psychické stránce. Zkoušejí se aktivity všeho druhu, od dialogů a diskusí přes práci s textem, soutěže až po metody názorně demonstrační, reflexivní, sebereflexivní a zpětnovazební, situační.

Další čtvrtek byl trochu klidnější. Josef Valenta nám objasnil více z teorie, a tím došlo k užitečnému a zajímavému propojení obou lekcí. I tentokrát jsme si však mnoho poznatků zkoušely prakticky.

Následující dva volné týdny byly určeny na přípravu vlastních výstupů všech účastnic. Když jsme se poté opět ve čtvrtek 9. dubna sešly, role se proměnily a lektorkami jsme se

staly my. Pro mnohé to nebyla žádná novinka, jelikož mají na starosti různé besedy, semináře a aktivity pro děti či dospělé. Pro někoho bylo takové vystoupení prvním. Ukázkové lekce jsme si měly připravit na cca 20 minut, čas letěl neúprosně a zajímavá témata se jen míhala (literatura, paměť, mediální výchova, ekologie, hudba). Na základě svých zkušeností a možností jsme se snažily zapojit do vystoupení právě aktivizující prvky, nemělo se v žádném případě jednat o pasivní přednášky. Některým se to zdařilo lépe, někdy samozřejmě sehrála svou roli nervozita, ale celkově svůj úkol zvládly všechny. Ve stejném duchu pokračoval i poslední den. Každé vystoupení bylo podrobeno reflexi, a to jak od lektorů, tak od ostatních účastnic. Právě tato část je určitě pro mnoho lidí ta nejpřínosnější, která může každého, kdo je ochoten učit se ze svých chyb, posunout dále. Myslím si, že míra kritiky byla určitě únosná a nastavena opravdu tak, aby byla konstruktivní. Ze strany dobrých lektorů se to zdá být samozřejmostí, ovšem i ostatní kolegyně měly velmi podnětné připomínky.

Aby nebyl tento příspěvek opatřen jen jedním pohledem, požádala jsem i další absolventky kurzu o názory. Některé z nich vám nyní (s jejich souhlasem) moc ráda předávám:

Ačkoli jsem „neděčkař“ a spíše se setkávám se středoškolskými studenty a seniory, poznatky se mi zachytily přímo spárem. Získané dovednosti lze využít na veškeré věkové skupiny. Navíc jsem se „zocelila“ i v komunikaci s nimi. Uvítám pokračování v podobném duchu, třeba něco na téma vzdělávání dospělých. Navíc osobnosti jako dr. Kasíková a dr. Valenta jsou tak úžasné, že člověk ztratí veškerou trému.

Ještě jednou mnohokrát děkuji všem spoluvůrcům kurzu.

Jana Pilátová, knihovna Česká Lípa

Lektorské dovednosti byly opět velice přínosné. Teorie byla zajímavá a nezbytná, zejména určení cílů, ale praktické ukázky mých kolegyně i prezentace mě samotné mne obohatily mnohem víc. Viděla jsem chyby, které dělám při svých lekcích i já a budu se jich nyní snažit vyva-

rovat a naopak jsem se inspirovala úžasnými besedami ostatních. Určitě bych přivítala pokračování zaměřené na přednes a recitaci.

Katka Pechová, Měk Dobříš

Z kurzu jsem si odnesla:

– určitě jsem po jeho absolvování získala větší jistotu projevu;

– uvědomila jsem si, že bych neměla jet při besedě úplně naplno, ale také „šetřit“ vlastní osobu;

– do některých akcí vhodně zařadím různé dialogické metody, se kterými jsem se při kurzu seznámila;

– také pro mě byla velmi inspirativní některá vystoupení mých kolegů.

Mirka Jouzová, Městská knihovna Kolín

O SLOVO JSEM POŽÁDALA TAKÉ LEKTORKU HANU KASÍKOVOU...

■ Na úvod bych vás ráda poprosila, zda byste čtenářům přiblížila oblast vzdělávání, kterou se ve své profesi zabýváte a vysvětlila, jaké jsou její cíle...

☐ Nejvíce se zabývám tím, jak vytvořit (vzdělávací) podmínky pro to, aby se lidé optimálně učili. Týká se to dětí, ale i dospělých a pořád je co objevovat – protože věda o lidském učení jde docela pěkně dopředu. Zabývám se těmito záležitostmi z pedagogického hlediska. Pedagogiku považuji za užitečnou vědu a taky za moc zajímavou – vždyť jde o ovlivňování rozvoje každého člověka. Konkrétně pak učím obecnou didaktiku (věda o vyučování), dramatickou výchovu, předměty o kooperaci a rozmanitosti lidí ve vztahu k učení – na FFUK a DAMU Praha, a také učitele a jiné účastníky z praxe.

■ Cesta k tomu být dobrým lektorem je určitě dlouhá a ne úplně snadná. Dalo by se nějak shrnout, na co hlavně se má zájemce o tuto problematiku zaměřit ze začátku, aby vůbec byla jeho snaha efektivní?

☐ Možná to bude znít zvláště, ale myslím, že by se měl nejdříve zaměřit sám na sebe. Ptát se sám sebe, co mě na lektorování láká, co očekávám, kde je práh mé tolerance při práci s druhými lidmi, co mohu druhým nabídnout, na jaké zkušenosti mohu navázat, s kým se spojit, abych

se jako lektor dál rozvíjel atp. A naučit se, že to, co v lektorské práci praktikuji, podrobují vždy nějaké reflexi – že se ze své zkušenosti něco mám sám naučit.

■ Jak by měl potom své dovednosti rozvíjet dále?

☐ Věřím na vzájemné ovlivňování, a proto bych se určitě přimlouvala za cyklus kurzů vztahující se nejen bezprostředně k lektorským dovednostem, ale k jakémukoliv tématu, při kterém se společně s druhými mohu něco důležitého nebo krásného učit.

■ Kurz, kterého jsem se zúčastnila, byl zaměřen zejména na aktivizující metody v edukační práci. Proč je jejich osvojení tak důležité?

☐ Vzdělávání vždycky vyžaduje aktivitu toho, kdo se má učit – nevěřím na kouzelné trychtýře, kterými se dá nalít „chytrost“ do hlavy. Přemýšlet, diskutovat, hájit svůj názor, společně tvořit – to jsou cesty, kterými „rosteme“. Aktivizujících metod a technik je pak hodně. V každém případě však jde o to, abych z hlediska lektorského věděl(a), jaký je smysl té či oné aktivity, co tím sleduji atp. – tj. abych neaktivizoval(a) jen samoučelně pro aktivitu samu.

■ Při vzdělávacích aktivitách, které pořádáte, se setkáváte s různými skupinami lidí... Dá se nějak vystihnout, v čem jsou zaměstnanci knihoven při těchto akcích specifictví?

☐ Marně si hlavu lámu (tak nějak zní ta písnička, že?)... Měla jsem štěstí na kurzy lektorských dovedností, kde byli lidé nastaveni na to, společně se něco učit – a to platilo i pro knihovníky. Osobně jsem byla blažená, že se hodně pracovalo s krásnou literaturou – tu si jinde tak neužiji. A ocenila jsem i vzájemnou blízkost, nápaditost a humor přítomných.

■ Co byste knihovníkům, kteří zároveň vykonávají nějakou lektorskou činnost, poradila obecně, aby byly jejich lekce a různé akce „ty nejlepší“?

☐ Teď už parafrázuji Jaroslava Duška, který trochu „opravil“ Miguela Ruize: *Dělej vše nejlépe, ale ne lépe.* Myslím, že si to můžeme vyloužit i tak, že dělám svou práci jak nejlépe do-

vedu, ne však proto, abych byl lepší než jiný lektor nebo dokonce nejlepší – ale proto, že pokud věci uděláme jak nejlépe dovedeme, dostáváme specifickou odměnu, aniž nám třeba lidé po lektorování přicházejí děkovat. Odměnu vnitřní... A když se nám občas věci vymknou z rukou, a to se i v lektorství stává, tak víme, že v daném okamžiku jsme dělali vše, jak nejlépe

jsme uměli a v daných podmínkách mohli... a příště třeba budeme umět lépe.

Myslím si, že opakovat znovu všechny přínosy kurzu, je již zbytečné. Proto bych v závěru chtěla jen poděkovat všem, kdo se na tomto materiálu podíleli a těším se na další případné setkání.

LENKA ŠIMKOVÁ > ctenar@svkkl.cz

ZE ZAHRANIČÍ

Text a foto BLANKA KONVALINKOVÁ > konvalinkova@kvkli.cz

NÁVŠTĚVA V MĚSTSKÉ KNIHOVNĚ SALA BORSA

Část naší studijní cesty do Bologně (za účelem návštěvy Veletrhu dětské knihy, viz *Čtenář* č. 6/2009, str. 221) byla věnována prohlídce knihovny Sala Borsa. Je největší v regionu Emilia Romagna, slouží hlavně obyvatelům této oblasti, ale je přístupná každému, kdo si chce cokoliv vyhledat, přečíst, zhlédnout. Knihovna leží v historickém centru města, v budově, jejíž dějiny sahají až k římským dobám.

NEJDŘÍV BURZA, TEĎ KNIHOVNA

Když návštěvník vstoupí do knihovny, ocitne se na zakrytém náměstí s postranními galeriemi (piazza coperta). Pod prosklenou podlahou může pozorovat archeologické vykopávky, jimž vévodí velká zeď renesanční nádrže od Terribiliho, která se klene k základům římské baziliky, jež kdysi sloužila politickým a kulturním shromážděním. Dále zde byly nalezeny zbytky fora antické Bononie, jak Římané Bolognu nazývali.

Ve 14. století za vlády Viscontiů bylo v budově zřízeno Viridarium, palácová zahrada. O dvě století později sem byla umístěna botanická zahrada léčivých rostlin, určená k univerzitním přednáškám. Bylo to dílo boloňského přírodovědce Ulisse Aldrovandiho. V 16. století byly prostory přebudovány a určeny pro jízďárnu a stáje. V letech 1883–1886 městská rada povoluje stavbu architektonického komplexu Sala Borsa, tím se zrodila obchodní burza, která fungovala 20 let. V roce 1903 pro nedostatek účasti obchodníků a objemu transakcí byla uzavřena.

Ve dvacátých letech 20. století zde byla spořitelna a během její rekonstrukce byly objeveny archeologické nálezy z římského období (hlava Gorgony a zbytky římského sloupu, nyní v Archeologickém muzeu), které dokazují starobylost místa. Spořitelna obdržela od radnice pronájem na 50 let, stavba byla rozšířena a v suterénu byly projektovány dva osvětlené sály, připisované architektu Edoardu Collamarinimu. Sály zdobí fresky, na nichž objevíme symboly včely a klasu, které vyjadřují pracovitost a rozmach, znak spořitelny.

Po druhé světové válce až do 50. let budovu potkalo mnoho efektivních technologických zásahů, Sala Borsa se proměnila v tělocvičnu a hostila utkání v košíkové a dokonce i zápasy boxerů. Mezitím zde během dne probíhaly normální obchodní operace, večer správci vyčistili podlahu a přidělali košíky pro cvičení sportovních oddílů.

V roce 1976 uvnitř věže Cantonu de Fiori, na starobylém místě na severní straně paláce (dnes zde sídlí knihovna pro děti), bylo otevřeno první a možná jediné stálé loutkové divadlo, slavné Teatrén di buratén, řízené Demetrim Presinim

a svou činnost provozovalo až do devadesátých let.

Knihovna byla umístěna do těchto prostor během poslední rekonstrukce a otevřena pro veřejnost v roce 2001.

MODERNÍ KNIHOVNA V HISTORICKÝCH KULISÁCH

Bologna je hlavním městem provincie Emilia Romagna, má 384 000 obyvatel, z toho více než čtvrtinu tvoří univerzitní studenti (cca 104 000).

Knihovna Sala Borsa je otevřena v pondělí od 14.30 do 20.00, v úterý až pátek od 10.00 do 20.00, v sobotu od 10.00 do 19.00 hodin. Registrace je bezplatná, platí se pouze za prodloužení a poplatky za zvláštní služby.

Dokumenty jsou elektronicky chráněny, u vstupu jsou umístěny bezpečnostní brány. Výpůjčky a návraty probíhají v hlavní hale, kde je umístěn centrální pult. Knihovna má ve fondu téměř 260 000 dokumentů, z nichž 55 000 je určeno pro děti, umístěné jsou ve volném výběru, rozříděné podle oborů a tematických oblastí. Beletrie je řazena abecedně, stejně jako CD (20 000 exemplářů) a DVD nosiče (více než 12 000) v jednotlivých žánrech. Naučná literatura je řazena podle Deweyho desetinného třídění.

Na první galerii je umístěno 34 deníků i v digitální verzi, týdeníky o kultuře, politice a aktuálním dění jsou k dispozici spolu s více než 370 časopisy o literatuře, včetně komiksů, umění, cestování, architektuře, designu, hudbě, filmu, počítačích, vaření a sportu. Starší ročníky časopisů je možné si vyžádat k nahlédnutí.

Knihovna má ve třech odděleních hodně prostoru pro dětské čtenáře: pro nejmenší do 5 let je

určena *Biblioteca bebè*, zde jsme zaznamenali pohodlný „lehací“ nábytek, kde rodiče mohou číst dětem, děti si mohou hrát na matracích a podložkách. Při vstupu do tohoto oddělení si návštěvníci berou návleky kvůli zachování čistoty. *Biblioteca bambini* se věnuje školním dětem od 6 do 12 let, chodí sem i celé třídy. Dospívající mládež do 16 let navštěvuje oddělení *Biblioteca ragazzi*. Tato knihovna je multimediální, umožňuje poslech zvukových CD a zhlédnutí DVD – filmů či naučných programů na CD-ROM.

Některé statistické údaje za rok 2007:

V knihovně pracovalo 50 zaměstnanců, zapsalo se 21 302 nových čtenářů (včetně 4885 dětských), knihovna evidovala 59 561 aktivních uživatelů, tedy těch, kteří uskutečnili alespoň jednu výpůjčku (z toho 11 327 dětí). Knihovna zaznamenala 890 847 výpůjček (včetně interních), ve fondu měla 259 928 dokumentů a roční přírůstek činil 14 920 knihovních jednotek.

KNIHOVNA NAŠIMA OČIMA

Do knihovny může vstoupit kdokoli a může využít jejích služeb na místě. Pro výpůjčku mimo knihovnu je třeba se zaregistrovat. U bezpečnostní brány při vstupu je stálá služba, která zachytí případné „nepoctivé návštěvníky“ nebo neodekódované dokumenty. V prostorách knihovny byla spousta návštěvníků, včetně mnoha mužů (neobvyklé!), kteří si četli, povídali si nebo také ospávali na pohodlných křesílkách.

V knihovně pro děti mají dva počítače s barevnou klávesnicí a velkými písmenky, které jsou určeny pro pětileté návštěvníky. V hale je umístěna příjemná hodně navštěvovaná kavárna. Osvětlení

v hale i na galeriích se nám zdálo poněkud nedostatečné, v sálech s knihami byla situace lepší.

Centrální pult je vybaven elektronickými informačními tabulemi, umístěnými ve výšce nad ním. U tohoto pultu se vytváří neustálá fronta čekajících uživatelů. V jednotlivých sálech knihovny jsou pouze informační pracovníci, žádné výpůjční pulty.

V hudebním oddělení jsme nepotkali žádného knihovníka, CD mají chráněna jako v obchodech. Oddělení je umístěno v podzemí, měli jsme z toho trochu depresivní pocit, prostředí bylo špatně od-

větráváno. Internet využívají především cizinci, všechna místa jsou vybavena sluchátky.

Knihovna Sala Borsa slouží jako veřejná knihovna. Její fondy tomu odpovídají, obrat dokumentů je velký, fond se dobře „otáčí“. Bohužel jsme neměli možnost navštívit univerzitní knihovnu, která jistě slouží hlavně univerzitním studentům. Bylo by zajímavé zhlédnout obě knihovny a udělat si komplexní úsudek.

Digitalizace historických map v Jihočeské vědecké knihovně

Internetem otevřené dimenze světa umožňují surfujícím cestovatelům hledat a stále častěji nalézat skryté poklady velkých paměťových institucí celé planety. Nejinak je tomu i u nás. Prakticky každým dnem některý z velkých českých kulturních ústavů ohlásí rozšíření digitalizovaných dokumentů na svých webových stránkách, k nimž měli zájemci dosud jen velmi omezený přístup. V jižních Čechách v poslední době můžeme jmenovat digitální archiv matrik a dalších dokumentů Státního oblastního archivu v Třeboni (<http://digi.ceskearchy.cz>). Svou **digitální knihovnu** buduje již několik let i Jihočeská vědecká knihovna

v Českých Budějovicích (dále JVK) – <http://archiv.cbvk.cz>. Mohutným, i když poněkud drastickým impulsem k jejímu založení byla situace po povodních v roce 2002, při nichž došlo ke zničení části periodik z fondu JVK. Ve spolupráci s Národní knihovnou ČR v rámci programu na nápravu povodňových škod se podařilo některé ztracené tituly nahradit a zpřístupnit v digitální podobě našim uživatelům v interní síti knihovny s využitím systému **Kramerius**. Nabídka digitalizovaných periodik se postupně zvětšovala, zahrnuje kromě periodik ztracených při povodních i starší tituly (*Národní listy*, *Světozor*, *Zlatá Praha*). Celkem je

Digitální knihovna JVK

to 33 titulů periodik (cca 450 000 stran) a za spolupráci i pomoc při jejich doplňování jsme Národní knihovně ČR velice vděční. V dalších letech jsme nabídku digitální knihovny rozšířili o naskenované lístkové katalogy rukopisů a starých tisků a generální katalog periodik (s využitím dotace MK ČR v programu VISK 5 – Retrokon). Zvláštní, a věříme že velmi atraktivní, součástí digitální knihovny jsou **digitalizované mapy**.

Práce se staršími a zejména historickými mapami je radost i potíž zároveň. Jsou chloubov jejich vlastníků, dobře se vystavují, zájem o ně mají nejen odborníci (jak tomu bývá u jiných historických dokumentů), ale i neširší, tzv. laická veřejnost. Z toho důvodu mapy mohou trpět častým používáním a může dojít až k jejich opotřebení či poškození. Trpět však mohou i instituce, které je vlastní, a to návštěvami různých nepoctivých zájemců, kteří si je pak nepozorovaně odnášejí domů, aby si jimi zpestřili vlastní sbírky či je zpeněžili na čilém trhu s historickou kartografií. Smutné příklady z poslední doby netřeba připomínat.

Proto jsme se podobně jako některé jiné velké knihovny rozhodli tyto dokumenty zpřístupnit v digitální podobě v intranetu knihovny a tam, kde to dovoluje autorské právo, i široké veřejnosti na internetu. V první fázi byly v roce 2006 publikovány digitální obrazy map

19. a první poloviny 20. století v počtu 779 obrazových záznamů. Vybírali jsme zejména mapy se vztahem k regionu jižních Čech, ale také zajímavé dokumenty z ostatních krajů i zahraničí. Můžeme tu tak nalézt třeba *mapu Schwarzenberského panství z roku 1829, školní a vojenské mapy jižních Čech z přelomu 19. a 20. století, Bělohavovy Podrobné mapy zemí Koruny české, unikátní turistické mapy Šumavy, ale také Železniční a silniční mapu Království českého z roku 1884 s vyznačením všech pivovarů, Přehlednou mapu českých spořitelnic a záložních spolků z roku 1905 nebo Reise-, Post- und Zoll-Karte von Deutschland z roku 1834 a stovky dalších. Tyto mapy jsou součástí moderního fondu, byť se jedná z pohledu současníka o historická a často velmi malebná kartografická díla.*

V oddělení historických fondů, které sídlí v bývalém klášteře cisterciáků ve Zlaté Koruně, jsou uloženy starší mapy. Kartografická díla zde tvoří samostatnou sbírku, pokud se jedná o volné listy a jen v několika málo případech k ní patří i svázané atlasy. Konvoluty kartografických děl, tedy atlasy, jsou však i v jiných souborech, a to v případě kdy byly součástí historické knihovny, která v minulosti do JVK přešla od bývalých vlastníků. Tyto soubory zatím digitálně zpracovány nejsou, i když i s tím do budoucna počítáme.

V současnosti je tedy digitalizována dřívější většina mapové sbírky v počtu 240 obrazových záznamů. Návštěvníci digitální knihovny JVK si tak mohou prohlížet mapy ze 17. a 18. století, s několika přesahy do počátku století devatenáctého.

Soubor historických map Jihočeské vědecké knihovny obsahuje mapy z doby zejména před rokem 1801. Jedná se ve valné většině o tištěné mapy, často ručně kolorované. Jen velmi malá část map je rukopisných (např. *velká kolorovaná mapa Prahy z roku 1763* od Kajetána Hollera). Dobou svého vzniku převládají mapy z 18. století, několik desítek map je ze století sedmáctého a výjimečně i z konce 16. století. Produkční oblastí, stejně jako motivem zobrazeným na mapách, je nejčastěji střední Evropa, zejména německé země, Holandsko, Belgie, Rakousko, Uhry, Itálie, menší část připadá na okrajové území Evropy a ostatní kontinenty. Práce pocházejí nejčastěji z dílen norimberských a augšpurských tiskařů a vydavatelů map. V souboru je také asi 50 *různých map českých zemí, převážně historických krajů Čech, zeměna v Müllerově a Elsenwangerově zpracování z 18. století. Velmi cenný je soubor námořních map vzniklých v první polovině 17. století v Holandsku, obzvláště v Amsterdamu v dílně Jodoka Hondia. Do sbírky map jsou zahrnuty také různé plány plošně menších území a barokní plány měst, kterých je několik desítek. Některé mapy jsou bohatě zdobené parergy (doprovodnými, ilustrativně pojednanými údaji o kartograficky zobrazovaných motivech). Technikou je téměř vždy mědiryt.*

Jako celek je možno fond historických map označit za velmi cenný, i když tematicky nesourodý soubor. Je výsledkem akvizice mnoha bývalých institucí i jednotlivců, nevznikl vlastní sbírkovou činností Jihočeské vědecké knihovny, která je dnes jejich vlastníkem. Tudíž je průsečíkem kartografické produkce i sběratelského zájmu jednotlivců a institucí minulých staletí. Naše knihovna soubor sice dále rozšiřuje, avšak vzhledem k vysokým cenám i jejímu zaměření na jihočeský region, jsou přírůstky poměrně vzácnou věcí.

Pro zájemce o tato krásná kartografická díla se digitalizací otevřela velmi pohodlná možnost „listovat“ z domácích počítačů mapovou

Ukázka digitalizované mapy

sbírkou JVK. Zároveň se zvýší ochrana tohoto fondu, pro absolutní většinu uživatelů je práce s digitálními kopiemi plně dostačující a originály tedy zpravidla půjčovány nebudou.

Digitalizace map v rozlišení 300 dpi byla provedena digitalizačním pracovištěm Knihovny Akademie věd ČR, zpracování a publikování na webu s využitím software Zoomify firmou UNIDATA.cz. Na digitalizaci historických map získala Jihočeská vědecká knihovna dotaci z rozpočtu Jihočeského kraje.

Jako uživatelské rozhraní pro celou digitální knihovnu JVK jsme využili úvodní stránku systému Kramerius, vlastní digitální knihovna map je přístupná na statických webových stránkách s náhledy a základním popisem. Digitální kopie jsou zpracovány v software Zoomify, který nabízí komfortní prohlížení s volitelným zvětšením a naopak znemožňuje stažení kompletní digitální mapy. Všechny digitální obrazy map (i ostatních dokumentů v digitální knihovně) jsou přístupné všem čtenářům ve vnitřní síti knihovny. V případě externích přístupů u dokumentů, jejichž publikaci na webu neumožňuje autorské právo, dovoluje systém pouze zobrazení miniaturního náhledu, vlastní prohlížení dokumentu možné není.

Tento způsob zpřístupnění digitalizovaných dokumentů ale považujeme pouze za jednu cestu, jak je přiblížit uživatelům. Ve spolupráci s dodavatelem knihovního systému bychom v další fázi chtěli propojit digitalizované obrazy

Historické mapy

Jihočeská vědecká knihovna v Českých Budějovicích

Průhlední a opakovaně dostupné dokumenty prostřednictvím software Zoomify

Digitalizované - k dispozici až do 30.06.2008
Zpracování a publikování do webu - 30.06.2008

Signatura	Název	Fyzický popis	Vydání	Mapy
MA 428v1	Regio Bonensie circuli Prateriensis	1 mapa 41 x 30,5 cm NA1790 novověký	Nürnberg: Hornkammerer Herndorf, 1778	
MA 71	Neuente Karte von Böhmen und Schlesien	1 mapa 84cm 80 x 40 cm, vložená na 20 x 10,5 cm NA1790 novověký	Wien: Ott. Joh.ann Capp, rez. 1755 a 1760	
MA 2412v1	Atlas tabulá geografica cum finibus adjacentibus	1 mapa 28 x 21 cm	Vindobonae: Officina ATAK, 1906	
MA 5	Novae et accurate tabulae imperiorum sabb. et inf. Hungariae, Romaniae, Bosniae, Serviae, Albaniae, Bessarabiae, ut et princip. Transylvaniae, Moldaviae, Wallachiae, Bulgariae, Romaniae, etc.	1 mapa 51 x 36,5 cm NA1790 novověký	G. I. - sb. Michael Probst, 1788	

dokumentů (opět nikoli pouze map) přímo se záznamy v elektronickém katalogu. Třetí cestou pak je využití digitalizovaných dokumentů v konkrétních projektech – například výběr map Šumavy a Pošumaví je součástí elektronické knihy JVK věnované šumavské literatuře Kohoutí kříž (<http://www.kohoutikriz.org>).

Digitalizace dokumentů v Jihočeské vědecké knihovně bude samozřejmě pokračovat i v budoucnu. Jako další velký cíl si klademe zpřístupnění části fondu rukopisů a prvotisků a digitalizaci fondu regionálních periodik z 19. a první poloviny 20. století

JINDŘICH ŠPINAR > ivo.kares@cbvk.cz

Přehled obhájených diplomových prací na ÚISK FF UK v květnu 2009

Prinášíme vám další přehled diplomových prací obhájených na Ústavu informačních studií a knihovnictví Univerzity Karlovy, tentokrát v květnovém termínu státních závěrečných zkoušek. Cílem tohoto seriálu je pravidelně seznamovat knihovnickou veřejnost se zdroji aktuálních informací z oblasti knihovnictví, informačních studií, knihovny a studia nových médií a přispět k většímu využití diplomových prací studentů.

V květnovém termínu státních závěrečných zkoušek na ÚISK FF UK ukončilo magisterské studium třináct studentů (z toho jedenáct v oboru Informační studia a knihovnictví a dva v oboru Studia nových médií) a bylo obhájeno dvanáct diplomových prací. V případě, že vás některá z prací zaujme a budete mít zájem se o ní ve Čtenáři dozvědět více, kontaktujte redakci nebo přímo nás a my autora oslovíme s nabídkou zveřejnění výtahu příslušné práce.

Informace o zadaných, odevzdaných a obhájených bakalářských, diplomových, rigorózních a disertačních pracích na Ústavu informačních studií a knihovnictví je možné vyhledávat pomocí systému ISDP (Informační systém diplomových prací) na <http://isdp.alstanet.cz/>. V ISDP najdete o pracích z přehledu také další informace, např. kdo byl jejich vedoucím a oponentem, překlad názvu práce do angličtiny, autorový abstrakt, rozsah práce a klíčová slova.

Výtisky všech obhájených diplomových prací jsou uloženy v areálu FF UK v Knihovně společenských věd T. G. Masaryka v Jinonicích, U Kříže 8, Praha 5 - Jinonice.

Seznam názvů a autorů obhájených diplomových prací:

- *Moderní principy koncepce a fungování dokumentových dodavatelských služeb (DDS)* (Bc. Helena Grycová)
- *Senioři a internet* (Bc. Kateřina Kamrádková)
- *Historie a perspektivy rozvoje Městské knihovny v Klatovech* (Bc. Ludmila Kovaříková)
- *Portréty Albrechta Václava Eusebia z Valdštejna ve starých tiscích a na dobových rytinách: ikonografická analýza fondu Vojenského historického ústavu* (Bc. Zdeněk Munzar)
- *Stav knihovního fondu Masarykovy veřejné knihovny Vsetín 1997–2007* (Bc. Dana Riedlová)
- *Zpřístupňování a využívání elektronických informačních zdrojů na Fakultě sociálních studií Masarykovy univerzity v Brně* (Bc. Dana Sigmundová, DiS.)
- *Informační profese ve Francii* (Bc. Veronika Tichá)
- *Vývoj informační a komunikační strategie Evropské komise po rozšíření Evropské unie o státy střední a východní Evropy* (Bc. Jiří Vaňkát)
- *Analýza využití competitive intelligence v podnikání v ČR* (Bc. Milan Větrovec)
- *Vývoj sémantického webu* (Bc. Michaela Zimová)
- *Internetový magazín jako specifický komunikační prostředek* (Bc. Ondřej Jirěš)
- *Travel 2.0 – nové podoby turismu ve věku rozvíjejících se web 2.0 technologií* (Bc. Ondřej Růžička)

PETRA MYŠKOVÁ > Petra.Myskova@ff.cuni.cz
VĚRA PILECKÁ > Vera.Pilecka@ff.cuni.cz

Databáze České knihy

Databáze vydaných titulů **České knihy**, provozovaná Svazem českých knihkupců a nakladatelů na webových stránkách www.ceskeknihy.cz, je určena k rychlému oznamování nově vydaných titulů. V současné době jde o neaktuálnější přehled nových knih. Fungovat začala v roce 2002 a obsahuje více než 32 000 záznamů (stav k 31. 5. 2009). V databázi je zaregistrováno více než 750 nakladatelů. Zhruba třetina z nich ji využívá pravidelně. Zastoupení jsou téměř všichni významní a velcí čeští nakladatelé (např. Euromedia Group, Fragment, Fraus, Mladá fronta, Argo, MOBA, Computer Press, BB/art, Albatros, Academia, Svojtka & Co., Jan Vašut, Portál, Paseka, Baronet, Domino, SPN – pedagogické nakladatelství, Fortuna a další), jakož i mnoho nakladatelů menších, státních institucí, knihoven, archivů, muzeí či vysokoškolských nakladatelů (Masarykova univerzita v Brně, Univerzita Palackého v Olomouci, Západočeská univerzita v Plzni, VŠE v Praze, ČVUT v Praze, Vysoká škola chemicko-technologická v Praze, Mendelova lesnická a zemědělská univerzita v Brně, Česká zemědělská univerzita v Praze, pražská AMU, brněnská JAMU a další). Databáze prošla od doby svého spuštění úpravami sloužícími k jejímu zpřehlednění tak, aby mohla být co nejvíce využívána a byla uživatelsky „přijemná“. Od roku 2007 navíc funguje denní editor databáze, který edituje zapsané tituly a koriguje případné chyby, nepřesnosti a nejednotnosti ve způsobu zapisování, vzniklé při zadávání titulů ze strany nakladatelů.

Databáze je založena tak, že do ní své tituly zapisují sami zaregistrovaní nakladatelé. Jedinou podmínkou je, že jednotlivé tituly musí mít přiděleno ISBN, což je vedle názvu povinný údaj. Další informace o publikaci zde však uživatel najde samozřejmě také: nakladatel, autor, rok vydání, počet stran, cena, vazba, stručná anotace atd. Záleží však již na každém nakladateli, které informace o knize do databáze vloží. K titulům je možné přidat i barevnou reprodukci obálky, čehož již mnozí také využívají. Ideální stav je, když nakladatel vydá nový titul a ihned jej zapíše do databáze, která se tak denně plní desítkami nových záznamů. **České knihy** slouží nejen samotným nakladatelům a Svazu českých

knihkupců a nakladatelů, resp. redakci časopisu *Knížní novinky* pro přípravu bibliografické přílohy, ale také knihkupcům, knihovnám a veřejnosti. Pokud se zaregistrujete, mohou vám výpisy novinek chodit pravidelně denně či jednou za týden (vždy v pondělí ráno) na váš e-mail v souboru typu TXT resp. CSV. Databáze také poskytuje kontaktní informace o zaregistrovaných nakladatelích.

Je zdarma otevřena každému zájemci o údaje o vydaných titulech a poskytuje několik možností prohledávání: tazatel může zadat *jednoduchý dotaz* týkající se autora, názvu knihy či ISBN. Dále lze zadat tzv. *globální dotaz*, při němž se zadaný řetězec vyhledává ve všech polích a při němž mohou být kombinována až tři výběrová kritéria (např. autor, nakladatel a rok). A konečně umožňuje zájemcům stáhnout si soubor obsahující informace o všech titulech zde zaznamenaných po určitém datu (o všech *novinkách*). Tento textový soubor typu TXT nebo CSV má jednoduchou strukturu, v níž jsou jednotlivá pole seřazena ve stanoveném pořadí a jsou rozlišena oddělovačem. První řádka souboru obsahuje záhlaví s názvy jednotlivých polí, takže jejich obsah může být snadno identifikován. Data mohou být například otevřena a prohlížena v Excelu, jejich využití však už závisí na každém uživateli – knihkupci či knihovny takto mohou získávat zcela aktuální informace o právě vydaných titulech. Stáhnuté informace o novinkách navíc mohou být přímo importovány do různých vlastních databází, čímž lze odstranit každodenní vypisování stejných údajů o novinkách všemi knihkupci, případně knihovny (za tímto účelem je ovšem třeba upravit vlastní příslušné programy).

Redakce *Knížních novinek* si tituly z databáze stahuje do své bibliografie, jejímž prostřednictvím plní nakladatelé, kteří se Svazem českých knihkupců a nakladatelů uzavřeli smlouvu, tzv. nabídkovou povinnost vůči vybraným knihovnám, která pro ně vyplývá ze zákona o neperiodických publikacích. Pokud jsou tituly ohlášeny právě prostřednictvím databáze, je tato služba pro nakladatele zdarma.

Veškeré užívání databáze **České knihy** je bezplatné. Pro veřejnost i pro knihkupce a knihovny se tak otevírá cesta k aktuálním informacím.

MILAN ŠILHAN > silhan@sckn.cz

(editor databáze České knihy,
šéfredaktor čtrnáctideníku *Knížní novinky*)

Sociální konflikty (mobbing, bossing, staffing) se knihovnám nevyhýbají

Ve všech typech organizací se odjakživa vyskytují konflikty, objevují se i v osobním životě a nikdo z nás se jim nevyhne. Činnost knihoven je založena především na týmové práci, kdy skupina osob spolupracuje při plnění různých úkolů. Každý člověk je individualita, a tak se lehce stane, že vznikne konfliktní situace. Ta může vyvolat např. stávkou zaměstnanců (vzpouru), ale i pasivní rezistenci založenou na ignorování pokynů vedení, nepodávání adekvátních (očekávaných) pracovních výkonů atd. Je potřeba si uvědomit, že kvalitní služby dokážou nabízet jen spokojení zaměstnanci, kteří mají dobré pracovní podmínky. Destruktivní konflikty, mobbing nebo bossing, knihovny poškozují a mohou vést k jejich úpadku, jsou nežádoucí a je potřeba jim předcházet nebo je účinně řešit. Nejvíce na ně doplácí uživatel.

Řešení sociálních konfliktů je důležitý úkol personalistů, v případě knihoven spíše manažerů. Přímo souvisí s pracovní motivací, neřešené konflikty mohou vést k hromadné demotivaci zaměstnanců, vytvářejí nepříznivé klima v knihovně, provokují potlačovanou nebo zjevnou agresi a mají řadu dalších nežádoucích důsledků, které negativně ovlivňují úspěch knihovny. Řešení takových situací s jedinci a skupinami je pro manažery velmi stresová záležitost, která jim zabírá čas tolik potřebný pro jinou manažerskou činnost. V odborném tisku se dočteme, že personalisté a manažeři věnují řešení konfliktů téměř 40 % svého pracovního času.

Pro potřeby článku je nutné definovat, co je sociální konflikt. *Sociální konflikt chápeme jako střetávání neslučitelných zájmů, postojů, rolí, způsobů chování mezi jedinci nebo skupinami. Jsou přirozeným důsledkem interindividuálních rozdílů v lidských povahách, postojích, zájmech apod.* (1, s. 206).

Sociální konflikty, které nejsou včas rozpoznány a řešeny, se časem stávají neřešitelné a mají pro jedince a knihovnu negativní důsledky. Působí destruktivně na psychiku zú-

částněných, prohlubují nepřátelství, deformují jejich vzájemnou sociální percepci a vytvářejí kruh vzájemného trestání. Objevuje se tzv. mobbing (napadání), vzájemná agrese, která vyvolává psychostres. Jeden z konfliktní dvojice se stává obětí druhého, který získal převahu a kontroluje chování své oběti.

Management konfliktu (viz ARMSTRONG, M., 1995) nabízí řešení ve třech následujících formách:

- 1) mírová koexistence – pečlivá analýza informací, výměna názorů mezi účastníky konfliktu (věcná rovina), kdy je cílem urovnání sporu;
- 2) kompromis – vyjednávání, nevyhrává ani neprohrává žádná strana, pro řešení neexistuje žádná správná nebo nejlepší alternativa;
- 3) řešení problému – preferujeme před pouhým urovnáním, jediné tak se ukončí konfliktní situace; „kreativní konflikt“ (pracovní problém bez emocí), který může mít v důsledku i pozitivní pozadí – změnu k lepšímu, pokrok.

Vhodná je metoda **mediace** – komunikativní zprostředkování mezi konfliktními stranami, které vytváří lepší podmínky pro řešení konfliktu a vede k jeho odstranění. Postupuje se zahájením mediace, získáním informací, porozuměním zájmům znesvářených stran, hledáním řešení, vytvářením dohody. Doporučuje se konfliktům předcházet, a pokud už vznikly, konstruktivně je řešit pomocí řízené komunikace. Důležité je důsledně rozlišovat destruktivní a konstruktivní konflikty (1, s. 207, 209).

Mobbing

Pojem mobbing (z angl. *to mob* = vulgárně *vyndat*) by se dal stručně přeložit jako šikana na pracovišti. Za mobbing je vždy zodpovědný zaměstnavatel, protože nový zákoník práce zakazuje na pracovišti jakoukoliv diskriminaci, obtěžování a pronásledování.

Fáze mobbingového procesu

Vzniklý konflikt, který není včas rozpoznán a řešen, „otráví“ atmosféru v knihovně. Následuje psychický teror, kdy se oběť (většinou slabší jedinec) stane terčem útoků. Útoky silí a psychický stav oběti se zhoršuje, postižený jde do defenzivy. Mobbing je poté již viditelný, nelze ho utajit, vidí to kolegové a mnohdy i manažeři. Oběť mobbingu se pozná podle toho, že vykazuje nižší pracovní aktivitu, může mít časté absence, straní se kolektivitu, je apatická a působí nešťastným dojmem. Manažeři většinou nevnímají varovné signály, oběť nevslechne nebo se v krajním případě domlouvají za jejími zády. Pokud nedojde k dohodě mezi agresorem a obětí, oběť zpravidla z pracoviště odchází.

V knihovnách pracují převážně ženy středního věku, a jen ten, kdo dlouhodobě pracoval v ženském kolektivu, ví, jak dokážou být někdy ženy bezohledné. Agrese obvykle neprobíhá otevřeně, protože agresor na sebe nechce upozornit. Děje se většinou skrytě v rámci neverbální komunikace. Jedná se o zpochybnění profesní zdatnosti a vůbec osoby, která skrytě agresi čelí. Pokud jsou útoky skryté, obrana je velmi těžká. Spouštěcím mechanismem mobbingu je většinou banální konflikt. Stres z přetížení nebo špatné organizace práce s sebou přináší právě agresi, která zpětně vyžaduje určité odregulování. Současně zde negativně působí nedostatek času a minimální možnost si konflikt řádně vyjasnit. Z druhé strany může mobbing naopak spustit jednotvárnost a nuda, která provokuje k touze po změně. Ohrožení jsou lidé osamocení, nápadní, úspěšnější a noví. Mobbing začíná šířením pomluv: objevuje se zákeřné šuškáání, dvojsmyslné poznámky, zveličování bezvýznamných případů, zlomyslné osočování (agresor šíří o oběti lži), očerňování u nadřízeného atd. Oběť by si neměla pomluvy nechat líbit (pokud o nich vůbec ví) a situaci řešit. Vyříkat si vše s agresorem z očí do očí, nejlépe před celým kolektivem. Mobbing může mít i formu izolace (odmítnutí podpory a spolupráce, bránění ve vyjádření vlastního názoru, ignorování, manipulace s informacemi atd.), která může vést až k samotnému sabotování práce a k znevažování výkonů a schopností, nebo formu verbální (výčitky, neoprávněná

a častá kritika, kompromitace, oklešťování kompetencí a zpochybňování odborné způsobilosti). Vůbec nejhorší je poškozování soukromí a samotné osobnosti oběti (podezírání z duševní choroby, poškozování osobních předmětů, terorizování telefonem ad.). Oběť se musí bránit, útočit na mobbera, dokázat mu úmysl (2).

A jak se lze mobbingu účinně bránit? Nejlepší je nedopustit, aby vůbec vznikl. Dále prevencí – informovat zaměstnance a školit je v této problematice. U již existujícího mobbingu se zkusit dohodnout, nejlépe po dobrém, což je někdy ale nemožné. Dohodu musejí chtít obě strany. Déle stanovit lhůty a vyvodit patřičné závěry, pokud se situace jeví neřešitelná, raději odejít a nenechat se zničit. Pro zvlášť silné jedince se nabízí řešení soudní cestou, což je v Česku neobvyklé. Zaměstnanec, který se soudí (soudil), je nepohodlný pro řadu dalších zaměstnavatelů, nikdo už nezkontroluje, na čí straně byla pravda, ale zaměstnanec již působí nedůvěryhodně jako konfliktní jedinec. Chce to ještě hodně času, abychom si uvědomili, že domáhat se svých práv není nic neslušného.

Zda se jedná o mobbing, je mnohdy těžké rozpoznat. Může se stát, že zaměstnanec je neschopný přizpůsobit se či zvládat pracovní nasazení a oprávněně požadavky kolegů či nadřízeného začne chápat za útok na svou osobu a ohání se mobbingem, bossingem, aniž rozumí smyslu těchto pojmů. Dokonce se může stát, že zaměstnanci tyranizují svého nadřízeného (tzv. **staffing**), nepřejí si, aby je vedl, nemají k němu důvěru a různě mu ztrpčují život, aby ho donutili odejít. Jedná se o selhání manažera, protože jeho úkolem je „získat si lidi, aby mu věřili a šli za ním“. V takovém případě nezbyvá než odejít a analyzovat příčinu, proč k tomu došlo, co dělal špatně, v čem selhal. Někdy je to prosté: uvědomit si, že ne každý se hodí na vedoucí funkci.

Bossing je jiným druhem mobbingu – nejsou šikanováni pracovníci mezi sebou, ale zaměstnanci svým nadřízeným.

Skrytý teror na pracovišti zažívá podle průzkumu v České republice každý šestý zaměstnanec. Osobní zkušenost se šikanou má 16 % zaměstnanců. Čtvrtina z nich je některé z forem mobbingu vystavována minimálně jednou

týdně, téměř polovina zažívá psychický teror po dobu delší než jeden rok. Průzkum agentury GfK (informace jsou čerpány ze zveřejněných zpráv agentury GfK Praha dostupných z <http://www.gfk.cz/cz/default.aspx>) ukázal, že terčem se na pracovištích začínají stávat zaměstnanci středních a starších věkových kategorií, nejčastěji ženy ve věku nad 45 let. Řada z nich kvůli mobbingu práci ztrácí a často končí u psychiatra. Zaměstnanci knihovny (ženy středního a staršího věku) jsou tedy ohroženou skupinou.

K typickým projevům patří „blokování“ pracovníků s vysokou odbornou kvalifikací tak, aby nezískali dominantní postavení v pracovním kolektivu (3, s. 36). Není ojedinělý případ, kdy se méně kvalifikovaný pracovník bez vysokoškolského vzdělání (případně studující) stává přímým nadřízeným kvalifikovaného pracovníka, který situaci vnímá jako psychické šikanování. Jiným příkladem mobbingové situace je nesympatie vedoucího ke konkrétnímu zaměstnanci. Nadřízený v takovém případě většinou používá „negativní vyzdvihování“, uplatňování přísnějších kritérií vůči danému zaměstnanci než vůči ostatním. Většinou mobbinguje nadřízený, který má pocit ohrožení ze strany „potenciální konkurence“, případně skupina pracovníků, kteří jsou „zadobře“ s nadřízeným, což považují za šanci na svůj postup. Často se jedná o osoby bez profesionální ambice, které se neumí „udržet v peletonu“ a chovají se nefér, aby se zbavily konkurence. Mnohdy je za mobbingem skrytá obyčejná lidská závist. Mobber se zaměstnává tím, že „vytváří pověst“ o nějaké osobě. Údajně je to trest za úspěch. Kreativní, úspěšní jednotlivci a workholici obvykle nejsou v kolektivu oblíbeni. Pracovníci, kteří nejsou tak nadaní, pracovití, úspěšní, takové jedince přímo nenávidí. Na jejich zastavení používají nekalé praktiky a mnohdy se ne-

štítí ničeho. Řídí se heslem: průměrný, ale věrný. Předstírají angažovanost a navenek se řadí k nejsnaživějším a nejvíce vytiženým oporám knihoven. Stává se, že si mobber uvědomuje ubohost svého chování a o to má větší snahu obět odstranit. Mobber se vyznačuje destruktivním chováním. Je to typicky konfliktní osoba, ale je to právě on, kdo obviňuje napadenou osobu z konfliktního chování. Pokud se někdo stane objektem mobbingu, je důležité, aby si tuto skutečnost uvědomil, vyvaroval se pocitu viny a účinně jednal. Jestliže oběť mlčí, mobber nepřestane. Je podstatné sbírat důkazy a obrátit se na nadřízeného, zaměstnavatele, inspektorát práce nebo právníka. Případně kontaktovat organizace, které nabízejí v takových případech pomoc. Lze využít mediace, žádat po mobberovi, ať před ostatními vysvětlí, o co mu jde. Případně ať se vyjádří písemně. O své postavení na pracovišti musíme bojovat, ukázat své slušné vychování těm, kteří demonstrují nižší kulturní úroveň, nepouštět se do slovních soubojů (tím mobbera vyvedeme z míry). Nejvhodnější je ignorace a evidování všech písemných důkazů, dále mít svědky šikanování, v krajním případě si rozhovor s mobberem nahrát. Někdy stačí potě pohrozit, informovat útočnicka o existujících důkazech.

Manažeři knihoven by si měli uvědomit, že k jejich povinnostem nepatří jen uplatňování objektivních a spravedlivých kritérií hodnocení zaměstnanců a výsledků jejich práce, ale i vytváření kvalitního pracovního prostředí, ke kterému bezpochyby patří dobré mezilidské vztahy. Knihovny by se neměly tvářit, že se jich problematika netýká, měly by zavést opatření pro předcházení mobbingu a vědět, jak účinně poskytovat pomoc šikanovaným zaměstnancům (3, s. 38).

LIBUŠE FOBEROVÁ > libuse.foberova@centrum.cz

LITERATURA:

- 1 NAKONEČNÝ, M. *Sociální psychologie organizace*. Praha: Grada Publishing, 2005. 228 s. ISBN 80-247-0577-X.
- 2 HUBEROVÁ, B. *Psychický teror na pracovišti: mobbing*. Martin: Neografie, 1995. 143 s. ISBN: 80-85186-62-4.
- 3 WANIK, Krystyna. Mobing v knižniciach a ako proti nemu bojovať. *Knižnica*, 2008, roč. 9, č. 8, s. 36-39. ISSN 1335-7026.
- 4 LEYMAN, H. *The Mobbing Encyclopaedia Bullying: Whistleblowing. Information about Psycho terror in the Workplace*. 1992. <http://www.leymann.se>.
- 5 <http://www.mobbing-info.ch>
- 6 <http://mobbing-usa.com>
- 7 ARMSTRONG, M. *Jak být ještě lepším manažerem*. Praha: Victoria Publishing, 1995. 312 s. ISBN 80-85865-66-1.

Z KNIHOVEN...

Hry bez hranic aneb Knihovnice dětem v Královském Poříčí

Na úvod se všechny skupiny představily, což se týkalo nejen místa, odkud děti přijely, ale především jednotlivých řemesel, která týmy reprezentovaly – např. družstvo kuchařů, ševců, bylinkářů, dráteníků, lazebníků. Děti také předvedly svůj cechovní štít, který si vyrobily.

Potom již začalo soutěžení. Některé disciplíny vyžadovaly především zručnost – např. drátování kamínků, pletení vánočky, pletení košíků, zdobení perníčků. Jiné úkoly vyžadovaly vědomosti – poznávání starých předmětů, které lidé dříve běžně používali, ale dnes je již v domácnosti nevidíme, znalosti bylinek, lidových přísloví apod. Na každém soutěžním stanovišti děti dostávaly části křížovky, kterou na konec vyluštily a odevzdaly. I ta se týkala starých řemesel a družstva hádala pojmenování řemeslníků (např. kamna stavěl kamnář, sudy vyráběl sudař, lidi a zavazadla převážel forman).

Ani po ukončení soutěží se nikdo nenudil, děti i jejich fandící doprovody si mohly na vlastní kůži vyzkoušet, co to obnášelo žít se

řemeslem. Zájemci si sami mohli vytvořit na kruhu misku či hrnek, vyzkoušet řezbářské umění nebo paličkování, malování na sklo, střelení z luku, svězt se v historickém kočáře taženém koňmi nebo se vydat spolu s průvodcem na prohlídku statku. Na všechny čekalo i pouliční divadlo Viktora Braunreitera, který doslova vtáhl dětské diváky do děje pohádky *O Červené karkulce*.

Nakonec jsme již netrpělivě čekali na vyhodnocení výsledků. Na prvním místě se umístili *krasličtí pekaři*, druhé místo obsadili *loketskí knihari* a na třetím místě skončili *královskopoříčtí ševci*. Ani ostatní ale neodešli s prázdnou a každé dítě si odneslo dárek. Tou hlavní odměnou byl ale určitě den plný zážitků a skvělé zábavy.

Čtvrtý ročník *Her* bude v roce 2010 hostit františkolázeňská knihovna. Na konání *Her bez hranic 2009* se finančně podílelo MK ČR, SKIP Karlovarského kraje a mnoho dalších sponzorů, kterým bychom touto cestou chtěli poděkovat.

EVA NOVOTNÁ
Foto archiv knihovny

Rodinka v Městské knihovně Chodov

Vždy první čtvrtek v měsíci si knihovnice v dětském oddělení Městské knihovny Chodov připraví pásmo básniček, písniček a pohádek s názvem *Rodinka* pro nejmenší „čtenáře“ od dvou do pěti let, i pro jejich maminky, tatínky, babičky, dědečky. Ta, která proběhla ve čtvrtek 7. května 2009, byla pojmenována *Srdíčko pro maminku*. Chtěly jsme tak trochu netradičně s maminkami oslavit je-

jich nedělní svátek. Když jsem se rozhlížela po těch, kteří se tu sešli, nedalo mi, abych nezavzpomínala na začátek této akce. Tenkrát jsem coby maminka na rodičovské dovolené s povděkem vítala každou činnost, díky níž jsme se se synem dostali mezi lidi. Musím přiznat, že v této oblasti to nebyla v Chodově „žádná sláva“. Navštěvovali jsme cvičení pro maminky s dětmi v míst-

ním Domě dětí a mládeže, a tím byla veškerá aktivita pro maminky s malými dětmi vyčerpaná. Jsem velká čtenářka a k lásce ke knížkám vedu i syna, proto, když mu bylo asi 20 měsíců, přihlásila jsem ho na dětském oddělení. Nezapomenu, jak hrdě svíral svoji průkazku a těšil se, jak si bude „brát“ knížky. Díky tomu, že jsme se stali pravidelnými čtenáři, dozvěděli jsme se ještě dříve,

než se po městě objevily plakátky, že se každý první čtvrtek v měsíci bude konat setkání dětí a maminek. Zmínila jsem se o tom kamarádkám, kterým stejně jako mně chyběly akce

pro děti a těšily jsme se na první *Rodinku*, která se konala 6. března 2008. Musím říct, že předčila naše očekávání. Jejím tématem bylo *Vítání jara*. Knihovnice připravily pásmo básniček, písniček a pohádky o jaru. Předvedly dětem, jak se z housenky stane motýl. Pověděly jim o jarních kytíčkách a o tomto ročním období vůbec. Na některé říkanky si děti i zacvičily. Byla radost pozorovat ty malé človičky, jak je to vše baví. Na závěr jsme si spolu s dětmi z barevných papírů vyrobily housenku. Hotové výrobky byly vystaveny v dětském oddělení. Tak se začala psát historie *chodovské Rodinky*. V dubnu jsme *Cestovali do Afriky*, v květnu *Poznávali naše tělo*, v červnu proběhlo *Soutěžní klání* plné her pro malé sportovce. Po prázdninách jsme si v září řekli *Co rádi jíme a mlsáme*, v říjnu byl *Veselý podzim*, v listopadu si děti vyzkoušely různé hudební nástroje při *Rodince* nazvané *My jsme muzikanti*. V prosinci proběhlo *Čekání na Vánoce*.

S novým rokem se změnila i moje pozice. Místo maminky, která si přišla pohrát, jsem se stala knihovnicí, která *Rodinku* pomáhá realizovat. Také se vyměnily maminky s dětmi, odešly ty, které se vrátily do práce a děti začaly chodit do školky. Ale k naší radosti k nám přicházejí

s batolátky maminky nové. Leden roku 2009 jsme si zpřijemnilly povídáním a písničkami na téma *Máme rádi zvířata*, v únoru jsme povídání o povoláních nazvaly *Ten dělá to a ten zas tohle*. Než jsme se nadály, byl tu březen, a tím i rok existence *Rodinky*. To jsme nemohly opomenout, a tak tématem v březnu byla oslava prvních narozenin s názvem *Krok za krokem prvním rokem*. Připravily jsme si výběr básniček a písniček, které jsme děti během toho uplynulého roku učily.

A protože ke každé pořádné oslavě patří dort, tak i my jsme spolu s dětmi a maminkami sfoukly jednu svíčku na krásném dortu, který upekla naše paní knihovnice Věrka Čalounová. Další ročník *Rodinky* jsme tedy zahájily v dubnu 2009 zvoláním *Hurá, je tu jaro*. Měly jsme štěstí, že nám za okny krásně svítilo sluníčko, takže vyprávění o jaru, kytíčkách a zvířátkách mělo i správnou kulisu. A tím moje vzpomínání končí.

Ale to není vše, naše *Rodinka*, ke které nás inspirovala podobná akce v knihovně v Praze, by nemohla vzniknout bez přispění všech pracovníků knihovny, v čele s paní ředitelkou. Za akcí se skrývá nadšení a zápal pracovníků knihovny a také chuť si hrát, i když už jsme vyrostly z dětských střevoček. Odměnou nám je nejenom úsměv dětí a maminek, ale i poděkování ve formě pravidelných návštěv.

Rodinka stála také u rozvoje dalších aktivit pro maminky s dětmi. V Chodově přibližně v té době začal působit klub pro maminky s dětmi *Světlušky*. Maminky se scházely na místní faře, kde jim poskytli prostory. Díky tomu, že knihovna začala podporovat rodinné aktivity vznikem *Rodinky*, požádaly maminky, které *Světlušky* vedly, pana starostu a vedení knihovny o poskytnutí půdních prostor Městské knihovny, které slouží pro různé akce. Dohodli jsme, že je budou využívat každé úterý dopoledne. Díky přesídlení do těchto míst se začaly řady *Světlušek* rozšiřovat, protože se o nich prostřednictvím plakátu umístěného v dětském oddělení dozvěděly maminky, které chodily do knihovny. *Světlušky* také oslavily na jaře rok svého působení. Byla to velká oslava, na níž opět nechyběl dort. Letos v dubnu, tedy skoro přesně po roce od vzniku *Rodinky* a *Světlušek*, bylo v Chodově otevřeno skutečně *Mateřské centrum Pavouček*. Mimo to se *Rodinka* stala inspirací i pro knihovnu v Nové Roli. Tam místní paní knihovnice pořádá tuto akci každou první středu v měsíci. Když je potřeba, jezdíme si navzájem pomáhat. Spolupracujeme i tak, že si půjčujeme materiály a pomůcky na jednotlivé akce. Také v Nové Roli začaly po pár setkáních maminek v knihovně fungovat *Hry s batolátky*, které probíhají v místním DDM. Díky tomu, že maminky s dětmi přicházejí pravidelně každý měsíc do knihovny, stoupá nám počet nejmenších čtenářů. Maminky

se tak totiž dozvědí, že máme krásný dětský koutek plný hraček a lepoprel. Tady si mohou kdykoliv během výpůjčních hodin děti pohrát a prohlížet si vystavená lepoprela, která paní ředitelka právě pro ně stále přikupuje. Mohou si je samozřejmě půjčit i domů. Tato lepoprela

i knihy pro nejmenší nám také slouží jako inspirace a pomůcky při přípravě *Rodinek*.

A co říct závěrem? Přejeme *Rodince* v Chodově i v Nové Roli a všem podobným aktivitám spoustu spokojených maminek a dětí. Vždyť co je krásnější než upřímný úsměv a roz-

žášené oči dětí, kterým se takto snažíme přiblížit svět kolem nás.

Za kolektiv
Městské knihovny Chodov
MARIE VALENTOVÁ
Foto Dana Urbanová

Zamyšlení při významném výročí německé knihovny

Městská knihovna v Němčicích nad Hanou oslavila v loňském roce 35 let své činnosti. K tomuto výročí byl vypracován projekt, který probíhal celý rok. Byla nachystána celá řada akcí tradičních ve svátečním kabátku, ale i aktivity úplně nové.

Vedle pravidelných knihovnických lekcí pořádaných již dvacet let jsme společně s paní učitelkou výtvarné výchovy na ZŠ připravily hodiny, v nichž jsem vyprávěla o určitém ilustrátorovi a děti malovaly obrázky inspirované jeho tvorbou. Vznikla z toho krásná výstava. Proběhly další ročníky literárních i výtvarných soutěží s následným vyhlášením výsledků na divadelní přehlídce. Krásný byl i druhý ročník *Pondělních předčítání pro dospělé*.

Bylo by to ale ještě dlouhé povídání... Celý projekt byl zdokumentován v tiskovinách, které má knihovna vystaveny na stránkách www.nemcicenh.cz – v sekci *kultura – knihovna*.

Takové výročí je důvodem k významným akcím, ale „rok oslav“ mě opět utvrdil v tom, že tak sice zviditelňuje knihovnu, což je v dnešní

době velmi důležité, ale nijak nepůsobí na zlepšování čtenářských návyků. Ty je třeba budovat pravidelnou mravenčí prací s dětmi od mateřské školy až po získávání k četbě dospělých v produktivním věku. Protože jen rodič čtenář je poté zase schopný pomáhat nám ovlivnit čtenářství dětí. Jak je to důležité, není třeba žádnému knihovníkovi vysvětlovat.

V dnešní době je knize velkým konkurentem počítač. Ale stejně jako kdysi, a není to tak dávno, protože to pamatuji, byla konkurentem televize a dnes už to tak docela neplatí. Přijde doba, kdy se člověk ke knize opět vrátí, protože její nepopíratelné přednosti jsou stálé.

Velmi oblíbeným ukazatelem různých televizních pořadů je sledovanost. Je to ale hodnota velmi zavádějící, protože na tom obrovském koláči, ukazujícím kolik osob se dívalo, je 100 % právě jen ten počet lidí, kteří si televizi vůbec zapnuli. O těch, kteří tento přístroj ani doma nemají, statistiky mlčí.

Knihovníci vykazují počet vypůjčených knih na počet obyvatel statisticky přesně zachycených. Ale žádná tabulka nezachycuje čtenáře, které jsme již v dětství naučili, že bez knížky se žít nedá, a proto mají i svou vlastní knihovnu. Jinými slovy – statistiky jsou přesné součty nepřesných čísel, ve kterých umí správně číst jenom člověk znalý problému. V jiných rukách se mohou stát velmi dvouosečnou zbraní.

Dva roky před důchodem, po pětatřiceti letech s „mou“ knihovnou, jsem se utvrdila v poznání, které se bohužel velmi těžce uplatňuje v praxi dnešní doby. Proto, aby nám vyrůstala schopná mladá generace, je třeba, aby četla. Z mnoha důvodů – citový vklad, fantazie, slovní zásoba, fakta mnohem spolehlivější než spousta internetových zpráv a referátů... S každou generací odchází její svět, aby přišel nový. Ne lepší nebo horší, ale jiný. Chci doufat, že ve světě generace dnešní i těch příštích bude mít kniha a četba své místo.

LUŽKA KOUŘILOVÁ
Foto archiv knihovny

Albert Einstein či „dr. Blbinek“ v ostravské knihovně?

Nadšení a zapálení pro vědecké bádání nechybělo ani jednomu z těchto pánů. Ale mohli se skutečně setkat? Následující řádky vám mají odpovědět.

V místnosti označené velkým nápisem LABORATOR pobíhá bělovlasý muž s knírkem v plášti, který již pamatuje mnohé pokusy, i ty nepovedené. Sklání se nad zkumavkami a nabádá své posluchače k experimentování s plovoucími tělesy či rozdílnými teplotami materiálů. Který z nich si déle udrží teplo? Proč se malá kulička potopí, zatímco zámořská loď si klidně pluje po mořské hladině? Po chvíli se diskuse stočí k Nobelově ceně. Nenechte se mýlit, nejsme na půdě žádného fyzikálního ústavu v jedné laboratoři s Albertem Einsteinem. Jsme v knihovně a píše se rok 2009. A onou osobou v bílém plášti není nikdo jiný, než knihovnice převlečená za *doktora Blbinka* a vášnivě zabraná do akce *Experiment za dveřmi*. A těmi posluchači v gumových rukavicích, kteří soustředěně míchají různé substance, jsou děti – návštěvníci knihovny v Ostravě-Vítkovicích. Právě totiž probíhá jedna z mnoha akcí celoročního projektu **Kouzelná knihovna – knihovna pro všechny**. Děti se mají hravou formou a za použití naučné literatury seznámit s různými jevy, nabýt praktické zkušenosti a dovednosti.

Díky finanční podpoře Nadace OKD se mohl projekt rozběhnout ve čtyřech pobočkách Knihovny města

Ostravy – v Mariánských Horách, ve Vítkovicích, na Fifejdách a v Přívoze. Aktivita s ním související jsou opravdu pestré. Zahrnují besedy pro děti i dospělé, výtvarné dílny, výlety, exkurze, literární kroužek, počítačové kurzy, veřejná čtení, soutěže.

Snad nejvydařenější a největší akcí byl happening *Barevná mozaika*, který knihovnice uspořádaly ke Dni Země. Věřte, nevěřte, několik měsíců před akcí jsme všichni poctivě sbírali víčka z plastových lahví. Děti, knihovnice, jejich rodinní příslušníci, školy. A pak se třídilo – červená, modrá, žlutá, zelená a další barvy spočinuly úhledně v krabicích a vyčkávaly na svůj den D. Ten přišel 22. 4. 2009. Děti i knihovnice vykouzlily na náměstí v Ostravě-Přívoze nádherné mozaiky světadílů. Komu už se nechtělo stavět, mohl si vyzkoušet své znalosti o třídění odpadu, zalovit si v kouzelné krabici, chytit si papírovou ryбку na udici nebo se zúčastnit dalších atrakcí, samozřejmě za sladkou odměnu. Na závěr všichni vytvořili živý řetěz a dali naší Zemi slib, že ji budou chránit. A co na tom bylo nejhezčí? Že pestrost zúčastněných byla opravdu velká – od dětských čtenářů, mateřských škol, družin, studentů Obchodní akademie Ostrava-Mariánské Hory až po nejrůznější občanská sdružení jako Bílý nosorožec, o.p.s., Společně-Jekhetane, o.s. Zapojit se mohli i kolemjdoucí.

Stejně tvůrčího ducha jako při *Barevné mozaice* jsme zaznamenali i u vý-

roby obřích leporel. Název *Výprava za pohádkou* byl opravdu výstižný, neboť děti se s každou stránkou leporela přenesly do nové pohádky. V knihovně v Mariánských Horách se zapojili i ti nejmenší z mateřských škol, v knihovně na Fifejdách pomáhali dětem studenti zmiňované obchodní akademie a ve Vítkovicích zase studenti Střední umělecké školy Ostrava. A když došlo na akci *Malované tašky*, malovali ty nejveselejší motivy na plátěné tašky i seniory, kteří se k dětem rádi přidali.

Máme za sebou první půlrok zajímavých aktivit a spousta dalších nás ještě čeká. O prázdninách to budou hlavně výlety, ale také například pokračuje literární kroužek *Knihomol*, který navštěvují děti v knihovně na Fifejdách. S knížkami zažívají mnohá dobrodružství – jednou jsou z nich piráti a pátrají po ukrytém pokladu, podruhé se Knihomolové ocitnou mezi dinosaury nebo se učí jak vytvořit komiks.

Foto archiv knihovny

Ať už máme za sebou výlety, soutěže, výtvarné dílny a další, jedno mají tyto akce společné – daří se naplňovat záměr projektu – zkvalitnit trávení volného času malým i těm velkým, zlepšit dovednosti dětí a mládeže, vztahy mezi generacemi i mezi majoritními a minoritními skupinami obyvatel.

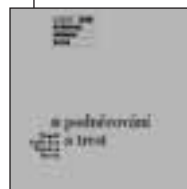
A co na to dr. Blbinek? „*No, s Albertem jsme se o pár století minuli, ale já jsem stejně rád, že ty pokusy mohu dělat s dětmi v knihovně a ne v opravdové laboratoři. Však se přijďte podívat. A gumové rukavice i dobrou náladu s sebou!*“ **DANA BUTOROVÁ**

VYŠLO V KNIHOVNÁCH

Ve spolupráci s nakladatelstvím Respekt a projektem Cirkus připravila **Knihovna Václava Havla** publikaci s názvem *Věčné časy*. Kniha nabízí trojí způsob připomínání totalitní

každodennosti. První část přináší zповědní reflexe osobností různých generací a osudů: pohledy Václava Havla na ranou normalizaci v dobových dopisech Alfrédu Radokovi a dále autobiografické eseje Jiřiny Šiklové, Karla Hvižďaly, Jana Rumla a Martina C. Putny. Další části, jejichž autorem je historik Kamil Činátl, tvoří jakousi antropologii totality. Československé totalitní roky jsou koláží politických, společenských a kulturních událostí, postavené vedle sebe tak, jak se absurdně potkávaly v letech 1945 až 1989. Názvosloví totality představuje slovníček pojmů, typických pro všední den života v komunismu. Součástí je též soupis důležitých domácích institucí, které se totalitou zabývají. Publikaci doprovází široký výběr dobových fotografií a vyobrazení každodenních realití.

Dne 2. června 2009 vyšlo druhé číslo **Sešitů Knihovny Václava Havla** s názvem *Podněcování a trest*. Jde o přepis soudního přelíčení s Václavem Havlem z února 1989,

upravený do podoby divadelní hry.

Václav Havel byl zatčen v rámci tzv. Palachova týdne v lednu 1989 a byl obviněn kromě jiného z podněcování: zmínil se v jisté souvislosti o připomínce Palachova sebeupálení v rádiu Svobodná Evropa, čímž měl podle soudu podnítit mnoho československých občanů, aby se na zakázané pietní shromáždění přišli podívat. Za tento čin byl následně odsouzen na osm měsíců nepodmíněně. Text „hry“ vznikl zásluhou Havlový švagrové Dagmar Ilkovičové-Havlové, která přímo v soudní síni tajně pořídila zvukový záznam a přepsala ho jakožto „hru“, v níž hlavní role hraje Václav Havel a soudkyně Helena Hlavatá. Text s názvem *Podněcování a trest* byl připraven k vydání v Edici Expedice. Kvůli překotným událostem ale tehdy nestačil vyjít.

KNIHOVNA Z OBÁLKY

Národní technická knihovna v Praze

FAKTA A ZAJÍMAVOSTI:

- Nová budova NTK se nachází v areálu vysokých technických škol, ČVUT a VŠCHT, a též v blízkosti Akademie věd. Pozemek vymezený ulicemi Technická, Thákurova, Bechyňova a Studentská má rozlohu 11 740 m². Z toho zastavěná plocha objektu činí 6150 m². Od 1. 8. 2009 je oficiální adresa knihovny: Národní technická knihovna, Technická 6, 160 80 Praha 6-Dejvice.
- Knihovna je navržena v půdorysu zaobleného čtverce o rozměrech 70x70 metrů a je symbolicky pojata jako technická učebnice. Autorem architektonického návrhu je nástupce vítěze architektonické soutěže z roku 1991, ateliér Projektil Architekti, s. r. o., který je společně se společností HELIKA, a. s., též zpracovatelem projektu stavby.
- Budova má pět nadzemních pater, která jsou určena pro knihovni a administrativní účely a tři podzemní podlaží, do nichž je situováno parkoviště pro 300 automobilů a depozitář knih pro cca 1,2 milionu svazků.
- Knihovna NTK nabídne 1200 studijních a více než 300 relaxačních míst, badatelnu a archiv historického fondu, studovny odborných časopisů a norem, dále školicí středisko s možností variabilních sestav míst k sezení, konferenční sál s 230 místy a zázemím, moderní AV technikou, režii a tlumočnickými kabinami.
- Čtyři počítačové učebny mají kapacitu 180 míst, dále je zde umístěno 18 týmových a 29 individuálních studoven, z toho dvě pro tělesně handicapované a dvě individuální multimediální, vhodné pro zrakově postižené.
- Návštěvníkům bude sloužit 34 informačních terminálů pro přístup do on-line katalogů, volně umístěná PC po celé knihovně a WiFi síť s přístupem zdarma pro registrované uživatele, dále samoobslužná kopírovací a tisková zařízení, kavárna se 150 místy, čajové kuchyňky, nápojové a občerstvovací automaty.
- Celkové náklady na novou Národní technickou knihovnu dosahují částky 2,249 miliard Kč.

Zdroj: Tiskové zprávy STK, Občasník o výstavbě NTK z roku 2008
Foto: Lukáš Kalivoda, Kateřina Bobková

DOTAZ: Kam se mohou britští knihovníci obracet se svými dotazy?

ODPOVĚĎ: Když potřebují poradit s problémy na pracovišti, mohou využít *Information and Advice Team* při knihovnické asociaci CILIP. Je možné poslat dotaz pomocí formuláře či kontaktů na stránkách www.cilip.org.uk/informationadvice/contact nebo si prohlížet již vystavené informace na blogu *communities.cilip.org.uk/blogs/informationadvice/default.aspx*. Obě služby jsou určeny pouze pro členy CILIP, ale část blogu je přístupná i veřejnosti. Rady, které se zde najdou, jsou „na půli cesty“ mezi tím, co radí zdravý rozum a co říkají právníci.

Před půl stoletím však blogy nebyly. Mladé knihovnice si předávaly rady nad šálkem čaje: „Nechod do skladu sama, když tam pracuje X.Y.“ Dnes však máme zákony a předpisy o harašení.

Tenkrát si většinou manažer myslel, že je jediný, kdo má určité problémy se svými pracovníky nebo čtenáři. Dnes máme statistiky, které nás ujistí, že mezi lidmi, se kterými pracujeme – ať už jsou to čtenáři nebo kolegové – má každý pátý záznam v trestním rejstříku, každý čtvrtý problém s duševním zdravím a každý pátý trpí stresem, a někteří lidé (statistické údaje nejsou známy) mají problém s osobní hygienou. Díky informační službě CILIPu si dnes knihovníci mohou přečíst, co s tím mohou dělat.

Vzpomínám si, že jsem jednou měla ve funkci manažera opravdu vážný problém. Jeden uživatel četl podezřele mnoho odborné literatury o vraždách mladistvých děvčat. Byla to situace vskutku choulostivá. Vyřešila jsem ji tím, že jsem několik jeho dalších rezervací ztratila a on o tomto námětu číst přestal. Nebyla to rada, kterou by mi dal právník nebo psycholog – našeptal mi to tehdy Švejk.

Z rad, které jsem si na blogu se zájmem přečetla, mě nejvíce zaujaly právě ty právní. Nevěděla jsem například, že dnes existují předpisy o bezpečnosti zaměstnanců, kteří jsou v místnosti (na pracovišti) sami. Vzpomínám si, jak na jednom sídlišti byla pobočka, kde pracoval jenom jeden knihovník. Bylo zvykem, že tam vždy sloužil chlapec-silák, ženy tam pracovat nesměly.

Pravidla mateřské dovolené jsou dnes mnohem štedřejší než dříve (moje mateřská dovolená byla 11 týdnů před porodem a šest po porodu) a ženy jistě vítají jejich souhrn vystavený na blogu.

Zájmům starších zaměstnanců se dříve nevěnovalo tolik pozornosti jako dnes. Pracovali, dokud mohli. Blog obsahuje rady právě také pro členy starší generace. Velká Británie vždy měla ohled k zdravotně postiženým. V poválečných letech musel každý podnik zaměstnávat předepsanou kvotu válečných invalidů. V první pobočce, kde jsem pracovala, byl portýrem vysloužilý námořník, který trpěl silnou cukrovkou. Přesto se za války plavil s konvojem do Murmansk. Velice jsem ho obdivovala.

Vedle věcných informací, třeba o tom jak napsat žádost o zaměstnání, obsahuje blog i zábavné „lidské“ příběhy. Rady, které tam čtenáři dostanou, připomínají rubriku časopisu, který čítávala moje babička. Myslím, že se jmenovala *Hvězdičko porad*. A tak jsem se ještě například dozvěděla, že hledat lásku na pracovišti není dobrý nápad, protože to obvykle končí zlomeným srdcem.

CILIP se takto snaží, aby knihovníci byli dobře informováni. Zároveň jsou jeho webové stránky (www.cilip.org.uk) čtivé a rozhodně ne nudné.

ČTENÁŘ informuje

Sekce veřejných knihoven SKIP,
Obecní knihovna Bory a Městská knihovna Velké Meziříčí
zvou na 5. ročník setkání knihovníků venkovských knihoven pod názvem

CO VENKOVSKÉ KNIHOVNY UMĚJÍ A MOHOU – V.

Setkání se uskuteční ve dnech **17.–19. září 2009** v Borech (kraj Vysočina).

Akce se koná za finanční podpory Ministerstva kultury ČR. Projekt podporuje navazování kontaktů a spolupráci pracovníků knihoven v malých obcích. Poskytuje prostor k výměně zkušeností i poznávání nových trendů v knihovnictví.

Program a přihlášku naleznou zájemci na adrese
<http://skip.nkp.cz/odbSWenkovV.htm>.

Zdroje jsou dostupné v Knihovně knihovnické literatury Národní knihovny ČR

V Univerzitní knihovně v Lipsku si v roce 2009 připomínají významné výročí Univerzity v Lipsku, která byla založena před 600 lety. Knihovna v průběhu roku uspořádá tři speciální výstavy. První byla zahájena již v březnu pod názvem **Vesmír znalostí – Světové písemné dědictví v Lipsku**.

Výstava seznamuje s jednou z nejceněnějších památek světového písemnictví – Ebers Papyrus, největším lékařským starověkým egyptským rukopisem (1600 př. n. l.), vedle něj je vystaven Kodex Sinaiticus (4 stol. n. l.) a cyklus vzácných židovských spisů z počátku 14. století. Tyto a další exponáty představí znalosti lidstva s tematikou astronomie, ekonomiky, botaniky, medicíny, náboženství a hudby. Od června do listopadu se bude konat výstava s názvem **Lipsko – vaše knihy!** Tady budou představeny poklady Městské knihovny v Lipsku. Od července do prosince bude prezentována historie a kultura německých židů v Lipsku v nových výstavních prostorách Knihovny Alberta. Výstavy se přesunou dále do New Yorku, Houstonu, Krakova a Tel Avivu.

(*Das Magazin der Bibliotheken in Sachsen – Jahrgang 2, Nr. 1, 2009*)

Rakouská Národní knihovna ve Vídni pořádá od 24. dubna do 8. listopadu 2009 výstavu **Geografické poklady z Rakouské národní knihovny**. Afrika, Asie a Amerika byly kontinenty, které obyvatelé Starého kontinentu (Evropy) kolem poloviny 17. století teprve objevovali. Na strhující výstavě v Obřadní síni Rakouské národní knihovny jsou pro návštěvníky připraveny cenné poklady z oblasti geografie, etnografie, botaniky a zoologie. Dekorativní a barevné, často také umělecky náročně zpracované mapy ve velkých atlasech ze 17. století odrážejí styl a vkus raně barokní éry. Obrazové prezentace zejména exotických oblastí nejsou vždy realistické, ale splňují očekávání nadšených návštěvníků výstavy. V barokních atlasech jsou zastoupeny nejen osoby, ale také další efektní artefakty, osady, lodě, exotická zvířata a rostliny, stejně jako lov divoké zvěře, rybolov a bitevní scény, mýtická stvoření a mořské příšery. V 17. století chyběly ještě podrobné zprávy o pátém kontinentu – Austrálii. Tato a další z evropského hlediska „bílá místa“ byla zaplněna až v polovině

18. století. Doplnění obrysů kontinentů a ostrovů souvisejí se slavnými jmény – Vitus Bering, James Cook, George Vancouver, Matthew Flinders, Fabian Gottlieb ze Bellinghausen a James Clark Ross. Jedním z nejceněnějších exponátů výstavy je Atlas Blaeu-Van der Hem ze 17. století, jehož význam jako jednoho z nejvýznamnějších a nejpozoruhodnějších atlasů světa vyzdvihuje zařazení do seznamu UNESCO.

(*Newsletter Österreichische Nationalbibliothek – Nr. 2/April 2009, s. 3–5*)

Dánská agentura pro knihovny a média zahájila projekt **Bookstart**, který přináší dětem knižní dárky a jejich rodiče zve k návštěvě knihoven. Knihovny tak mohou hrát zásadní roli v dialogu mezi různými skupinami lidí v dané komunitě. Dánové se inspirovali v Anglii, kde knihovníci třikrát navštíví předškolní dítě a přinesou mu knižní dary a nabídku aktivit pro celou rodinu v místní knihovně. Tato iniciativa financovaná vládou se ukázala jako velmi prospěšná a posiluje roli knihoven ve společnosti. Bookstart je zaměřen na cílené zprostředkování dětské literatury, která je aktivně využívána jako nástroj k učení. Děti, které se účastní celého projektu, získají 16 různých knih, včetně CD s hudbou a mluveným slovem. Tituly knih vybírají odborníci na dětskou literaturu. Dánský projekt začal v březnu 2009 a až v roce 2012 bude ukončen, osloví více než 20 000 dětí z 15 měst celého Dánska.

(*Scandinavian Public Library Quarterly – sv. 42., č. 1/2009*)

Hudební poklady z 16. až 18. století ochraňuje **Ratschulbibliothek v německém Zwickau**. I když počátky této zajímavé veřejné knihovny souvisejí se založením školy ve Zwickau ve 13. století, nejvíce starých tisků vlastní knihovna z 16. a 17. století – 80 000 svazků. Knihovna se dále chlubí 200 rukopisů, 1200 prvotisků, 75 000 grafikami od roku 1850 do současnosti a především speciální kolekcí starých tisků hudebnin, kterých vlastní 1500. Tuto kolekci starých hudebních rukopisů založil v knihovně ve Zwickau Reinhard Vollhardt roku 1891. Během následujících sta let byla kolekce doplňována o další ručně psané notové zápisy a dnes je zde bohatá studnice vědomostí nejen německých muzikologů. Na 857 hudebnin je německého původu, 249 italského a 53 s francouzským textem. Speciální hudební sbírka obsa-

huje obzvláště působivé italské madrigaly, které pocházejí z pozůstalosti zdejšího rodáka Petera Poacha (1549–1622), který studoval v Itálii a svoji významnou knihovnu odkázal rektorovi křesťanské školy ve Zwickau. Uživatelé Ratschulbibliothek mají také možnost si zdejší hudební poklady poslechnout v nahrávkách.

(*Das Magazin der Bibliotheken in Sachsen – Nr. 1/Mar 2009, s. 50–52*)

V Rakousku existuje od roku 1996 síť paměťových institucí **KOOP LITERA**, které se snaží koordinovat aktivity pro uchování a zpřístupnění svých dokumentů. Cílem této sítě (zpočátku hlavně rakouského literárního archivu) byla a zůstává profesionalizace koordinační práce v archivech. Spolupráce a dohody, společné aktivity při navrhování právních předpisů a příruček, stejně jako setkání odborníků jsou klíčové činnosti KOOP LITERA, důležitá je také správa a údržba internetového portálu, který poskytuje informace o normách, odborná doporučení, databáze a kontakty na paměťové instituce. Aby se tato koordinovaná spolupráce rozvinula i v Německu, byla založena roku 2008 německá KOOP LITERA díky aktivní pracovní skupině. První zástupce byl z německého literárního archivu v Marbach am Neckar, dále z Goethe und Schiller archivu ve Výmaru, z rukopisného oddělení berlínské státní knihovny – z Nadace Pruské kulturní dědictví a německého exilového archivu v německé Národní knihovně (Frankfurt am Main). První setkání KOOP LITERA v Německu se konalo v únoru 2009 v německé Národní knihovně. Do těchto aktivit se zapojilo i Švýcarsko a tyto tři země se shodly na tvorbě portálu pro společný archiv německé literatury, který je umístěn na serveru rakouské Národní knihovny.

(*Dialog mit Bibliotheken – Nr. 1/ 2009, s. 36–37*)

V současnosti existuje mnoho knihoven, které se zaměřily na rozvoj inovační a institucionální spolupráce při tvorbě úložišť informací. Vynikajícím příkladem je **knihovna The University of Michigan**, která má dvě hlavní úložiště **Deep Blue** a **HathiTrust**. Oba projekty jsou poměrně nové a existují pouze několik let. Deep Blue (<http://deepblue.lib.umich.edu>) DSpace je institucionální repozitář, který shromažďuje a ukládá obsah vyráběný na The University of Michigan (UM). Projekt existuje již pět let, a téměř tři roky se vyvíjel. Začal začleněním různých databází obsahujících informace z mnoha zdrojů, které byly on-line, včetně mate-

riálu z digitální knihovny michiganské univerzity. V současné době obsahuje 45 000 položek, přičemž přibudou jeden nebo dva příspěvky denně. Předchůdce HathiTrust (www.hathitrust.org) byl digitalizační projekt z roku 2003, který posloužil jako základ tomuto repozitáři. HathiTrust je naprosto unikátní v objemu materiálů, které obsahuje – v současnosti více než 2,5 milionu svazků od více než 25 partnerů UM. Oba repozitáře podporují bezplatnou distribuci vědecké práce a posilují vliv této knihovny v digitálním světě.

(*Cumputers in Libraries – Nr. 4/April 2009, s. 15–18*)

Dundee Central Library ve Skotsku zavedla inovativní program čtení knih pro komunitu uživatelů se specifickými potřebami. Cílem knihovny je zprostředkovat nezaměstnaným, sociálně vyloučeným lidem a osobám se specifickými potřebami přístup k literatuře a nabídnout jim příležitost pro jejich rozvoj v sociálních a emocionálních dovednostech. Pracovníci knihovny mají možnost neformálního a průběžného působení na potřeby jednotlivých uživatelů a knihovna spolupracuje např. s místními pečovatelskými domy, jejichž obyvatelé knihovnicki navštěvují. Knihovnicki vybírají literaturu podle jednotlivých sociálně vyloučených skupin, protože Dundee Central Library se zapojila do projektu skotské vlády, kde si mohou veřejné knihovny doplnit své fondy. Veřejná čtení v pečovatelských domech knihovnicki doprovázejí příslušnými artefakty, jako jsou loutky, mušle, ovoce, květiny, řasy. Jsou vybírána regionální témata, zájmovosti a historické události, nejvíce se osvědčují zábavné příběhy. Díky této biblioterapii se zlepšuje vzájemná komunikace a velmi se zlepšil psychický stav klientů pečovatelských domů.

(*Information Scotland – Volume 7(1)/February 2009, s. 5*)

Slovenská národní knihovna v Martine jako hlavní koordinátor programu digitalizace knihovních dokumentů na Slovensku zakoupila dva digitalizační roboty od švýcarské společnosti 4 Digital Books. První byl instalovaný v říjnu roku 2008 a druhý byl uveden do provozu v březnu 2009. Oba se využívají v masové digitalizaci slovacích dokumentů, které jsou psané ve slovenštině nebo pojednávají o Slovensku a Slovácích. Celkově se má na Slovensku zdigitalizovat 500 000 slovacích – knih, novin, časopisů a dalších dokumentů.

(*Knížnica – č. 3/2009, s. 48*)

Připravil **ROMAN GIEBISCH**

NOVINKY Z FONDU KNIHOVNY KNIHOVNICKÉ LITERATURY NÁRODNÍ KNIHOVNY ČR

Úplný přehled novinek najdete na adrese http://knihovnam.nkp.cz/sekce.php3?page=09_Okn/Prirustky.htm

KNIHOVNICTVÍ

Teorie. Řízení a organizace

Access, Delivery, Performance : the future of libraries without walls : a Festschrift to celebrate the work of Professor Peter Brophy. /Zpřístupnění, dostupnost, výkon : budoucnost knihoven beze zdí. Slavnostní tisk na počest profesora Petera Brophyho. / London : Facet, 2009. – xiv, 238 s.

Kfe 37.756

CARPENTER, Julie : Library Project Funding : a guide to planning and writing proposals. / Financování knihovnických projektů. Příručka k plánování a psaní návrhů. / Oxford : Chandos, 2008. – xvi, 217 s.

Kfc 37.688

FENELONOV, Je. A. : Socialno-ekonomičeskij analiz bibliotečnogo dela kak objekta upravlenija : monografija. / Sociálně-ekonomická analýza knihovnictví jako předmětu řízení. Monografie. / Moskva : Paškov dom, 2008. – 263 s.

Kfe 37.799

GORDON, Rachel Singer : The Accidental Library Manager. – 3rd print. / Ředitelem knihovny ze dne na den. / Medford : Information Today, 2005. – xx, 362 s.

Kf 37.444

HARRIMAN, Joy : Creating Your Library's Business Plan : a how-to-do-it manual with samples on CD-ROM. / Kreativita obchodního plánu tvé knihovny. Příručka s příklady na CD-ROM. / New York : Neal-Schuman, 2008. – xvi, 280 s. + 1 CD-ROM – (How-To-Do-It Manuals ; no. 163)

Kf 37.703

KAISER, Wolfgang : Diversity Management : eine neue Managementkultur der Vielfalt – für eine neues Image der Bibliotheken. / Rozmanitý management. Pestrost nového řízení kultury – pro novou podobu knihoven. / Berlin : Simon Verlag für Bibliothekswissen, 2008. – 135 s.

Kf 37.629

Le métier de bibliothécaire. / Povolání knihovníka. / Paris : Electre, 2007. – 452 s.

Ke 37.748

Turkish Libraries in Transition : new opportunities and challenges. / Turecké knihovny v přeměně. Nové příležitosti a změny. / Istanbul : Turkish Librarian's Assoc., 2008. – ix, 158 s. : il., grafy. – (Turkish Librarian's Association ; no. 51)

Kfe 37.561

Automatizace knihovnické a informační činnosti

CELBOVÁ, Ludmila ... [et al.] : Archivace webu. Praha : Národní knihovna ČR, 2008. – 45 s.

Tm 37.805

GEORGE, Carole A. : User-centred Library Websites : usability evaluation methods. / Zaměření webových stránek knihovny na uživatele. Použití hodnotících metod. / Oxford : Chandos, 2008. – xii, 231 s.

Abdg 37.686

Information Literacy Meets Library 2.0 / ed. by Peter Godwin and Jo Parker. / Informační gramotnost prostřednictvím „Knihovny 2.0“. / London : Facet, 2008. – x, 188 s.

Ie 37.694

REESE, Teery – BANERJEE, Kyle : Building Digital Libraries : a how-to-do-it manual. / Budování digitálních knihoven. Příručka. / New York : Neal-Schuman, 2008. – xv, 277 s. : il. – (How-To-Do-It Manuals ; no. 153)

Ts 37.078

RUBENSTEIN, Charles P. : Crash Course in Web Design for Libraries. / Intenzivní kurz webového designu pro knihovníky. / Westport : Libraries Unlimited, 2007. – xx, 197 s. : il.

Abdg 37.114

VANÍČEK, Zdeněk : Zákon o elektronických komunikacích : komentář. Praha : Linde, 2008. – 479 s.

Zc 37.793

Organizace knihovních fondů

DISHER, Wayne : Crash Course in Collection Development. / Intenzivní kurz k rozvoji knihovních fondů. / Westport : Libraries Unlimited, 2007. – xiii, 179 s.

Oa 37.706

Katalogizace hudebnin : příručka pro katalogizátora s příklady ve formátech MARC 21 a UNIMARC / [zpracovala Hana Borková]. Praha : Národní knihovna ČR, 2009. – 165, [10] s. : il.

Oaac 37.875

Sborník z 2. kolokvia knihovních a informačních pracovníků zemí V4+ : videozáznamy, prezentace a texty : Moravská zemská knihovna v Brně, 7.–8. 7. 2008 / sestavil Petr Žabička. Brno : Moravská zemská knihovna, 2008. – 1 DVD-R

O1435/DVD

SOLOMON, David : Developing Open Access Journals : a practical guide. / Rozvoj časopisů s volným přístupem. Praktická příručka. / Oxford : Chandos, 2008. – xiv, 192 s.

Oaab 37.661

Sítě knihoven

Bringing Knowledge to Life : British Library annual report and accounts 2007/08 / ed.: Ben Sanderson. / Přínos znalostí pro život. Výroční zpráva a účetnictví Britské knihovny 2007/08. / London : British Library, 2008. – 65 s. : il.

Taa 8.689/B

BRUMLEY, Rebecca : The Academic Library Manager's Forms, Policies, and Procedures Hand-

text JAROSLAV CÍSAŘ ▶ foto EVA HODÍKOVÁ

KÁMEN TŘICÁTÝ DRUHÝ

/ Krajská vědecká knihovna Liberec
/ Regionální organizace SKIP Libereckého kraje

Jako dvacátí druhí přišli na řadu se svými dary zástupci Krajské vědecké knihovny Liberec a Regionální organizace SKIP Libereckého kraje. Do základů nové budovy Národní knihovny ČR předávali pět kamenů, jedním z nich byla i žula z Podještědí. V příloženém medailonku k ostatním kamenům z oblasti Libereckého kraje je motiv daru vyjádřen poeticky:

KAMENÍ SEVERU

*Jsmo knihou času, jejíž stránky
ledovec tisknul vlastním čelem,
láva složila ve varhánky
jak pod pazourky mořských šelem,
jež meandr loupi v moréně.
Nám celkem nesejde na jméně,
když s láskou nás vyjmu ze země.*

Žula z Podještědí je velmi kvalitním stavebním kamenem, vytěžila ho firma Tarmac Severokámen, a. s., a speciálně upravila pro uvedený účel. V současné době patří liberecká žula k dominantnímu stavebnímu materiálu především v Praze. Jsou z ní například zhotoveny obklady a dlažby ve stanicích metra Budějovická a Vltavská. Tento kámen se na různých stavbách u nás používá již velmi dlouho, použil ho například i Josip Plečnik

při úpravách Pražského hradu v době, kdy byl prezidentem T. G. Masaryk. V rámci libereckého regionu to byl oblíbený materiál i při stavbách rozhleden.

Základní kámen z Podještědí pro novou budovu Národní knihovny ČR do Prahy přivezla skupina zástupců regionální organizace SKIP Libereckého kraje. Do rukou tehdejšího generálního ředitele NK Vlastimila Ježka jej osobně předala předsedkyně regionální organizace SKIP Hana Opatrná.

Její přání do vínku nového moderního národního stánku knih a knihovnicko-informačních služeb bylo jménem knihovníků libereckého regionu následující: „Přejeme přízeň zřizovatele a všech důležitých orgánů pro plynulý průběh stavby, dodržení všech parametrů vybavení a funkčnosti tak, jak bude naplánováno v projektu. Podle vlastních zkušeností víme, že šetření na zdánlivých maličkostech ve finále stavby se mnohonásobně vymstí. Krajská vědecká knihovna v Liberci jako starší sestra přeje upřímně, aby byla nová Národní knihovna ČR pro všechny budoucí uživatele oázou klidu, příjemného a současně inspirativního prostředí, bezpečným a stálým zdrojem klasických i moderních informačních dokumentů. Klasické pojetí knihovnické profese ctí tradici. Všichni věříme, že hrdost, kterou cítíme k naší PRVNÍ knihovně, bude i nadále oprávněná.“

(Poděkování za pomoc a spolupráci Haně Opatrné.)

Přístě: Knihovna Vincence Priessnitzze v Jeseníku

book with CD-ROM. /Formy řízení vysokoškolské knihovny, příručka strategie a metod s CD-ROM./ New York : Neal-Schuman, 2007. – xxv, 499 s. + 1 CD-ROM *Tb 37.721*

Knihovna Juraja Fándlyho v Trnave 1927–2007 : zborník príspevkov k 80. výročiu založenia knižnice / zodpovedná red. Emília Diteová. Trnava : Trnavský samostatný kraj : Knižnica Juraja Fándlyho v Trnave, 2007. – 64, [13] s. obr. pril. : il. *Tec 8.822/B*

LIDMAN, Tomas : Scientific Libraries : past development and future changes. /Vědecké knihovny. Rozvoj v minulosti a změny v budoucnosti./ Oxford : Chandos, 2008. – 123 s. : il. *Ta 37.274*
110 let Městské knihovny v Prostějově / [publikaci k vydání připravil redakční kolektiv ve složení Miloš Kvapil ... et al.]. Prostějov : Městská knihovna Prostějov, 2008. – 89 s. : il., portréty, faksim. – (Prostějovská knižnice ; sv. 12) *Tee 37.853*

Služby knihoven

ALMAN, Susan Webreck : Crash Course in Marketing for Libraries. /Intenzivní kurz marketingu pro knihovny./ Westport : Libraries Unlimited, 2007. – xi, 177 s. *Se 37.646*

BAILEY, Donald Russel – TIERNEY, Barbara Gunter : Transforming Library Service Through Information Commons : case studies for the digital age. /Transformace knihovnických služeb prostřednictvím informačního prostoru. Případové studie pro digitální věk./ Chicago : American Library Association, 2008. – xi, 155 s. : il. *Sa 37.718*

WEBB, Jo – GANNON-LEARY, Pat – BENT, Moira : Providing Effective Library Services for Research. /Poskytnutí efektivních knihovnických služeb pro výzkum./ London : Facet, 2007. – xvii, 278 s. *Sa 37.492*

ŽABKO, Jelena Dmitrijevna : Spravočno-bibliografickoje obsluživanje v elektronoj srede : teorija i praktika. /Bibliograficko-informační služby v elektronickém prostředí. Teorie a praxe./ Sankt-Peterburg : Rossijskaja nacionalnaja biblioteka, 2006. – 387 s. *Sdg 36.670*

KNIHOVĚDA

FABIÁNOVÁ, Jiřina : Příběh české tištěné bible : sepsaný a vytištěný podle starých tisků uložených v Muzeu regionu Valašsko ve Valašském Meziříčí a ve Vsetíně. Ve Vsetíně : Muzeum regionu Valašsko ; Ve Zlíně : Krajská knihovna Františka Bartoše, 2007. – 83 s. : faksim. – (Zlínský kraj ; sv. 15) *Xba 36.911*

Hudobná ikonografia na Slovensku : zborník zo seminára /zostavila Dana Drličková. Bratislava : Univerzitná knižnica, 2008. – 94 s. : il. *Xab 37.631*

KHEL, Richard : Papír všude a se vším. Praha : Mladá fronta, 2007. – 402 s. : il. *Xa 37.290*

Kniga : issledovanija i materialy. Sbornik 88/1 / Rossijskaja akademija nauk ; glav. red. B. V. Lenskij /Kniha : výzkumy a materiály. Sborník./ Moskva : Nauka, 2008. – 272 s. *Xa 37.760*

MODRÁKOVÁ, Renáta : Čas odložil svůj šat : móda z rukopisů 11.–16. století. Praha : Národní knihovna České republiky, 2008. – 92 s. : il., faksim. *Xa 37.692*

NOVOTNÝ, Petr : O papírnách ztracených i těch znovu nalezených. Praha : Filigrán, 2008. – 231 s. : il., mapa, faksim. *Xa 37.598*

Problematika historických a vzácných knižních fondů Čech, Moravy a Slezska 2007 : sborník 16. odborné konference, Olomouc, 13.–14. listopadu 2007 / k vydání připravil Rostislav Krušínský. Olomouc : Vědecká knihovna, 2008. – 256 s. : il., faksim., tabulky *Ti 37.574*

INFORMATIKA

Encyclopedia of Information Ethics and Security / ed. by Marian Quigley. /Encyklopedie informační etiky a bezpečnosti./ Hershey : Information Science Reference, 2008. – xvii, 661, 8 s. *Ia 37.094*

FEATHER, John : The Information Society : a study of continuity and change. – 5th ed. /Informační společnost. Studie o souvislostech a změnách./ London : Facet, 2008. – xxi, 218 s. *Ie 37.698*

Informační gramotnost : [vzdělávání člověka v 21. století] : sborník příspěvků z konference, konané 21. a 22. listopadu 2007 v Moravské zemské knihovně / sestavila Jana Nejezchlebová. Brno : Moravská zemská knihovna, 2008. – 114 s. : il. *Ie 37.619*

Information Literacy : international perspectives / ed. by Jesús Lau. /Informační gramotnost. Mezinárodní perspektivy./ München : Saur, 2008. – 160 s. : grafy. – (IFLA Publications ; 131) *Ie 37.466*

PICKARD, Alison Jane : Research Methods in Information. /Výzkumné metody v informatice./ London : Facet, 2007. – xix, 329 s. *Kl 36.721*

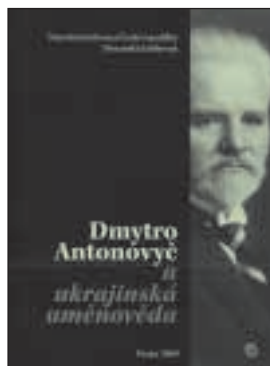
RANKOV, Pavol : Informačná spoločnosť – perspektívy, problémy, paradoxy. Levice : Koloman Kertész Bagala, 2006. – 173 s. *Ie 36.775*

Dmytro Antonovyč a ukrajinská uměnověda **Vychází ke 130. výročí narození D. Antonovyče**

Sestavila Dagmar Petišková

Sborník obsahově vychází ze stejnojmenné konference konané u příležitosti 130. výročí narození D. Antonovyče, kterou uspořádala Národní knihovna ČR – Slovanská knihovna spolu s dalšími institucemi 12.–14. září 2007 v Praze. Dmytro Antonovyč (1877–1945), historik umění, politik a diplomat, byl výraznou osobností ukrajinského společenského, politického a kulturního života. Po odchodu z Ukrajiny do emigrace byl jedním z organizátorů a posléze i rektorem Ukrajinské svobodné univerzity, jež byla roku 1921 převedena z Vídně do Prahy. V Praze se zasloužil o vybudování dalších ukrajinských emigrantských institucí, jako bylo Ukrajinské studio výtvarných umění, Ukrajinská historicko-filologická společnost a Muzeum osvobozené Ukrajiny. Napsal řadu monografií o ukrajinském umění a zasazoval se o jeho začlenění do kontextu umění evropského. Většinu příspěvků sborníku doplňují resumé, a to buď v ukrajinštině a angličtině v případě česky psaných textů, nebo v češtině a angličtině v případě textů uvedených v ukrajinském jazyce.

- **Národní knihovna ČR – Slovanská knihovna, Praha 2009, 1. vydání, náklad 300 výtisků, 233 s., (Publikace Slovanské knihovny č. 61), cena 90 Kč**
- **ISBN 978-80-7050-557-1**

Národní knihovna České republiky **Výroční zpráva 2008**

Výroční zpráva instituce shrnuje podstatné události a oblasti působení v roce 2008. Stručně informuje o posledních událostech spojených se stavbou nové budovy Národní knihovny v loňském roce a přináší výhled řešení stávající situace spočívající v revitalizaci Klementina a výstavbě nového depozitáře v Praze-Hostivaři. Představuje významné akvizice v roce 2008, dále projekt České digitální knihovny, který připravila Národní knihovna ČR spolu s Moravskou zemskou knihovnou v Brně, a projekt Adoptujte si svůj rukopis zaměřený na vytváření uměleckých kopií rukopisů. Přibližuje výstavu středověké a raně novověké módy vycházející z rukopisů Národní knihovny, která se konala v Galerii Klementinum. Výroční zpráva obsahuje rovněž shrnutí aktivit Slovanské knihovny a Knihovnického institutu, seznamuje s programy a projekty, kterých se Národní knihovna účastní nebo je zaštiťuje, uvádí kalendárium významných akcí i přehled publikační činnosti Národní knihovny. Nechybí ani statistické přehledy a ukazatele týkající se doplňování, zpracování a ochrany knihovních fondů a finančního hospodaření. Výroční zpráva byla vydána také ve zkrácené anglické verzi.

- **Vydala Národní knihovna ČR, Praha 2009, náklad 900 výtisků, 89 s., brož., publikace zdarma**
- **ISBN 978-80-7050-570-0** ■ **ISSN 1211-8699**
- **ISBN 978-80-7050-545-8 (angl. vyd.)** ■ **ISSN 1803 3695 (angl. vyd.)**

